

Endring og kontinuitet i det Internasjonale Fredsbyrået

- En sammenlignende analyse av IPB i 1910 og IPB i dag

Et prosjektarbeid gjennomført på oppdrag fra Norges Fredsråd

Humanistisk prosjektsemester

Universitetet i Oslo
Våren 2009

Heidi K. Falck
Oscar Brito
Katsiaryna Batura
Signe Moland

FORORD

På alle nivåer i samfunnet kan en oppleve at ønsket om fredelig sameksistens og et godt samarbeid med våre medmennesker ikke alltid er like enkelt å oppnå. I løpet av et semester på Humanistisk prosjektsemester, hvor denne rapporten har blitt til, har vi studert fredelig konfliktløsning i lys av ulike faktorer som nasjonalitet, ideologi, motivasjon og lignende. Vi har sett at slike faktorer kan skape grobunn for uenighet og konflikt til tross for et felles ønske og mål om fred. Vår gruppe har vært sammensatt av individer med ulike bakgrunner, nasjonaliteter, og språkkunnskaper. På et vis kan gruppen sammenlignes med rapportens tema og ses som et mikrobilde på de utfordringer man kan møte på det internasjonale nivå. Det har vært spennende å enes om et felles mål om en god rapport for så å oppleve at mangfoldet har bydd på utfordringer og uenighet, men på samme tid gitt oss fordeler. Ved å få utfordret våre vante tankemønstre har ulikheten gitt oss mye ny erfaring og i utviklet som mennesker i en positiv retning.

I tillegg har vi opplevd hvordan våre ulike studiebakgrunner, fra blant annet humanistisk og samfunnsvitenskapelige fakultet ved Universitetet i Oslo og studier ved andre utdanningsinstitusjoner i Norge og utenlandet, kan ha en komplimenterende effekt. På grunn av oppgavens natur har vi tatt i bruk et historisk perspektiv. Til tross for at ingen av oss har en bakgrunn innenfor historiefaget tror vi at vi har kunnet tilføye noe ekstra til det historiske perspektivet i kraft av å ha en annen akademisk bakgrunn.

Til slutt vil vi takke alle de som har bidratt til at dette prosjektet har blitt en realitet. Vi vil takke Norges Fredsråd for det ærefulle oppdraget vi ble tildelt, og deres kontaktpersoner Hedda Langemyr og Geir Ulstein for deres tilgjengelighet og inkluderende vesen. En stor takk også til våre lærere ved humanistisk prosjektsemester, og spesielt vår kontaktperson Kari, for den gode undervisningen og veiledning vi har fått spesielt i forbindelse gruppesamarbeidet. Deretter vil vi rette en spesielt stor takk til vår veileder Helge Pharo for alle de oppmuntringer, gode råd og all den kunnskapen vi har fått i møtet med en stor og utfordrende oppgave. Avslutningsvis vil vi også sende en særlig takk til historikerne og informantene som har delt av sin tid og gitt viktige bidrag til rapportens analytiske arbeid.

SAMMENDRAG

I forbindelse med Humanistisk Prosjektsemester, fikk vi våren 2009 i oppdrag av Norges Fredsråd å analysere fredsbevegelsens utvikling med fokus og utgangspunktet i International Peace Bureau (IPB), én av verdens fremste fredsorganisasjoner. Hovedarbeidet i denne rapporten består av en komparativ studie av IPB i to valgte tidsperioder. Den første perioden strekker seg fra IPBs stiftelse i 1891 frem til begynnelsen av første verdenskrig i 1914, og den andre periode fra slutten av den kalde krigen 1989 og til i dag (2009). Grunnen til en slik analyse befinner seg i IPBs ønske om å markere med en publikasjon at det i 2010 blir 100 år siden de fikk tildelt Nobels Fredspris.

For å kunne utføre et slikt arbeid har vi henvendt oss til ulike informasjonskilder for å samle inn data og benyttet oss av kvalitativ forskningsmetoder. På grunn av at analysen går ut på å sammenlikne to tidsperioder, har vi hatt et historisk perspektiv på oppgaven. I første tidsperiode ble det av naturlige årsaker benyttet historisk fremstillinger i form av primær- og sekundærlitteratur. For å belyse andre perioden har vi tatt utgangspunkt i kvalitative intervjuer, samt relevant litteratur. Kombinasjonen av informasjon samlet gjennom skriftlige kilder og intervjuene, hjalp oss å finne og følge trådene til noen av de temaene som engasjerte fredsaktivister for hundre år siden, og deres varierende grad av relevans for fredsbevegelsen i dag. Noen av disse temaene er internasjonalsisme, voldgift og megling, nøytralitet og nedrustning.

Innhold

FORORD.....	3
SAMMENDRAG.....	5
1.0 INNLEDNING.....	9
1.1 Presentasjon av oppdragsgiver.....	9
1.2 Prosjektbeskrivelse.....	10
1.3 Problemstilling.....	10
1.4 Avgrensning.....	11
1.5 Orientering om rapportens oppbygning.....	12
2.0 METODE.....	13
2.1 Metodevalg.....	13
2.2 Dokumentanalyse.....	14
2.3 Kvalitative intervjuer.....	15
Intervjuguide.....	
Utvalg av informanter.....	
Intervjuformer og gjennomføring.....	
2.4 Bearbeiding og analyse av data.....	19
2.5 Videre vurdering og kritikk av metoden.....	20
2.6 Etiske retningslinjer.....	21
Informert samtykke.....	
Anonymisering.....	
3.0 BEGREPSAVKLARING, TEORIER OG BAKGRUNN.....	23
3.1 Hva er fred?	23
En Verdensstat.....	
Maktenes likevekt (Balanse of power) og verdensfred gjennom frihandel.....	
Verdensfred gjennom sameksistens av selvstendige småstater, og verdensfred gjennom demokrati.....	
Den sosialistiske fredsforestilling.....	
Verdensfred gjennom nedbygning av individuell aggressivitet.....	
3.2 Fredsbevegelsen.....	25
3.3 Historisk bakgrunn.....	26
Realpolitikk.....	
Kappløpet.....	
Globalisering.....	
3.4 Internasjonalismen og de internasjonale organisasjonene.....	30
Opprettelsen av IPB og IPU.....	
3.5 Forklaring og definering av andre hovedtemaer.....	32
Nedrustning.....	
Nøytralitet.....	
Voldgift og megling.....	
4.0 IPB 1891-1914: DANNEELSE OG FREMGANG.....	34
4.1 Bertha von Suttner.....	35
Synet på krig og nedrustning.....	
4.2 Albert Gobat.....	37
Gobat og voldgift.....	
4.3 Fredrik Bajer.....	40
Nøytralitet og skandinavisme.....	

4.4 Ernesto Teodoro Moneta.....	44
Pasifisme og nasjonalisme.....	
4.5 Henri La Fontaine.....	47
Internasjonalisme.....	
4.6 Samarbeid og stridigheter i IPB.....	49
5.0 HISTORISKE HENDELSER.....	50
5.1 Første verdenskrig.....	50
5.2 Andre verdenskrig.....	51
5.3 Internasjonale organisasjoner.....	52
Folkeforbundet.....	
De Forente Nasjoner.....	
5.4 Den kalde krigen.....	55
Vietnamkrigen og media.....	
Kampen mot atomvåpen.....	
6.0 IPB 1989- I DAG: ENDRING OG KONTINUITET.....	58
6.1 IPBs skikkelser i dag: bakgrunn, inspirasjon og motivasjon.....	59
6.2 Fredstilnærming og hjertesaker.....	60
Synet på krig og fred	
Nedrustning.....	
Nøytralitet.....	
Dagens fredsbevegelse og internasjonalismen.....	
Voldgift og megling.....	
6.3 Nye fredstilnærminger.....	70
Feminismen og fredssaken	
Fredsbevegelse eller fredsrelatert arbeid.....	
Fredsrelaterte nobelpriser.....	
6.4 Dagens IPB: Samarbeid og stridigheter.....	74
7.0 OPPSUMMERING.....	75
LITTERATURLISTE.....	79
VEDLEGG.....	85

1.0 INNLEDNING

1.1 Presentasjon av oppdragsgiver

Denne rapporten er skrevet på oppdrag av Norges Fredsråd (NFR). NFR ble opprettet som et samarbeidsorgan av sju norske fredsorganisasjoner i 1945. NFR var en sentral og aktiv arena for det norske fredsarbeidet gjennom etterkrigstiden og videre under den kalde krigen (Norges Fredsråd 2009). I dag fungerer det som en paraplyorganisasjon for 22 norske fredsorganisasjoner som har gitt sin tilsutning til deres verdigrunnlag.

Medlemsorganisasjonene representerer et stort spenn innen fredsarbeid fra foreningene Bike for Peace, Norske leger mot atomvåpen og Bestemødre for fred, til ungdomsorganisasjonene Juvente og Changemaker.

Overordnet skal NFR arbeide for bedre rammebetingelser for norsk fredsarbeid og å heve kompetansen i norske fredsorganisasjoner. Gjennom kompetanseheving håper de å bedre virksomheten i norske fredsmiljøer. NFR ønsker å være en møteplass for fred og skape engasjerende arenaer der norske fredsorganisasjoners har mulighet for samarbeid, formidling og påvirkning. Møteplassen skal være et sted der mennesker med ulikt syn på fredsarbeid kan møtes til debatt og informasjonsutveksling. Rådet har fokus på å følge utviklingen i fredsrelaterte saker og arbeidsmetoder og formidle dette videre til medlemsorganisasjonene. De er også opptatt av å bidra til økt synliggjøring av fredspolitiske standpunkt i den offentlige debatten (Norges Fredsråd 2009).

De fire hovedtemaene innen NFRs arbeid er fredsbygging, nedrustning, konflikthåndtering og arbeid med land i krig (Norges Fredsråd 2009). Dette arbeider de med ved å holde seminarer, møter, drive politisk arbeid og utgi ulike publikasjoner. Vår rapport skal være et bidrag til en slik publikasjon.

Norges Fredsråd er medlem av det internasjonale fredsbyrået, International Peace Bureau (IPB), som har hovedkvarter i Genève. IPB ble stiftet i 1891 og er verdens eldste internasjonale fredsorganisasjon. IPB ble først etablert under navnet Permanent International Peace Bureau (*Bureau International Permanent de la Paix*), men siden 1912 har de gått under navnet International Peace Bureau. I dag representerer IPB den internasjonale frivillige fredsbevegelsen med over 250 fredsorganisasjoner fra hele verden. Medlemskap i organisasjonen er åpent for alle som støtter IPBs overordnede mål som i dag går ut på å fremme fred gjennom internasjonalt samarbeid og ikke voldelig løsninger på internasjonale konflikter. Organisasjonen ble tildelt Nobels fredspris i 1910. Totalt har 13 av deres representanter mottatt denne prestisjetunge prisen.

1.2 Prosjektbeskrivelse

I 2010 er det 100 år siden IPB mottok Nobels fredspris. NFR ønsker å markere begivenheten med å arrangere en utstilling på Nobels Fredssenter og utgi en jubileumspublikasjon. I den forbindelse er vi blitt bedt om å skrive en rapport som en oppstart på arbeidet med publikasjonen. Rapporten vårt skal være en sammenlignende analyse av IPB i 1910 og IPB i dag. Publikasjonen i sin helhet skal ta for seg IPB og fredsbevegelsens utvikling og fremtidsutsikter og skal blant annet inneholde ulike artikler og essays skrevet av personer innenfor fagfeltet og fredsmiljøet.

Hensikten med utgivelsen er å markere IPBs jubileum, sette fokus på IPB som Nobelprisvinner og samtidig øke den offentlige oppmerksomheten rundt fredsbevegelsens arbeid som helhet. NFR ser på bidragene til jubileumspublikasjonen som en god anledning til å se på egne, og andre fredsorganisasjoners, aktiviteter i et utenfra perspektiv. Publikasjonen kan være med på å gi et grunnlag for en evaluering av egen virksomhet.

I den senere tid er det pågått en debatt rundt tildelingen av Nobels Fredspris i media. Debatten dreier seg om hvorvidt tildelingene i de senere år samsvarer med den opprinnelige tanken bak fredsprisen nedskrevet i Alfred Nobels testamente (Heffermehl 2008, Lundestad 2009). I tillegg til at IPB selv har mottatt prisen har, som nevnt, 13 representanter gjort det samme. 8 av 13 tildelinger fant sted rundt 1910, mens det i de senere årene ikke har vært noen fra organisasjonen som har mottatt prisen. Vi mener det kan være interessant og aktuelt å se på endringer og kontinuitet innad i IPB i sammenheng med denne debatten.

1.3 Problemstilling

Oppdraget vi fikk tildelt av NFR var å skrive en sammenlignende analyse av IPB i 1910 og IPB i dag med hensyn til organisasjon og omgivelser. Vi ønsket å ta for oss noen organisasjonsmessige faktorer innenfor IPB og se i hvor stor grad de har gjennomgått en endring eller, motsatt, har forholdt seg uendret og stabile. Endringene vi ville se etter gjaldt både skifte i fokus innenfor et område og ulik vektlegging og fokus mellom områder. Videre ønsket vi å se på noe av bakgrunnen for IPBs utvikling ved å se på den historiske konteksten. På bakgrunn av dette formulerte vi følgende overordnede problemstilling: *Hvilken endring og kontinuitet kan spores mellom IPBs begynnelse og IPB i dag i forhold til dens organisasjon og kontekst?* For å konkretisere ytterligere formet vi noen underordnede spørsmål som vi skal besvare i løpet av rapporten:

- Hvilken endring og kontinuitet finner vi i bakgrunn, inspirasjon og motivasjon blant IPBs representanter?

- Hvilken endring og kontinuitet kan spores i deres aktuelle temaer og hjertesaker?
- I hvilken grad har synet på krig og synet på fred endret seg?
- Hvilke historiske hendelser har vært med å forme IPB slik det fremstår i dag?
- Hvordan har disse vært med å endre IPBs mulighet for innflytelse i det internasjonale samfunn?

1.4 Avgrensning

For å kunne sammenligne IPB anno 1910 og IPB i dag har vi funnet det hensiktsmessig å se nærmere på to avgrensede tidsperioder. Den første strekker seg fra opprettelsen av IPB i 1891 til utbruddet av første verdenskrig i 1914. Den andre fra Berlinmurens fall i 1989, og slutten av den kalde krigen, frem til i dag. Ved å bruke betegnelsen «i dag» vil vi poengtere at vi ikke først og fremst har et fremtidsrettet perspektiv i denne rapporten. Det vil allikevel bli stilt åpne spørsmål om fremtidige utsikter ut i fra den utvikling vi vil finne i våre undersøkelser.

Selv om IPB er en paraplyorganisasjon med mange medlemsorganisasjoner av ulik art har vi valgt å belyse et lite antall skikkelser innenfor IPBs organisasjon. Valget av representanter for første perioden ble gjort ut i fra noen klare kriterier. For det første valgte vi personer som satt i IPBs ledelse og styre i perioden. Dette innebar stillinger som president, visepresident, generalsekretær eller styremedlem. Ut av disse valgte vi åtte ledere, som alle ble tildelt Nobels fredspris i samme periode. Vi kuttet ned til fem etter å ha gjort noen undersøkelser om tilgjengelighet på litteratur, spesielt i forhold til språk. De 5 personene vi stod igjen med var: Bertha von Suttner, Albert Gobat, Ernesto Moneta, Fredrik Bajer og Henri La Fontaine. Dette antallet gav oss god mulighet til å fordype oss i deres tanker og hjertesaker i tillegg til at deres seks ulike nasjonaliteter gav oss en viss bredde. For å belyse nåtiden har vi valgt å intervju personer som har sittet i IPBs ledelse og styre. Vi har latt disse representantenes tanker og arbeid fungere som eksempler på aktuelle saker, tankestrømninger og metoder innenfor IPB i de to periodene, og vi har brukt dem som døråpnere til den mer helhetlige fredsbevegelsen som IPB representerer men her var det som nevnt ingen fredsprisvinnere. I tillegg har vi intervjuet fredsforskere og historikere med kunnskap om begge periodene for råd og veiledning.

Vi har hatt et spesielt fokus på representantenes hjertesaker gjennom tidene. Utgangspunktet var å ta for oss enkelte av representantenes hjertesaker i første periode. Vi valgte å ha et gjennomgående fokus på følgende saker: nedrustning, internasjonalisme og dannelsen av internasjonale organisasjoner, voldgift og nøytralitet. Vi mener at disse temaene er gode eksempler på de temaer IPB har vært opptatt av fra opprettelsen i 1891. Temaene har

siden hatt ulik aktualitet i tiden. Vi har konsentrert oss om å få frem karakteristiske trekk og kjennetegn ved hvert tema og å se på eventuelle skifter av fokus innenfor samme tema og mellom temaer.

Medlemmene av IPB er «barn av sin tid», og de er påvirket blant annet av ytre historiske hendelser. Derfor har vi valgt å ha med en beskrivelse av historisk bakgrunn i kapittel tre som en innledning den første tidsperioden. Den historiske utviklingen fra 1914 til slutten av den kalde krigen har på den samme måte påvirket fredsbevegelsen i denne perioden frem til i dag. Vi har valgt å innlede den andre perioden med noen viktige historiske hendelser ut i fra et fredsarbeidsperspektiv. Hendelsene er: første og andre verdens krig, opprettelsen av Folkeforbundet og FN og den kalde krigen med spesielt fokus på Vietnamkrigen og kampen mot atomvåpen. Utvelgelsen er gjort på bakgrunn av litteratur, intervjuer og veiledning. Vi har vært opptatt av å få frem at historien kan tolkes på ulike måter i ulike miljøer og har derfor forhørt oss både med historikere, fredsforskere og fredsarbeidere for å komme frem til de endelige hendelsene.

1.5 Orientering om rapportens oppbygning

Rapporten er delt inn i sju hovedkapitler. Første kapittel har innledet rapporten med en beskrivelse av oppdragsgiver, prosjektbeskrivelse, problemstilling og avgrensing. I det følgende kapittelet skal vi se nærmere på de metodiske valgene vi har gjort i løpet av prosjektet for å gi leseren et innblikk i det datamaterialet vi har benyttet oss av. Kapittel tre tar opp og forklarer de mest sentrale begrepene og temaene rapporten baserer seg på, i tillegg til enkelte tilhørende teorier som brukes i diskusjon og drøfting av disse temaene. Her ser vi også nærmere på IPBs historiske bakgrunn som en innledning til den første perioden. I kapittel fire tar vi for oss IPB i den første tidsperioden, fra 1891 til 1914, og ser nærmere på bakgrunn og hjertesaker hos de fem valgte representantene. Disse beskrivelsene gjøres for å danne et grunnlag for drøftingen og refleksjonen i kapittel seks.

Kapittel fem går i gjennom noen sentrale historiske hendelser i tiden mellom våre to valgte perioder, det vil si fra 1914-1989, som kan sies å ha hatt en innvirkning på IPBs utvikling. Vi ser nærmere på første og andre verdenskrig, opprettelsen av Folkeforbundet og FN og den kalde krigen, med spesielt fokus på Vietnamkrigen og kampen mot atomvåpen. Det sjette kapittelet omhandler IPB i den andre tidsperioden; fra 1989 frem til i dag. Vi ser først på hvordan de sentrale skikkelsene vi har valgt som informanter for denne perioden skiller seg fra personene i første periode når det gjelder bakgrunn, motivasjon og inspirasjon. Videre tar vi opp igjen de valgte hjertesakene fra første periode og ser på disse i lys av de

historiske hendelsene og datamaterialet fra intervjuene. Avslutningsvis i dette kapitlet ser vi på noen nye saker og tilnærminger til fredsbegrepet som har oppstått i den senere tiden, og på noen utfordringer IPB står ovenfor i dag i forhold til samarbeid innad i organisasjonen. Kapittel sju er en kort oppsummering av rapportens resultater og analyser.

2.0 METODE

Det kan brukes ulike metodiske verktøy for å innhente kunnskap om samfunnsmessige fenomener. Datainnsamlingen i dette prosjektet har bestått av kvalitative metoder hovedsakelig i form av dokumentanalyse og intervjuundersøkelser. Vi har utført ulike typer kvalitative intervjuer; ansikt til ansikt med to eller flere gruppemedlemmer til stedet, samt via e-post og telefon. I dette kapitlet skal vi gjøre rede for og reflektere over metodiske valg, planlegging og gjennomføring av datainnsamling, analyse av data og de etiske utfordringer vi har stått overfor i løpet av prosjektet.

2.1 Metodevalg

Valget av kvalitative metoder ble gjort på bakgrunn av prosjektets tematikk, problemstilling og avgrensing. I løpet av prosjektet har vi i hovedsak søkt informasjon og kunnskap om IPB som organisasjon og den historiske konteksten som har vært med å drive frem endring parallelt med å opprettholde kontinuitet. Ut i fra dette bør det nevnes at det kunne vært svært interessant å foreta kvantitative undersøkelser som for eksempel å se på medlemstall, økonomiske ressurser, antall arrangementer og konferanser og lignende, for å måle endring og kontinuitet i IPB. Mye tyder på at man da ville stått overfor store mengder informasjon som ville krevd et mye lenger tidspenn både til innsamling og bearbeiding av data og langt større tilgang på ressurser enn det vi har hatt til rådighet. De spørsmål vi har valgt å stille viser også at vi har ønsket å gå mer i dybden. Vi har fokusert på variabler som inspirasjonskilder, motivasjon, hjertesaker og synet på krig og fred. Flere av disse variablene lar seg vanskelig måle med kvantitative størrelser. I følge Denzin & Lincoln (i Thagaard 2009) kjennetegner begrepet *kvalitativ* prosesser og mening som ikke kan måles med kvantitative metoder. Videre utdyper Repstad (i Thagaard 2009) at ordet kvalitativ kommer av kvaliteter, egenskaper eller karaktertrekk ved de sosiale fenomen vi studerer. De variablene vi har valgt å se på for å beskrive utviklingen med hensyn til endring og kontinuitet passer inn i denne kategorien.

Det lange historiske perspektivet i dette prosjektet og ønsket om å gå i dybden har gjort det nødvendig å bruke ulike metoder i forhold til de ulike periodene. Vi har hovedsakelig kombinert dokumentanalyse og kvalitative intervjuer. For den første perioden,

der det ikke var mulig å intervju de faktiske representantene, har vi basert oss i hovedsak på litteratur og skriftlige dokumenter. I andre perioden som løper frem til vår egen tid har vi basert oss i noe større grad på intervjuer.

2.2 Dokumentanalyse

I oppstartsfasen av prosjektet hadde vi generelt liten kjennskap til studieområdet vårt. Vi begynte derfor med å lese oss opp på bakgrunns litteratur som vi fikk anbefalt av veileder, oppdragsgiver og andre innenfor fagfeltet. I denne fasen gjennomførte vi også noen åpne intervjuer, eller møter, med historikere og personer innenfor fredsbevegelsen, noe vi skal beskrive nærmere under. Alt dette hjalp oss å få en oversikt over temaet slik at vi kunne foreta nødvendige avgrensninger og utarbeide den endelige problemstillingen.

Scott (i Thagaard 2009) skriver at alle slags skrifter som er tilgjengelige for forskerens analyser kan betegnes som dokumenter. Videre påpeker Thagaard (2009) at studier av faglitteratur om et bestemt tema også er en form for dokumentanalyse. Av naturlige årsaker har vi ikke kunnet intervju representantene for den første perioden. Dette gjør at datamaterialet om IPB i den første perioden hovedsakelig har bestått av historiske primær- og sekundærkilder. Vi ønsket i utgangspunktet å basere oss på sekundærkilder, det vil si faglitteratur, for å kunne støtte oss på bestående teorier og påstander. Tanken var at det ville være vanskelig for oss, uten en bakgrunn innenfor fagfeltet, å tolke og trekke konklusjoner ut i fra primærkilder. Vi hadde også en formening om at det kunne by på problemer å få tak i gode primærkilder for denne perioden fordi den ligger langt tilbake i tid. Vi henvendte oss til Nobelinstituttet i Oslo i søket etter litteratur. Det viste seg at instituttet hadde et rikt utvalg relevant sekundlitteratur, men at mengden variert fra person til person. Samtidig avdekket vi at mengden tilgjengelig primærlitteratur, som personenes egne bøker, nobelpristaler og redegjørelser, reisebrev og møtereferater var større enn antatt. Til tross for noen utfordringer med tanke på språk og vanskelighetsgrad viste en del av disse kildene seg å være relevant og lett forståelig. Vi endte derfor opp med å ta i bruk både primær- og sekundærkilder.

Noen av informantene i andre periode har blitt bedt om dele sin kunnskap om personene i første periode og dermed gitt oss noe intervjumateriale på dette. De nyttige og interessante vinklingene dette gav oss, viser at det kanskje kunne vært gjort i større grad.

For den andre perioden mente vi at kvalitative intervjuer ville gi en større forståelse og dypere innsikt på våre variabler. Dette kommer vi tilbake til i intervjudelen. Samtidig ønsket vi å bruke sekundærkilder som en motvekt til intervjuene. Det bød på enkelte utfordringer å finne litteratur til denne perioden. En årsak kan være at perioden er så tett opp til vår egen tid,

noe som gjør det vanskelig å få oversikt og se historiske utviklingslinjer. En annen mulig årsak er at temaer og saker IPB er opptatt av er blitt mer spisset og omtales i faglitteraturen innen en rekke samfunnsfaglige emner. Stor bredde i kildematerialet ville gjort det vanskeligere å sette seg inn i kildematerialet i løvet av en relativ kort prosjektperiode. Bruken av sekundærkilder er følgelig blitt noe begrenset.

Den nevnte litteraturen, som er blitt brukt for å belyse IPB som organisasjon, er i stor grad skrevet av personer innenfor fredsbevegelsen, men også enkelte akademikere. For å få kunnskap om konteksten ble det brukt flere rene historiske fremstillinger om de to periodene og mellomperioden. Den historiske konteksten er selvsagt også omtalt i litteraturen skrevet av fredsbevegelsen og om fredsbevegelsen, men for å få en kritisk motvekt og å se historien fra flere sider valgte vi å støtte oss til rene historiske fremstillinger.

2.3 Kvalitative intervjuer

Erling Andersen og Eva Schwencke (2008) skriver at intervjuundersøkelser kan brukes til ulike formål og på ulike stadier i prosjektet. Dersom man føler at man mangler kunnskap om temaet og problemstillingen, kan det for eksempel gjøres intervjuer for å få andres syn på hva som er en nyttig og interessant problemstilling. Vi benyttet oss av dette i den tidlige fasen av prosjektet da vi arbeidet med å formulere den endelige problemstillingen. Vi intervjuet tre historikere som vi fikk anbefalt av veileder. Deretter hadde vi et møte med oppdragsgiver og en IPB kontakt der vi diskuterte problemstilling. Dette gav oss større innsikt i temaet og en pekepinn på hva både akademikere og fredsaktivister prioriterer innenfor vårt tema. Problemstillingen ble formulert ut i fra bakgrunns litteratur og disse intervjuene.

Videre kan personlige intervjuer benyttes når problemstillingen er fastlagt og det skal samles inn informasjon for å belyse den (Andersen og Schwencke 2008). Tove Thagaard (2009: 87) skriver at ”intervjuer gir et særlig godt grunnlag for å få innsikt i informanternes erfaringer, tanker og følelser”. Dette fordi intervjuer tillater tankerekker, oppfølgingsspørsmål, grundige svar og ulike måter å besvare et spørsmål på. De temaene og variablene vi har søkt informasjon om, blant annet inspirasjonskilder, motivasjon, hjertesaker, og synet på krig og fred, er til dels personlige og potensielt sensitive temaer som vi mener kommer best frem ved kvalitative intervjuer. Derfor så vi det som både ønskelig og nødvendig å foreta intervjuer for å få nok dybdeinformasjon til å besvare problemstillingen og de underordnede spørsmålene. Faren med kvalitative intervjuer, slik vi opplevde det, er at svarene fort blir for vide, og for forskjellige fra intervju til intervju, slik at det blir vanskelig å sammenligne. Dette var noe vi forsøkte å ta i betraktning da vi utarbeidet intervjuguiden.

Intervjuguide

I de tidlige intervjuene, der vi søkte innspill og tips til utforming av problemstilling, var intervjuene preget av lite struktur. Slike intervjuer kan betraktes som en samtale mellom forsker og informant hvor hovedtemaene er bestemt på forhånd (Thagaard 2009). Vi presenterte prosjektbeskrivelsen og våre egne tanker rundt temaet og lot så informantene få snakke mer eller mindre fritt. Grunnen til dette var at vi hadde relativt lite kunnskap og informasjon om temaet og ville la informantene få komme med egne tanker rundt avgrensning og vinkling av prosjektet. I tillegg ba vi spesielt om litteraturtips. Vi fikk merke at slike åpne intervjuer lett sklir over i digresjoner og fagtermer som er «over hodene på folk utenfra». Vi kunne med fordel ha stilt flere spørsmål for å holde oss innenfor rammene. Men likevel synes vi det var svært effektivt med lite strukturerte intervjuer i denne fasen fordi vi fikk mulighet til å stille spørsmål og få forklart uttrykk og begreper nærmere. Det hadde vært en langt større og vanskeligere oppgave for oss å lese oss til dette på egen hånd.

Før intervjuene rettet mot å belyse selve problemstillingen for prosjektet arbeidet vi grundig med intervjuguiden. Vi tok utgangspunkt i problemstillingen og de avledede spørsmålsstillingene og operasjonaliserte ut i fra disse. Det vil si at vi definerte hvilken informasjon vi trengte for å belyse dem (Andersen & Schwencke 2008). For eksempel i forhold til spørsmålet om endring og kontinuitet innenfor temaet inspirasjon avgrenset vi til å trekke inn historiske skikkelser eller andre personer som informantene har sett opp til og latt seg inspirere av i sitt fredsarbeide. Intervjuspørsmålet knyttet til inspirasjon ble som følger: Er det spesielle personer eller saker som har inspirert deg i ditt fredsarbeid? I utformingen av spørsmålene var vi opptatt av å stille gode spørsmål som ikke var ledende eller upassende. Thagaard (2009) skriver at det er viktig å stille spørsmål som inviterer informanten til å reflektere over temaene det blir spurt om, og gi fyldige svar. Enkelte av våre spørsmål kunne i større grad tatt høyde for dette. For eksempel burde vi i spørsmålet over hatt et oppfølgingsspørsmål som spurte hvorfor. Enkelte av informantene ga likevel en grundig forklaring, mens andres svar var langt kortere.

Intervjuguiden ble utformet med tanke på relativt strukturerte intervjuer. Både temaene, spørsmålene og rekkefølgen på dem ble fastsatt. Grunnen til det var at vi planla å gjennomføre intervjuer både personlig, per telefon og via e-post, og ønsket å få mest mulig samme type informasjon, i mengde og dybde, i de ulike intervjuene. Vi mente at dette ville gi oss best mulig sammenligningsgrunnlag i datamaterialet, noe som i følge Thagaard (2009) letter analysearbeidet. Vi var åpne for å komme med oppfølgingsspørsmål i de personlige intervjuene, men ønsket å holde oss mest mulig til intervjuguiden. Dette kan ha ført til at vi

mistet interessant informasjon som vi kanskje ville fått dersom informantene hadde fått utdype temaene og snakke mer fritt. Derimot opplevde vi, slik vi skal beskrive nærmere i gjennomføringsdelen, at de personlige intervjuene lett antok en delvis strukturert form der informantene likevel fikk snakke fritt.

Utvalg av informanter

Informantene våre ble valgt ut strategisk, det vil si ut i fra at de hadde egenskaper eller kvalifikasjoner som var nyttig for problemstillingen og undersøkelsens teoretiske perspektiver (Thagaard 2009). I tillegg ble det lagt vekt på tilgjengeligheten i og med at IPB er en internasjonal organisasjon som holder til i Genève og vi ikke hadde anledning til å reise utenfor Norge. Personene vi valgte til de åpne intervjuene i den tidlige fasen av prosjektet ble gjort på anbefalinger av veileder og oppdragsgiver. I tillegg var det slik at de anbefalte ofte gav oss nye navn og anbefalinger på personer de synes var relevant for prosjektet. Denne måten å finne kontakter på kalles ofte for snøballmetoden (Thagaard 2009). Vi hadde derimot ikke muligheten til, eller ønske om, å følge opp alle anbefalingene i denne perioden.

Intervjuer ble gjort med Bjørn Arne Steine, Per Jostein Ringsby og Øyvind Ekelund, som alle er stipendiater på instituttet for arkeologi, konservering og historie på Universitet i Oslo, Hedda Langemyhr i Norges Fredsråd og Alexander Harang i Norges Fredslag. Disse intervjuene gav oss, som nevnt, nyttige innspill og kunnskap i forbindelse med problemstilling og avgrensing, men de vil ikke bli omtalt i rapporten utover dette.

De personene vi intervjuet for å belyse perioden fra 1989 frem til i dag, heretter omtalt som informanter, ble valgt ut i fra noen klare kriterier. De skulle ha hatt sentrale posisjoner innenfor IPB i perioden 1989-2009, og vi ønsket også at det skulle være representanter fra begge kjønn. Dette samsvarer med representantene for første periode med unntak av at dagens informanter ikke er nobelprisvinnere. Antallet informanter ble bestemt ut i fra antallet representanter for første periode, det vil si 5. Vi valgte antallet for å ha balanse i datamaterialet og samtidig kunne gå i dybden. Det ble sendt ut forespørsel på e-post til sju personer, både norske og utenlandske, for å være sikre på å få nok tilbakemeldinger i tide. Vi fikk positiv respons fra fire stykker. Disse var enten anbefalt av oppdragsgiver eller kontaktet på eget initiativ. Vi kunne med fordel hatt noe bedre tid til å kontakte informanter, men vi fikk likevel tak i de som vi på forhånd anså som spesielt relevante ut i fra deres posisjon i IPB.

Vi ønsket også, som i første periode, å balansere informasjonen fra fredsbevegelsen med en mer akademisk tilnærming. Av den grunn kontaktet vi tre historikere eller fredsforskere, og fikk muligheten til å intervju historiker og høgskolelektor Øyvind

Tønnesson. Det har vært svært nyttig for oss å ha informanter fra ulike miljøer som har belyst de samme temaene på ulike måter.

Intervjuform og gjennomføring

I forkant av intervjuene forsøkte vi å sette oss inn informantenes forhold til fredsarbeid generelt og IPB spesielt gjennom å studere tilgjengelig bakgrunnsinformasjon om hver enkelt. Dette så vi som viktig for å kunne tilpasse intervjuguiden til den enkelte og dermed vise dem at vi så på deres bakgrunn og kunnskap som viktig. Vi startet likevel intervjuene med utfyllende spørsmål om bakgrunn for å få i gang samtalen og for å vise interesse for informanten og etablere en god kontakt. I de åpne intervjuene var gjerne hele gruppa vår til stede, og intervjuene fungerte til tider mer som en åpen samtale enn et intervju. Dette var bevisst med tanke på den funksjonen intervjuene skulle ha. I de senere intervjuene ansikt til ansikt, som hadde en mer strukturert oppbygning, var vi to gruppemedlemmer til stede. Den ene hadde ansvaret for å stille spørsmål og komme med tilbakemeldinger til informanten, den andre noterte og observerte. Vi begrenset oss til to intervjuere for ikke å overvelde informantene og med tanke på at det er lettere å oppnå god kontakt dersom man er færre. Observasjon ble gjort for å få med metakommunikasjon som kanskje kunne gi oss ytterligere informasjon om informantenes holdninger, meninger, tanker osv. i forbindelse med de ulike temaene. I og med at vi ikke har hatt mer enn to intervjuer ansikt til ansikt, ble ikke prosedyrene for rapportering av metakommunikasjon utarbeidet systematisk og vi har ikke benyttet oss bevisst av disse observasjonene i rapporten.

I henvendelsene til alle informantene var vi svært fleksible angående svarmedium, tid og sted. Men i og med at vi hadde informanter fra IPB både i Norge og utlandet, og vi ikke hadde anledning til å reise utenlands, var vi nødt til å ta i bruk ulike medier under gjennomføringen av intervjuene. Vi intervjuet to informanter ansikt til ansikt i vidt forskjellige omgivelser; en pub og et seminarrom. Det er ikke utenkelig at settingen kan ha hatt en viss innvirkning på de svarene vi fikk, for eksempel ved at det er lettere å samtale åpent uten andre folk til stede. Bakgrunnen for valget var å møtes der informanten selv ønsket for at han eller hun skulle føle seg mest mulig komfortabel. I disse intervjuene ble strukturen litt løsere enn planlagt fordi vi oppdaget at informantene ved å snakke fritt likevel kom innom mange av de ønskede temaene, kun i en annen rekkefølge, og at det kom fram interessante utdypninger og eksempler.

En av informantene ble intervjuet over høyttaler på telefon. Også her var det to gruppemedlemmer til stede. Vi hadde sendt en e-post med temaer og spørsmål på forhånd,

slik at informanten hadde mulighet til å forberede seg. I dette telefonintervjuet og et av intervjuene ansikt til ansikt ble det brukt båndopptager etter informantens samtykke. Vi opplevde at informantene så på bruken av dette som uproblematisk, og at det gjorde arbeidet vårt med å få med oss alt som ble sagt mye enklere. De to resterende intervjuene ble gjort via e-post. Etter å ha fått deres samtykke om å delta utarbeidet vi et spørreskjema (Vedlegg 2) som vi sendte informantene på e-post. E-post intervjuene fikk en naturlig strengere struktur enn intervjuene ansikt til ansikt i og med at vi ikke var i kontakt med informantene mens de svarte. Før vi mottok svarene kom det respons om at spørsmålene var mange og omfattende. Vi måtte derfor forklare at de kunne besvares kort og konsist slik at det ikke ble for en for tidkrevende jobb for dem.

2.4 Bearbeiding og analyse av data

Data for den første og den andre perioden ble behandlet og analysert på ulike måter og i ulike stadier av prosjektet. Vi avsluttet datainnsamling og analyse av første periode før vi begynte innsamlingen til andre periode. Bakgrunnen for dette var at første tidsperiode skulle legge grunnlaget for sammenligningen, og hva vi skulle se etter i andre periode. Sekundær- og primærlitteraturen vi samlet inn for første periode ble sentrert rundt de fem valgte personene. Det vil si at vi hadde en personsentrert analytisk tilnærming der vi vurderte det materialet vi hadde om hver person. Av datamaterialet hentet vi ut personenes bærende idégrunnlag og kom med egne forslag til tolkninger av disse (Thagaard 2009). Våre tidlige kildepersoner viste seg å ha felles sosial og politisk bakgrunn, syn på varig fred og deres rolle innenfor fredsmiljøet var av lik art. Men de hadde ulike hjertesaker eller kjerneområder de konsentrerte sitt engasjement rundt.

I analysen av andre periode brukte vi funnene fra første periode som bakgrunn for en temasentrert analyse. Denne formen retter fokus mot ulike temaer og sammenligner informasjon fra alle informantene om disse temaene (Thagaard 2009). Vi bestemte oss for å fokusere på områdene bakgrunn, motivasjon og synet på krig og fred, samt å fordype oss i en fremtredende hjertesak for hver av personene i første periode. Vi sjekket intervjumaterialet opp mot disse kategoriene ved å fylle inn en matrise. Matrisen inneholdt uttalelser de ulike informantene kom med som passet inn i de ulike kategoriene. I dette arbeidet var det viktig å få frem sammenhengen uttalelsen hadde kommet i, slik at de ikke ble helt løsrevet fra resten av intervjuet. Dette kan skape et galt bilde av informantenes meninger. Med matrisen etablerte vi et grunnlag for å sammenligne de ulike informantene, og for å sammenligne innholdet i matrisen med resultatene av primær- og sekundærlitteraturstudiene fra den tidlige perioden.

2.5 Videre vurdering og kritikk av metoden

I kvantitative undersøkelser kan det opereres med nøye kalkulerede feilkilder basert på for eksempel prosentvis respons, representativitet, og resultatene kan bearbejdes ved hjelp av statistiske analysemodeller. Dette er ikke mulig i kvalitative undersøkelser. Men det betyr ikke at begreper som reliabilitet og validitet er mindre relevante i en kvalitativ forskning. Reliabilitet i kvalitative undersøkelser handler først og fremst om å kunne redegjøre og argumentere for hvordan dataene har kommet frem. En viktig del av dette er å gjøre forskningsprosjektet gjennomsigtig og å reflektere over konteksten for innsamlingen av data. Validitet stiller spørsmål ved om de tolkninger vi har kommet frem til er gyldige i forhold til den virkelighet vi har studert (Thagaard 2009). I løpet av dette kapittelet har vi gjort rede for hvordan innsamlingen av dataene i form av litteratur og intervjuer har foregått. Det bør allikevel gjøres noen ytterligere vurderinger av eventuelle feilkilder i dataene.

For det første kan det diskuteres hvor vidt vårt datamaterialet fra perioden rundt 1900 kan sammenlignes med innhentet materiale gjennom intervjuer i dag. Personene i første periode har ikke hatt mulighet til å komme med egne tanker og vurderinger direkte slik som personene i andre periode. Det er sannsynlig at litteraturen skrevet om dem til en viss grad er generalisert eller romantisert. Primærkildene har i enkelte tilfeller vært på et annet språk enn norsk og i en gammel skrivestil. Dette kan gi rom for feiltolkninger. Vi har forsøkt å hanske med dette ved å basere oss på variert og tilnærmet lik kildebruk for begge periodene for å få et mest mulig nyansert bilde.

For det andre er det visse ulikheter i informasjonen skaffet om alle personene både i første og andre periode. Ulik bruk av primær og sekundærkilder har gjort at teksten om de ulike personene i første periode har fått noe forskjellig innhold. Likevel har vi forsøkt å holde oss innenfor en viss mal og satt krav til hvilke opplysninger som måtte være med for å gjøre delene mest mulig like. De ulike intervjuenes kontekst og intervjuform kan ha påvirket datamaterialet for andre periode. Vi har allerede vært inne på de ulike lokaliseringene av intervjuene. I tillegg er det i intervjusammenheng viktig å være oppmerksom på hvordan intervjueren påvirker informanten. Vi forsøkte å være nøytrale og ha en *lyttende* holdning i intervjuene. Det kan tenkes at vi med fordel kunne hatt en mer pågåenhet ved å stille oppfølgingsspørsmål og bevisst føre intervjusamtalen videre for å få enda mer relevante og utdypende svar. Ved å intervjuer over telefon og spesielt e-post mistet vi i tillegg metakommunikasjon som kan være med å hjelpe intervjueren å oppfatte de tanker og holdninger som kommer frem. I e-postintervjuene hadde vi heller ingen mulighet til å stille oppfølgingsspørsmål når spørsmålene ble besvart, eller til å forklare spørsmålene for

informanten dersom noe er uklart. Det er derfor større sannsynlighet for misforståelser og korte og mindre utfyllende svar.

I dokumentanalysen kunne vi ha fulgt en mer strukturert fremgangsmåte, slik Thagaard (2009) anbefaler. Hun skiller mellom sentrale og perifere verk, og skriver at man bør starte med de sentrale verkene og så se på deres referanser og videre til nye referanser osv. Våre valg av litteratur ble mer tilfeldig, men vi baserte oss i stor grad på tips og veiledning fra sentrale og kunnskapsrike personer med god oversikt over litteraturen innenfor fagfeltet.

En fjerde feilkilde kan være selve bearbeidingen av intervjuene. Vi gjennomførte først transkribering av intervjuene på båndopptageren og renskrev de skriftlige notatene. Under denne prosessen er det en fare for at data kan falle bort eller gjengis feil. Det samme gjelder i overføringen av data til matrise. I arbeidet med matrisene ble det gjort vurderinger og sorteringer av dataene. Selv om vi forsøkte å følge en mal, kommer en ikke bort fra at vurderingene til en viss grad er subjektive. Styrken ved å arbeide i et gruppeprosjekt er at man får flere ulike syn på vurderingene og derved har mulighet for å gjøre en mer balansert avveining.

2.6 Etiske retningslinjer

Widerberg (2001) skriver at man som kvalitativ forsker både har et større og mer gjennomgripende ansvar enn ved kvantitativ forskning fordi man kommer nært innpå sine informanter. I starten av prosjektet satte vi oss inn i de etiske retningslinjene i forhold til vår metode og vi har etterstrebet å følge disse i størst mulig grad gjennom hele prosjektet. Temaet i seg selv er ikke spesielt problematisk, men vi opplevde flere etiske utfordringer enn vi hadde forventet på forhånd.

Informert samtykke

Fra starten av prosjektet var vi opptatt av å gi informantene våre tilstrekkelig informasjon om hvem vi var, hvor vi kom fra og hva prosjektet gikk ut på. Vi laget et standardisert presentasjonsbrev som vi sendte ut på e-post ved første kontakt. Vi ba også om en skriftlig bekreftelse (svar på e-post) før vi kontaktet dem videre og eventuelt sendte ut spørreskjemaet. Dette var for å gi informantene en mulighet til å svare ja eller nei på forespørselen om å delta. Positiv tilbakemelding på e-posten har derfor fungert som et frivillig informert samtykke (Alver og Øyen 1997). Snøballmetoden, der personer kontaktes etter anbefaling av andre, kan være etisk problematisk i forhold til det informerte samtykket. Forskeren mottar informasjon om en person gjennom en annen før vedkommende har fått gitt sitt informerte samtykke. Til

disse personene føyde vi til hvem som hadde anbefalt dem i presentasjonsbrevet. I tillegg forklarte vi dem hvorfor de var relevante for vårt prosjekt. Vi opplevde ingen videre problemer med denne ordningen.

Det var en avving hvor mye informasjon om prosjektet vi skulle gi informantene i presentasjonsbrevet. I kom frem til at en kort prosjektbeskrivelse og selve problemstillingen var tilstrekkelig. Enkelte takket nei til å delta fordi de mente at de ikke hadde tilstrekkelige kunnskap til å bidra til prosjektet. Det kan være at disse hadde takket ja dersom prosjektet var beskrevet mer generelt og at de likevel hadde hatt interessante vinklinger å komme med. Andre kan ha takket nei fordi de ikke følte a vi ga en god nok beskrivelse. Vi mener at omfanget av beskrivelsen vår var med på å skaffe oss gode, relevante personer med spisskompetanse på vårt område.

Anonymisering

I arbeidet med rapporten har vi vurdert og tatt stilling til spørsmålet om anonymitet. I rapporten har vi valgt å anonymisere informantene innenfor fredsbevegelsen og navngi historikeren. Bakgrunnen for dette er ulik grad av personlighet i spørsmålene og svarene i de to gruppene, og deres offentlige stilling i forhold til temaet. For eksempel på spørsmålene om motivasjon, inspirasjon, syn på krig og Norges rolle i Afghanistan var det flere som kom med personlige og til dels sensitive svar. Enkelte av spørsmålene gav svar som informanten i etterkant nektet å få med i rapporten med tanke på sin offentlige stilling. Datamaterialet vårt er holdt utilgjengelig for andre enn gruppemedlemmene og vil bli slettet etter prosjektet hvis ikke Norges Fredsråd ønsker å bruke dem videre, og informantene gir sitt samtykke til dette. Vi har tilbudt informantene å lese igjennom intervjuet før prosjektrapporten går i trykken.

Disse etiske sider ved en kvalitativ undersøkelse samt de metodiske utfordringer og valg vi har beskrevet i dette kapittelet må vi ha med oss når vi skal gå igjennom datamaterialet knyttet til de tidsperiodene vi har valgt ut. Vi må også ha det etiske perspektivet når vi analyserer og drøfter endring og kontinuitet innenfor de områdene vi har valgt å se nærmere på i dette prosjektet.

3.0 BEGREPSAVKLARING, TEORIER OG BAKGRUNN

3.1 Hva er fred?

Med tanke på rapportens fortsettelse er det nødvendig å foreta noen refleksjoner rundt hva fred er og hvordan det ofte defineres. En vanlig allmenn definisjon er at fred er fravær av krig. Av denne grunn er det vanskelig å snakke om fred uten å snakke om krig. I Store Norske Leksikon (2009) står det at krig er

”organisert bruk av våpenmakt mellom grupper av mennesker i den hensikt å tilintetgjøre motparten eller påtvinge ham den annen parts vilje. Gjelder det en konflikt mellom stater, taler man om internasjonal krig. Står striden mellom den lovlige regjering i en stat og en mer betydelig, fastere organisert gruppe av innbyggerne, foreligger borgerkrig”.

Det betyr at et ikke-fredelig samfunn kan kjennetegnes av et høyt nivå av aggresjon og fiendskap. Flere har derimot pekt på at det kan være negativt å definere fred ut i fra krig, fordi fred da sees som en slags passiv tilstand. Fred må på mange måter «føres» like bevisst som det er blitt ført krig (Bajer 1913). En av informantene vi var i kontakt med i løpet av prosjektet uttalte at krig og fred er to sider av samme mynt, og at det ikke er noen relasjoner som skaper krig som ikke kan forstås for å skape fred. Sammenhengen mellom de to forklares med hvordan konflikter håndteres, og at det er her problemet ofte ligger. Det må være en grunnleggende sammenheng mellom hvordan konflikter oppstår og hvordan de løses.

Opp igjennom historien har det eksistert ulike tilnærminger til fred. Iring Fetscher (1972) har gjort rede for de sju viktigste i sin bok *Modelle der Friedenssicherung*. I løpet av rapporten baserer vi oss på flere av disse i større eller mindre grad. Vi har derfor valgt å ha med en kort gjennomgang av de sju.

En Verdensstat

Konseptet om en verdensstat har røttene sine i tanken om et universelt monarki. For Fetscher er denne formen den mest radikale løsningsmodellen for alle kriger fordi, med en oppløsning av den nasjonale stat, vil da all utenrikspolitikk være totalt meningsløs og unødvendig.

Denne tanken har også blitt kalt en verdensføderasjon eller folkestat. Viktige forløpere til denne ideen er den tyske filosof Immanuel Kant og den amerikanske president Wilson (Fetscher 1972). Ideen er å ha et «tvingbart» Folkerettssystem, utøvd av en internasjonal instans, som er i stand til å tvinge de som bryter retten til å føye seg etter verdensstats folkerett.

Maktens likevekt (*Balance of Power*) og Verdensfred gjennom frihandel

Tidligere i historien anså flere politiske tenkere den suverene nasjonalstaten som den eneste mulige systemmodell fordi de trodde at nederlaget av den universelle keiserdommen og den papistiske dommerrollen var definitivt. De kunne bare forestille seg fred mellom to nasjoner som en prekær våpenstillstand og derfor var, etter deres mening, regjeringens plikt å oppruste seg i tilfelle «det verste» skulle skje. Opprustning dreide seg om å sikre fred først og fremst gjennom å skape militærmakt (og senere økonomiskmakt) og likevekt mellom nasjonene (Fetscher 1972). Denne formen rådet blant de europeiske maktene gjennom stor deler av det 18. og 19. århundre, men viste seg å være svært skjør. Andre mente at man ut ifra den rene «maktens likevektsteori» kunne bevare fred med hjelp av likevekt innenfor det økonomiske feltet. Frihandel skulle kunne forene alle statene i verden ved å skape en felles økonomisk interesse som i sin tur skulle binde sammen statenes økonomiske og innenrikspolitiske struktur. Målet var å avskaffe grensene mellom statene eller gjør dem betydningsløse, det vil si forvandle verden til et fritt «Verdensgesellschaft». (Ibid.).

Verdensfred gjennom sameksistens av selvstendige småstater, og verdensfred gjennom demokrati

For filosofen J. J. Rousseau, den mest betydningsfulle demokratiteoretiker fra 1800- tallet, kunne frihandel vanskelig skape verdensfred. Han hadde troen på å opprette små republikanske regjeringssystemer. (Fetscher 1972). Rousseau hevdet at "sunne republikker" (det vi i dag ville kalle for demokratier) bare kunne være dersom de i tillegg var små og relativt uavhengig av hverandre. Dette fordi frihandel innebærer en trang om å konkurrere med hverandre som ikke kan forenes med demokrati. Den fredelige koeksistens mellom små republikker oppnås ikke gjennom økonomiske relasjoner, men heller omvendt, gjennom en total gjensidig økonomisk uavhengighet. (Ibid.).

Den demokratiske fredskonsepsjon baserer seg kort fortalt på at dersom hele befolkning kan være med på å bestemme statens utenrikspolitikk vil de til sammen vanskelig være villige til å påføre seg selv den nøden og limitasjoner som krig medbringer (Ibid.).

Den sosialistiske fredsforestilling

For de tilhengerne av den sosialistiske fredstilnærmingen er den rene eksistensen av det bourgeoisiet som et kapitalistisk, demokratisk samfunn alltid har problematisk. Sosialistene mener at selv om befolkning eller deres representanter kan være med i å bestemme regjeringens utenrikspolitikk vil alltid den ressurssterke, privilegerte minoritet være i stand til

å sette sine egne interesser på dagsorden. Dermed er faren for imperialistiske kriger i et demokratisk, kapitalistisk samfunn ikke til å unngå.

Verdensfred gjennom nedbygningen av individuelle aggressivitet

Ifølge Fetscher, må man også se på andre former for sosial og kulturell undertrykking som en utløsende faktorer for aggressivitet mellom individer, selv om denne aggressiviteten ikke nødvendigvis resulterer i krig (Fetscher 1972). Eksempler er strukturell vold, ekstrem fattigdom, repressiv oppdragelse i familien, den sosiale diskriminering av etniske eller religiøse minoriteter, undertrykking av kvinner eller fremmedgjøring av arbeidsprosessen (Ibid.).

3.2 Fredsbevegelsen

I dag karakteriseres fredsarbeid av et mangfold av ulike motivasjonsfaktorer basert på ulike tilnærminger til fredsbegrepet. Samtidig kan man sette et grovt skille mellom det som gjerne kalles for frivillig og statlig fredsarbeid. Skillet stammer fra midten av 1800-tallet da fredsbevegelsen for første gang begynte å organisere seg i lokale fredsorganisasjoner og arrangere internasjonale fredskonferanser og kongresser. Det som i dag gjerne omtales som frivillig eller folkelig fredsarbeid bestod av fredsaktivister som på en frivillig basis brukte sin tid og sine økonomiske ressurser til å spre fredstanker og danne de første lokale fredsorganisasjonene. Flere av medlemmene fra disse organisasjonene møttes for første gang til en internasjonal fredskongress i London i 1843 og flere kom til da den andre ble holdt i samme by i 1890 (Santi 1991). Den andre kongressen ledet til opprettelsen av IPB i 1891, noe vi skal komme nærmere inn på senere i kapittelet.

I samme periode ble det for første gang arrangert interparlamentariske fredskonferanser, noe som ledet til opprettelsen av IPU (Den Interparlamentariske Union) i 1889. Fredskonferansene, hvor parlamentarikere med tro på internasjonalt samarbeid møttes, kan sies å være spiren til det som i dag omtales som det statlige fredsarbeidet. Men overangen mellom det frivillige og den statlige (parlamentariske) fredsarbeidet var flytende fordi medlemmene ofte var involvert begge steder. De frivillige fredsaktivistene var i denne perioden ofte velrenommerte personer med borgelig opprinnelse og et politisk engasjement. De besatt ofte poster i parlamentene. På motsatt side var derfor parlamentarikere ofte involvert i de frivillige lokale fredsorganisasjonene. Som vi skal se var personer som var med i IPB ofte også med i IPU, som for eksempel Fredrik Bajer, Albert Gobat og Henri La Fontaine.

Det statlige fredsarbeid skilte seg ut spesielt etter annen verdenskrig med opprettelsen av FN. Noe av bakgrunnen var at de demokratiske stater interesserte seg for å engasjere statens økonomiske og menneskelige ressurser med fred som formål. På samme måte har de i økende grad involvert sine egne parlamentene på lokalt og internasjonalt nivå, for eksempel gjennom FN og andre internasjonale institusjoner, for å fremme fredelige konfliktløsninger.

3.3 Historisk bakgrunn

Fredsbevegelsens fremvekst på 1800-tallet var blant annet resultat av det enorme trykket som Europas befolkning ble utsatt for av de konstante, væpnete konfliktene mellom stormaktene. Frykt for at nye voldelige konflikter skulle oppstå skapte et stort engasjement i fredssaker spesielt blant den borgerlige og velutdannede eliten. Blant statsoverhoder i Europa var frykten noe annerledes. De prioriterte å avverge en ny krig på kontinentet hovedsakelig for å forhindre fransk revansjisme og konflikt mellom stormaktene. Samtidig var det særdeles viktig å hindre at en ny krig skulle akselerere på grunn av de påbegynte forandringene i samfunnet. Forandringene var forårsaket spesielt av Frankrikes revolusjon og USAs frigjøringskrig. Denne frykten førte til at de første fredskonferanser faktisk hadde et «statlige» opphav.

Wien-konferansen fant sted mellom 1814 og 1815. (Encyclopædia Britannica 2009). Opprettelsen av «Firemakts Alliansen»¹ mellom England, Østerrike, Russland og Prøysen, også kalt «de fire» var et direkte resultat av denne. De fire stormaktene holdt periodiske møter i forhold til å konsultere hverandre om spørsmål der alle hadde felles interesser. De hadde alle en interesse av å forhindre nye kriger på kontinentet etter at Napoleons armeer var beseiret. Maktene var endelig blitt enige i å møtes regelmessig i forhold til å “encourage consensus between them, but this system collapsed within a decade” (Stevenson 2004: 7). Kollapsen kom spesielt fordi ingen av stormaktene hadde viljen til å gi fra seg retten til å anvende vold når det skulle passe dem. Bruk av vold ble ansett som legitimt spesielt dersom krigen kunne betraktes som en måte å forsvare landets suverenitet eller ære på (Chickering 1988). På denne måten ble den såkalte «Europeiske Konserten» født.

«Den Europeiske Konsert» var et slags «pre- Folkeforbundet» konsept dannet av de europeiske maktene. Dens mening var å kunne oppnå en felles forståelse når en konflikt oppstod. Et problem med Konserten var at den manglet skrevne regler eller avtaler og permanente institusjoner som kunne jobbe for å arrangere konferanser mellom maktenes

¹ I 1818 ble også Frankrike inkludert i alliansen som dermed skiftet navn til de «fem».

representanter for å løse konflikter. Konserten hadde en gang før første verdenskrig arrangert en konferanse i London for å diskutere Balkan krigene i 1912-13, men da Storbritannia foreslo en konferanse i 1914 for å løse konflikten mellom Ungarn-Østerrike og Serbia, avviste Tyskland og Ungarn-Østerrike forslaget (Stevenson 2004).

Samtidig formået mer progressive bevegelser i England og USA maktene til å løse sine uenigheter gjennom voldgift og til å humanisere kampene gjennom et definert internasjonalt regelsett. Selv om man i 1899 klarte å etablere en internasjonal domstol på Fredskonferansen i Haag ble den sjeldent brukt som Stevenson (2004: 5) påpeker; ”governments resorted to it only when it suited them, which was rarely”.

Realpolitikk

De europeiske nasjonene som deltok på Wien-konferansen var ikke i stand til å løse konfliktene seg imellom på en rettferdig måte. Fredskongressene som ble holdt dreide seg mer om å bli enige om å definere de nye grensene mellom de «fire» og Frankrike. Etter Napoleons tilbakekomst og endelig tap i Waterloo dreide kongressen seg om hvordan man skulle stoppe Frankrikes militarisme. Det hele utartet seg raskt til å reetablere de tradisjonelle og konservative monarkier, som folkelig oppgjør hadde avsatt noen år tilbake inspirert av de idealistiske ideene bak den franske revolusjonen og uavhengighetskrigen i USA (Palmer 2002).

Frem til omtrent midten av det 1800- tallet var ideologier, det vil si faste måter å forestille seg hvordan verden skal være, sammen med trangen om å danne allianser for å unngå at noen europeisk makt skulle bli overmektig, den vanligste utenrikspolitikken blant de europeiske nasjonene. Etter hvert begynte statsmenn og politikere i de fleste europeiske maktene å tenke annerledes. De mente at en ny strategi for å lage utenrikspolitikk var nødvendig i forhold til å få sin egen nasjon til å herske over de andre. Realpolitikk kom til å erstatte ideen og troen på at en verden kunne endres bare ved hjelp av god vilje og respekt eller kjærlighet for lover og rett. De mest radikale tilhengere av realpolitikken foreslo å endre samfunnet med en kalkulert og rasjonalisert bruk av makt for å oppnå et politisk mål. Hovedtanken var at regjeringen skulle forfølge sine egne interesser over alt annet. Dette betydde at de tidligere konsepsjonene om «naturlige» venner og «naturlige» motstandere, som hadde oppstått gjennom de tradisjonelle alliansetypene, var ugyldige. Samtidig måtte etikken eller skruplene forkastes i forhold til å kunne oppnå nasjonens mål på alle mulige og praktiske måter (Ibid.).

Kappløpet

Flere folkelige oppgjør gjennom hele Europa var tegn på ustabilitet i samfunnet og gjenspeilet på mange måter misfornøye i befolkningen generelt. I 1848 brøt det ut spontan agitasjon i flere nasjoner, men forsøket på å forandre det etablerte var i stor grad mislykket. Selv om Frankrike ble republikk i 1848 og de tyske statene fikk parlament, var deres eventyr enten kortvarig eller ineffektivt². Revolusjonen i 1848 klarte ikke å forandre det gamle monarkiske systemet slik befolkningen generelt hadde ønsket seg. Bare noen få land klarte å få mer konstitusjonelle regjeringer som en konsekvens av revolusjonene i 1848: Danmark, Holland, Belgia, Sveits og Piedmonte. For mange betydde nederlaget at "the dreams of a half century, the visions of a humane nationalism, aspiration of liberalism without violence, ideals of democratic and peaceful republican commonwealth, were all exploded" (Palmer 2002: 495).

I Tyskland og Frankrike, som i de andre landene der 1848 revolusjonen ikke hadde lykkes i å forandre det politiske systemet, førte revolusjonens fiasko til enda hardere undertrykkelser av systemkritikerne. Samtidig fortsatte de konkurransen mot hverandre for å tilegne seg større makt og innflytelse på kontinentet. Konkurransen resulterte i en ny krig i 1870-71 (Palmer 2002). Frankrike tapte krigen sammen med en del av sitt territorium og dermed falt det andre franske imperiet under Napoleon III. For Tyskland førte seieren til gjenforening av alle de kongerikene som fantes i dets territorium under Keiser Wilhelm I. Den fransk-tyske krigen var en direkte årsak til hatet mellom de to landene i årene fremover og karakteriserte rivaliseringen mellom Frankrike og Tyskland i perioden helt frem til andre verdenskrig. Tysklands kolonialistiske og ekspansjonsrettede holdning opplevde økt selvtillit. Keiseren og hans stab betraktet Tysklands krigsmaskineri som uovervinnelig, og med denne ideen og selvoppfattelse førte de det tyske imperiet inn i det neste århundret.

Andre konsekvenser av den fransk-tyske krigen var det økende rustningskappløpet. Mange europeiske nasjoner tok i bruk avskrekningsteknikker, i form av opprustning, allianser og hemmelig diplomatisk arbeid, forankret i en aktiv praktisering av realpolitikk, som strategi for å forsvare sine interesser. I tillegg var store deler av kontinentet preget en økende nasjonalisme. Nasjonalismen var delvis promovert av statens propagandaapparat og delvis av historiske hendelser, som den fransk-tyske krigen eller samlingen av Tyskland og Italia. Nasjonalismen viste seg å være en effektiv metode for å vekke identitets- og

² Den andre franske republikken varte bare frem til 1852 da Louis Napoleon Bonaparte erklærte det 2. franske keiserdømmet., mens de tyske statene, dominert av Prøysen, fikk moderate konstitusjonelle reformer (Encyclopædia Britannica, 2009).

tilhørighetsfølelsen blant befolkningen generelt fordi den rettet seg mot de konstante farene som kom utenfra.

Det fantes seks store makter i Europa som gjensidig anerkjente hverandre som slike: Storbritannia, Frankrike, Russland, Ungarn-Østerrike, Italia og Tyskland. Selv om det var ulik balanse i forhold til politisk innflytelse eller militærmakt ønsket alle å fremstå som sterkere enn sine naboer og var villig til å bevise sin styrke (Stevenson 2004). Friheten de suverene statene hadde til å gå til krig mot en annen stat, for å forfølge sine egne interesser eller for å gjenopprette sin innflytelse i Europa, var med å skape en frykt for å bli angrepet. Av denne grunn var det ikke vanskelig for regjeringene å finne en legitim grunn for å styrke sine armeer og våpenarsenaler og samtidig få støtte av sine egne borgere. De fleste europeiske monarkier levde i frykt for å bli rasert av mektigere land, eller strebet selv etter å bli imperier.

Globalisering

Perioden før 1914 var preget av globalisering med spesielt stor grad av gjensidig økonomisk avhengighet. For land som Tyskland, Frankrike og Storbritannia, utgjorde eksporten mellom en femtedel og en firedel av nasjonalproduktet. Dessuten var tiden før første verdenskrig preget av tidevannsbølger av utvandring, som åpnet for nye landbruksprodukter utenfra. Europa var i sentrum av en verdensomspennende kjede av økonomisk sammenkoblinger (Stevenson 2004). Verdens hovedmakter hadde sine egne valuta knyttet til gull med en fast verdi. Den internasjonale gullstandarden kunne lett byttes til en fast kurs, noe som gjorde handelen mye enklere og billigere.

Selv om europeiske land strammet sine økonomiske forbindelser i denne perioden hadde de også en voldsom keiserlig konkurranse. I 1910 utga briteren Norman Angell boken *The Great Illusion*, der han viser stor tillit til sammenveving av økonomien gjennom liberalisering og vekst. I boken forsvarte han den utbredte tanken om at en krig mellom de europeiske maktene ikke var særlig sannsynlig på grunn av den tilsynelatende sterke og nødvendige økonomisk avhengighet. Et grunnleggende problem var at disse kontinentale maktene samtidig konkurrerte med hverandre militært ved å øke sine arsenaler og hærer (Ibid.). Som vi vet i dag, hadde denne strategien uventede effekter.

Som en del av sin avskrekkingsstrategi inngikk de fleste europeiske landene partnerskap med hverandre. De to viktigste blokkene var den østerriksk-tyske allianse og den fransk-russiske allianse, som hovedsakelig var ment å være defensive. En stor risiko var at alliansene økte muligheten for en europeisk krig dersom én av maktene skulle gå til krig (Ibid.).

Det politiske landskapet i Europa gjorde det vanskelig å forebygge en ny krig. Land som Tyskland, Ungarn-Østerrike og Russland var autoritære monarkier der monarkene hadde kontroll over utenrikspolitikken, og det var få europeiske land var godt utviklede demokratier. Stevenson (2004) skriver at den første verdenskrigen på mange måter markerte slutten på et århundre uten en altomfattende europeisk krig. “Europe had never known anything comparable to the great peace that ended in 1914” (Ibid.: 3-4). Og han legger til at “nor did the absence of fighting exclude the danger of it. The pre-war decades were peppered with diplomatic crises, when powers clashed over what they judged their vital interest and statesmen debated over whether to compromise or to fight.” (Ibid.: 4).

3.4 Internasjonalismen og de internasjonale organisasjonene

Som nevnt tidligere har flere ulike tenkere, filosofer og andre reformister, deriblant Immanuel Kant og Woodrow Wilson, opp igjennom tiden vektlagt en internasjonal lovlig orden som en viktig forutsetning for fred. I Immanuel Kants essay *Zum ewigen Frieden*, skrevet i 1795, finner man et av de første og fremste filosofiske bidragene på dette området. Kant forstod at krigsforebygging måtte ha opphav i den menneskelig moral: “(...) we (must) desire perpetual peace not only as a material good, but also as a state of things resulting from our recognition of the precepts of duty” (Kant 1917). Hans fredsteori var basert på tre fundamentale prinsipper; demokratisk styre, en føderasjon av nasjoner og en «kosmopolitisk lov» basert på gjensidig respekt og avhengighet (Cortright 2009).

I tråd med Kants fredsvisjon hadde de fleste fredsorganisasjoner, både i USA og England en internasjonalistisk og pro-demokratisk orientering. De fleste av dagens internasjonale institusjonene har sitt opphav i disse fredsgruppene som så internasjonalt samarbeid som den fremste virkelige løsningen på de konstante konflikter mellom stormaktene. Historiker og fredsaktivist David Cortright (2009) presiserer dette i sin bok *Peace. A History of Movements and Ideas*: “The early peace societies in the US and Europe were internationalists in outlook and in experience, and many actively campaigned to establish agreements and institutions for the arbitration of international disputes” (Cortright 2009: 45). Hovedideen går ut på å opprette internasjonale organisasjoner og institusjoner der alle medlemsland kan legge frem sine uenigheter og konflikter og forsøke å løse dem på fredelige måter. Det innebærer også vilje til forhandling og til å binde seg til de avtalene som skal følge av forhandlingene man går inn i. I tillegg skal alle medlemsland kunne være med på å bestemme utformingen av regelverket og de internasjonale lovene som skal ligge til rette for en fordelaktig samarbeidsform for alle.

Internasjonalismen kan hovedsakelig inndeles i to strømninger: den konservative og den liberale. Noen ser de internasjonale institusjonene som nødvendig for å opprettholde det etablerte samfunnssystemet, mens andre ser disse institusjonene som mekanismer til sosial forandring. De første konservative internasjonallister forstod tidlig at det var nødvendig å ha et mer omfattende samarbeid mellom nasjonene, men samtidig ville de ikke gi fra seg det de betraktet som ”retten til å handle fritt”, det vi si suvereniteten. De var spesielt imot å tillate en tredje part å avgjøre eller megle gjennom voldgift eller en internasjonal domstol eller lignende internasjonale institusjoner (Cortright 2009). ”They favoured ad hoc rather than internationalized cooperation” (Ibid.: 47).

De liberale derimot kjempet for et mye tettere samarbeid mellom nasjonene på den internasjonale arenaen gjennom institusjonalisert virksomhet. De fremmet universell deltakelse, status likhet, humanisme og selvbestemmelse for alle nasjoner og kolonier. Cortright bemerker at på samme måte

”progressives also favored greater international efforts to promote economic opportunity and reduce conditions of poverty and exploitation that many believed were root causes of war. They opposed imperialism and rejected the presumed right of great powers to intervene militarily in the affairs of other nations” (Ibid.: 48).

Men de liberale var ikke pasifister slik begrepet tradisjonelt kan forstås. De mente at de organiserte landene kunne anvende voldelig makt mot en annen nasjon dersom dette var autorisert av nasjonenes forsamling eller av en internasjonal domstol (Ibid.).

Internasjonalismen kan sies å ha hatt en storhetstid i perioden før første verdenskrig. Aldri før hadde internasjonallistiske fredsaktivister hatt så høy legitimitet og finansiell støtte fra presidenter, politikere, rike forretningsmenn, parlamentarikere og ministre fra forskjellige land. Disse personene deltok også på nasjonale og internasjonale fredskonferanser og var aktive i arbeidet med danne en internasjonal domstol for å institusjonalisere voldgift og megling, noe vi skal komme nærmere inn på senere i kapitlet (DeBenedetti 1980).

Opprettelsen av IPB og IPU

I juli 1891 ble den tredje universelle fredskongressen holdt i Roma. På denne fredskongressen ble det besluttet å opprette det Internasjonale Fredsbyrået (International Peace Bureau – IPB) som hovedkontor for den *International Union of Peace Societies*. Den formelle etableringen av IPB skjedde 1. desember 1891 i Bern, Sveits. Reglene og Rådet ble godkjent og valgt ved den fjerde universell fredskongress holdt i Bern et år senere. Dansken Fredrik Bajer, mannen bak forslaget om å opprette IPB, ble valgt til IPBs første presidenten (Santi 1991).

IPBs dannelse og funksjoner behandles grundigere gjennom hele rapporten

I 1889 ble Den Interparlamentariske Union (IPU)³ stiftet av parlamentarikerne William Randall Cremer og Frédéric Passy. Cremer var britisk pasifist mens Passy var grunnleggeren av den franske fredsorganisasjonen *Ligue de la Paix*. IPU kan betegnes som den første sanne internasjonale politiske organisasjon og hadde som mål å promotere internasjonal megling og fred i verden på et mellomstatlig nivå. En internasjonal organisasjon basert på pasifistiske ideer basert på parlamentarisk støtte var et nytt fenomen. I 1914 var en tredjedel av medlemmene til alle de 24 europeiske parlamenter tilsluttet IPU, og deres endelige mål var å overbevise sine regjeringer om å løse konflikter ved bruk av fredelige metoder og voldgift. IPU kan sees som én av forløperne til Folkeforbundet.

3.5 Forklaring og definering av andre hovedtemaer

Nedrustning

Nedrustning er relatert til statens militærvåpen og innebærer redusering, begrensning eller avskaffing av våpen. Den vanligste typen nedrustning er redusering av masseødelegglesesvåpen, som for eksempel atomvåpen. Generell og komplett nedrustning innebærer fjerning av alle våpen, også konvensjonelle våpen som er en betegnelse på alle våpen som faller utenfor kategoriene kjernefysiske, biologiske og kjemiske. Nedrustning kan også være våpenkontroll, noe som innebærer kontroll av våpen, men ikke fjerning av dem. Det skilles også mellom nedrustning som prosess og nedrustning som en endelig tilstand, det vil si mangel på våpen. Nedrustning kan bli sett som en form for demilitarisering, det vil si som en del av en økonomisk, politisk, teknisk og militær prosess for å begrense og eliminere våpensystemer (Store Norske Leksikon 2009). I denne sammenheng er nedrustning et komponent av andre strategier, som for eksempel økonomisk konversjon. Målet for økonomisk konversjon er å begrense krigsskapende institusjoner og krigsrelaterte valgkretser. Mange fredsaktivister promoterer nedrustning som en politisk og økonomisk nødvendighet.

Nøytralitet

Nøytralitet kan beskrives som en folkerettslig tilstand der en stat avstår fra enhver deltagelse i krigshandlinger under en krig mellom andre stater (Ørvik 1971). Lover og regler om

³ IPU var styrt av et råd som i sin tur var ledet av en president som skulle ha vært både medlem og president ex officio av dens Ledende Komité (Executive Committee). Alle de årlige IPU konferanser fungerte som forumer der statene kunne «forbedre» internasjonal voldgiftsprosesser. IPU flyttet sine operasjoner fra Bern til Brussel i 1911. Den er for tiden basert i Genève. Folkeforbundets etablering i 1920 kan på mange måter sees som slutten på IPUs viktigste perioden.

nøytralitet er nedfelt i Haag-konvensjonen av 1907 og består av gjensidige rettigheter og plikter mellom krigførende og nøytrale land. Den nøytrale stat er forpliktet til å behandle de krigførende stater likt, mens de krigførende stater må avstå fra handlinger som er til hinder for dette. Dersom en krigførende stat ikke respekterer dette kalles det en nøytralitetskrenkelse. De nøytrale statene på sin side begår et nøytralitetsbrudd dersom de bryter sine plikter (Store Norske Leksikon 2009).

Staters valg av utenrikspolitikk, som nøytralitet, har bakgrunn i ulike nasjonale forhold, hensikter og prioriteringer. Dette gir ulike utenrikspolitiske retninger som kan kategoriseres på ulike måter. Neal G. Jesse (2006) deler, på bakgrunn av filosofene Thomas Hobbes og John Locke⁴, inn i to hovedkategorier; realisme og liberalisme. Realisme går ut på at stater handler ut i fra egeninteresse og at enhver handling rettferdiggjøres så lenge den øker den nasjonale sikkerheten. Nøytralitet er en av mange vanlige strategier for å beskytte statens egeninteresser. Det vil si at nøytralitet ikke er et mål i seg selv, men er ønskelig dersom det er den eneste måten å beskytte staten på. Væpnet selvforsvar er en viktig del av realistisk nøytralitet. Ut i fra et realistisk ståsted velger en stat å være nøytral ut i fra hensiktsmessige eller geopolitiske årsaker og utvikler en væpnet posisjon for å opprettholde nødvendig selvhjelp.

Liberalisme er enige i at stater er suverene, men at de samtidig må respektere hverandres suverenitet. Stater kan ikke handle ut i fra egen interesser dersom det går på bekostning av andres suverenitet. Ut i fra liberalisme kan stater innta en nøytral politikk ut i fra prinsippet om suverenitet. Andre stater må respektere deres nøytralitet fordi moralloven sier at hver stats suverenitet er urokkelig. Forsvaring av nøytraliteten er unødvendig og omtrent ikke et alternativ for en liberalist. Fra et liberalistisk perspektiv vil et nøytralt land; ”(1) choose neutrality based on domestic factors or international normative considerations and (2) contribute to international institutions that create collective security with or without increasing directly the neutral’s own security.” (Jesse 2006: 14-15).

Voldgift og megling

Begrepet voldgift betyr å gi seg hen i noen annens vold, eller kontroll. I praksis baserer voldgift seg på at noen tilbyr seg å være uformell dommer i en konflikt. I konflikten vil da

⁴ Thomas Hobbes definerer naturtilstanden som en tilstand av anarki, og en tilstand av krig. Det eneste hensynet hver stat har er dets egne nasjonale interesser, og hovedprioriteringen innenfor dette er nasjonal sikkerhet. Realisme benekter all tilstedeværelse av moral i internasjonale saker. John Locke hevder at alle stater er suverene og at de har fullstendig rett til å ta beslutninger til egen interesse så lenge det ikke krenker andre lands suverenitet (Jesse 2006).

partene frivillig overlate avgjørelsen til andre personer eller institusjoner enn vanlige domstoler, for å lage voldgiftsavtaler, voldgiftsklausul og lignende (Store Norske Leksikon 2009). I enhver konflikt er det motstridende ønsker som fører til at partene involvert vil være mindre mottakelige for å se motpartens side av situasjonen. Utfordringen ligger i å la en tredjepart, i kraft av sin objektivitet og forhåpentligvis nøytralitet, bestemme utfallet av konflikten. For at dette skal være mulig må de involverte i konflikten ha tillit til samme tredjepart og respektere dennes avgjørelse.

Historisk sett var voldgift del av en gammel romersk og germansk rett, noe som kan sies å være forløperen for ordinær rettergang. I moderne tid brukes voldgift på tre områder: private tvistemål, arbeidsforhold og mellomfolkelige forhold (Ibid.). Med hensyn til private tvistemål og arbeidsforhold kan man si at voldgift fungerer som et alternativ til vanlig rettergang. I tilfelle med voldgift i bruk ved mellomfolkelige forhold er dette fenomenet av meget gammel opprinnelse, men ble brakt inn i mer ordnede former mot slutten av 1800-tallet og begynnelsen av 1900-tallet (Ibid.). Fredsbevegelsen bidro til dette arbeidet med fredskonferansene i Haag i 1889 og 1907. Voldgift mellom stater ble videre utbygd i mellomkrigstiden gjennom tosidige avtaler, og har i moderne tider fremdeles et virkefelt dersom konflikten ikke kan løses ved forhandlinger eller ved bruk av maktmidler (Ibid.).

Megling innebærer å forsøke å få til et forlik (Ibid.), og spiller en stor rolle i å forsøke å hindre væpnede konflikter. Haag-konvensjonen av 1907 om fredelig bileggelse av internasjonale tvister omfatter bestemmelser om megling. Det er i tillegg inngått mange tosidige avtaler som innebærer megling. I dag fungerer FN som et permanent meglingsforum.

4.0 IPB 1891-1914: DANNEELSE OG FREMGANG

I kapittelet ovenfor så vi at fredsbevegelsens fremvekst på 1800-tallet var preget av de mange og voldelige konfliktene mellom stormaktene. Det var frykten for nye ødeleggende konflikter som skapte et stort engasjement i fredssaken særlig blant den borgelige og velutdannete eliten i Europa. Fredsorganisasjoner ble dannet og fredskonferanser avholdt. Deretter ønsket Bajer med flere å samordne fredsorganisasjonene i en internasjonal paraplyorganisasjon for blant annet å skape større slagkraft. Det var enkelte uenigheter rundt dannelsen av en slik organisasjon, men IPB ble like fullt stiftet i 1891.

I dette kapittelet skal vi ta for oss fem prominente figurer involvert i IPB i perioden 1891-1914, og som vi skal se var deres engasjement og metoder for å oppnå fred preget av ulike faktorer som nasjonalitet, livserfaring, politisk ståsted etc.

4.1 Bertha von Suttner

Bertha von Suttner var forfatteren bak antikrigsboka «Ned med våpnene», politisk journalist, venn av Alfred Nobel, inspirasjonskilde for Nobels fredspris og den første kvinne som ble tildelt prisen, samt taler, redaktør og en framtrædende fredsaktivist.

Bertha von Suttner, født i 1843 i Praha, ble oppdratt i de borgelige elitekretser av det østerrikske samfunn. Hun mislyktes i å finne en passende mann og moren spilte bort familiens penger, slik at hun måtte livnære seg selv. Hun begynte som guvernante for den rike Suttner familien. Til familiens misnøye ble deres sønn Arthur forelsket i Bertha og de hadde et hemmelig forhold i tre år. Da dette ble oppdaget så Bertha seg nødt til å forlate landet. Hun tok arbeid som sekretær for en velstående mann i Paris med navn Alfred Nobel. De fant raskt tonen, men etter kun noen dagers jobb sluttet hun for å gifte seg med Arthur Suttner. De nygifte flyktet fra hans familie og bosatte seg i Kaukasus hvor de bodde ni år. I 1885 tillot familien dem å reise tilbake til Europa. Der ble de gjengangere i østerrikske litterær- og kunstkretser (Stenersen 2001).

Inspirert av sin mann som skrev rapporter og artikler om krig for aviser, av bøkene til Darwin, Spencer og andre sentrale tenkere, begynte Suttner å skrive (Ibid.). I begynnelsen kun romantiske historier og lokale reportasjer, men snart ble hun politisk engasjert. Da Suttner hørte om fredsorganisasjonene i London, bestemte hun seg for å skrive om dette i sin første store roman. Hun hadde sett krig på nært hold i Kaukasus. Dette hadde gjort sterkt inntrykk, og etter å ha lest om krigens redsler i dagbøker, brev og intervjuer med krigsveteraner, skrev hun sin mest kjente roman: «Ned med våpnene». Boka ble utgitt i 1889 og kan sees som Suttners første bidrag til fredssaken. «Ned med våpnene» ble en svært populær roman, og flere har hevdet at den "sikret forfatterinnen en plass i verdenslitteraturen", og at den "var en av det 19 århundrers mest innflytelsesrike bøker" (Ibid.).

Etter suksessen fortsatte hun sitt fredsarbeid. Hun skrev kommentarer til internasjonale hendelser fra et pasifistisk ståsted, og hennes arbeider ble publisert i fredsblader og aviser. Suttner fikk delta på kongressene til Den interparlamentariske union, på tross av at hun ikke var parlamentariker. På fredskongressen i Roma, i 1891, ble hun utnevnt til en av visepresidentene i Det Internasjonale Fredsbyrået i Bern. Hun var med å stifte flere fredsorganisasjoner i Sentral-Europa, var redaktør i tidsskriftet «Ned med våpnene» og fortsatte å skrive, forelese og reise rundt for å spre fredsideer. Da verdens diplomater holdt møte i Haag i 1899 for å diskutere internasjonal fred, var hennes salong på hotellet et viktig senter for delegatene til å møtes og bli kjent med hverandre. Hun var anerkjent blant sine kollegaer i bevegelsen og ble beskrevet som «general in chief» (Ibid.). *Berliner Tagblatt* gav

henne den samme tittel. Suttner fikk høy status og anerkjennelse også utover fredsbevegelsen. På hennes første reise i USA, for å holde foredrag og forelese, møtte hun

President Theodore Roosevelt i Det Hvite Hus. Den amerikanske millionæren Andrew Carnegie gav henne livslang pensjon etter hennes andre tur til USA.

Suttner holdt stadig kontakten med Alfred Nobel, informerte ham om utviklingen i fredsbevegelsen og fikk finansiell støtte av ham til sitt fredsarbeid. Fredsprisen, som er omtalt i hans testament, har blitt sett som en konsekvens av deres vennskap. Nobel skriver at prisen skal tildeles “the man or woman who had made the greatest contribution to the brotherhood of mankind, the reduction of armies, and the promotion of peace congresses” (Pick 2005). Det faktum at han spesifiserte at både kvinner og menn kan få prisen var svært uvanlig på denne tiden. Mange, inkludert Suttner selv, trodde derfor at hun ville være den første til å motta prisen, men det skjedde først i 1905 etter flere brev og klager fra fredsaktivister til Nobelkomitèen:

”Utrættelig har hun virket for fredens sag – som taler, som forfatter, som redaktør, som organisator -, og alle verdens fredsvenner ser i hende en af sine fremste ordførere. Vi vil oppfatte det som en fortjent hyldest til kvindernes bedste samfundsarbeide, om Bertha von Suttner faar Nobels fredspris” (Stenersen 2005).

Bertha von Suttner var på flere måter en typisk representant for fredsbevegelsen på denne tiden. De fleste fredsaktivistene var folk fra overklasse eller middelklasse som hadde tid og ressurser til å delta i frivillig arbeid. Hennes ideer viste aldri særlig forståelse for demokrati og det folkelige. Hun holdt fast ved monarkiet, kjente forfattere og den intellektuelle elite fra mange land, men følte liten trang til å spre sine meldinger direkte til massene. Dermed ble hun aldri noen populist (Pick 2005). Bertha von Suttner døde like før den første verdenskrig brøt ut i august 1914.

Synet på krig og nedrustning

Europa var på Sutters tid dominert av militær tenkning. Offiserene ble sett på som romantiske helter i pene uniformer som kjempet hardt for fedrelandet, og de ble belønnet med ære og berømmelse. Det kan sees som bemerkelsesverdig at Suttner, på bakgrunn av sin oppvekst i en aristokratisk familie med sterk militær tradisjon, tok avstand fra romantiseringen av krig (Pick 2005). Samtidig med romantiseringen hersket det en generell grunntanke i det vestlige samfunn om at krig var bestemt av Gud, og at krig var hans vilje. Krig ble legalisert ved at soldatene hadde Gud på sin side for å straffe den ”onde fienden” (Ibid.). De alvorlige konsekvensene, i form av døde og sårene, som rammet soldater og offiser på begge sider, var

ikke noe folk snakket høyt om. Dette var en av grunnene til at forslaget om nedrustning, som kom fra den russiske tsaren Nicholas II i 1889, ble møtt med liten forståelse. Mange var skeptiske til forslaget, og flere anklaget ham for å forsøke å vinne Russland mer tid til å ruste opp (Ibid.). Flere hundre millioner ble på denne tiden brukt til å skape de nyeste og mest moderne våpensystemer, og fredsaktivistene var svært bekymret med tanke på at dette kunne lede mot en skjebnesvanger katastrofe. Suttner, som delte disse bekymringene, var derfor henrykt over tsarens initiativ.

Videre oppfordret tsaren alle regjeringer til å stille med representanter på en kongress for å diskutere fredsspørsmål og drøfte blant annet nedrustning, megling og voldgift som forebyggende tiltak mot krig. For første gang i historien samlet regjeringenes utsendinger seg på en fredskongress i Haag i 1899. Det faktum at statene møtes for å snakke om fred var nytt og på mange måter sensasjonelt. På denne tiden ble fredssaken ofte stemplet som utopisk og fredsaktivistene ofte møtt med latter (Bjørke 1989). Kongressen ble ikke som planlagt. Statene var villige til å møte på fredskongressen, men ville ikke snakke om noe så urealistisk som nedrustning. Alle ville ha våpenforsikring av sitt land dersom alvorlige konflikter skulle oppstå. De var villige til å diskutere mer praktiske og realistiske ting, men det var uaktuelt å sette nedrustning på dagsordenen. Selv Alfred Nobel, som var Berthas venn og en av fredsbevegelsens finansielle støttespillere, trodde ikke på nedrustning: ”Mine fabrikker vil kanskje gjøre ende på krigen før Deres kongresser. På den dag da to arméer i løpet av ett sekund gjensidig kan ødelegge hverandre, da vil alle siviliserte nasjoner betenke seg og sende troppene sine hjem” (Bjørke 1989: 51).

Konferansen samlet representanter fra 26 land. Foruten om de europeiske statene, deltok det blant annet representantene fra USA, Mexico, Japan, Kina og Siam. Den var delt inn i tre kommisjoner: nedrustning, krigsregler og voldgift. Nedrustningskommisjonen mislyktes fordi ingen tok opp Russlands forslag å stoppe rustningskappløp for fem år. Kommisjonen for krigsregler kom til enighet om å forby sprengkuler, gassvåpen og bomber fra ballonger i fem år fremover. Den ble ikke fornyet da fly ble tatt i bruk og bombekasting ble en effektiv krigsmetode. Den tredje kommisjonen, oppnådde noe helt nytt, nemlig opprettelsen av konvensjonen om voldgift. Voldgift var i denne perioden et dagsaktuelt og mye omdiskutert tema blant de sentrale fredsaktivistene, deriblant sveitsiske Albert Gobat.

4.2 Albert Gobat

Albert Gobat, født i Tramelan i Jura i 1843, var sønn av en protestantisk prest. Han tok juridisk doktorgrad ved universitetet i Heidelberg i 1867, og foreleste siden ved universitetet i

Bern samtidig som han praktiserte som advokat. 15 år senere fikk han en interesse for liberaldemokratisk politikk, og ble i 1883 valgt inn i parlamentet i Bern –kantonen, samtidig som han ble undervisningsminister i delstatsregjeringen. Han beholdt sin post helt frem til 1912, og ble kjent for å være både idérisk og myndig, men han var også omstridt. Gjennom en stilling i regjeringsrådet fikk han siden mulighet til å delta i rikspolitikken, og slik ble han ført inn i fredsbevegelsen med sitt engasjement i den interparlamentariske union (IPU). Unionen samlet parlamentarikere fra flere land til konferanser for blant annet å diskutere internasjonale spørsmål. Voldgift var på den tiden et sentralt spørsmål, som engasjerte Gobat i stor grad (Stenersen 2001).

Ved en konferanse i 1892 vedtok IPU å opprette et byrå med et fast administrasjons- og informasjonskontor og Gobat ble valgt til leder med tittelen generalsekretær. Stillingen var ulønnet, men allikevel svært omfattende. Det daglige arbeidet utførte Gobat alene, og innebar å holde oversikt over konferansedeltakere, forsøke å opprette nye interparlamentariske grupper, være bindeledd mellom parlamentarikerne og å samle og distribuere litteratur om fred og voldgift. I arbeidet før og etter kongressene fikk han hjelp av et råd bestående av andre representanter fra parlamentariske grupper. Kongressene bar preg av å være meget interessert i festivitas, og mindre opptatt av å gjøre ord til handling. Til sist ba Gobat om å få tillatelse til å stoppe utgivelsene av IPU's månedstidsskrift da innleggene var få og Gobat, som egentlig bare var redaktør, hadde skrevet det meste selv. I 1902 delte Gobat Nobels fredspris med Ducommun, for sin innsats i IPU. Da Ducommun døde i 1906, tok han over som leder for IPB. Dermed var han leder både for den folkelige og den interparlamentariske fredsbevegelsen. Gobat brøt med Ducommuns diplomatiske innstilling og kritiserte ulike regjeringer for ikke å underkaste seg internasjonal voldgift. Under hans ledelse fikk det internasjonale fredsbyrået Nobels fredspris i 1910 (Ibid.).

Gobat og voldgift

Mye ansvar og arbeid i IPU lå nok på Gobat sine skuldre, men til tross for en del festivitas jobbet unionen mye med internasjonal voldgift og sto bak en del av innholdet i den såkalte Haag-konvensjonen av 1899. Slike konvensjoner er også blitt kalt Genève-konvensjoner. Navnet fungerer som en fellesbetegnelse for internasjonale overenskomster for beskyttelse av krigens ofre, og stammer fra den første av slike konvensjoner under en internasjonal kongress i Genève i 1864 (Store Norske leksikon 2009). Arbeidet for fred og internasjonal voldgift ble således et naturlig utgangspunkt for talen Gobat holdt ved mottakelsen av Nobels fredspris i 1902 (The Nobel Peace Prize 2009).

Gobat var kjent for ettertrykkelig si sine meninger (Ibid.). I nobelpristalen ga han uttrykk for hvor kritikkverdig det var at konvensjonene om krigsforebyggelse og voldgift ble lite anvendt. Konvensjonen gikk ut på at de signaturstatene skulle tilby sin assistanse gjennom mekling ved konflikter og kriger. Han pekte på at konvensjonene ikke hadde klart å stoppe verken Boer-krigen, krigen mellom Russland og Japan, eller kolonikrigene (Ibid.).

Problemet som oppsto med hensyn til krigene Gobat refererte til i sin tale, var at få nasjoner tilbød seg å være mekler (Ibid.). Vi kan tenke oss at en risikovurdering lå til grunn. I det voldgift skal brukes på internasjonalt nivå med hensyn til mulige kriger, er det kanskje mulig at symboleffekten av meglerens engasjement i noen tilfeller kunne utgjør en fare for meglerens land og dets innbyggere, for eksempel ved at megleren risikerer å bli dratt med i konflikten hvis løsningsforslaget tilsynelatende favoriserer en av partene. Vi kan også se for oss at land som er i strid kan være mistenksomme til nasjoner som tilbyr seg å fungere som mekler. Kanskje mekleren kan ha alternative motiver, som alliansebygging med en av partene i striden? Fiendtlige holdninger i møte med en nasjon som tilbyr seg som mekler, er plausibelt.

Med hensyn til konsekvensene av å tilby seg som mekler, fortalte Gobat i sin tale, at dette ble beskrevet i konvensjonen. Det ble gjort tydelig at fiendtlige holdninger ikke skulle forekomme. Ingen fiendtlighet skulle heller spores av den som foreslo seg selv hvis partene i konflikten avviste tilbudet. Gobat brukte krigen mellom Russland og Japan som eksempel for å beskrive hvordan dette til en viss grad ble krenket. Idet aviser i Russland fikk nyss om at USAs president hadde planer om å tilby seg som tredjepart, skrev de at de anså dette som en uvennlig handling. Vi kan tenke oss at planene kunne blitt punktert og at hendelsen kunne stått i fare for å rukke ved konvensjonens autoritet, og motvirket viljen til å forslå seg som tredjepart. Det faktum at ingen tilbydde sin assistanse ved Boer-krigen tidligere (Ibid.), vitner trolig om hvor problematisk de undertegnede statene anså meklerrollen og at dette veide tyngre enn konvensjonen de hadde underskrevet bare noen måneder tidligere. Gobat hyllet deretter Theodor Roosevelt for å opprettholde sitt tilbud som megler og roste Russlands og Japans regjeringer for ikke å fordømme handlingen som uvennlig (Ibid.).

Gobat anklaget myndighetene i andre signaturstater for å ta for lett på konvensjonene, og at de gjorde det med en likegyldig tone (Ibid.). Han gikk i det hele tatt ikke inn i de problemer som kunne oppstå for små signaturstater om de skulle tilby seg som meklere. Det er rimelig å reise spørsmål ved om det var lettere for en stor stat som USA å tilby seg som mekler, enn en liten stat. Å mer enn antyde at andre land enn USA tok lett på konvensjonen om voldgift, virker ironisk nok lite diplomatisk. Var det en gjennomtenkt strategi fra hans

side, og en tro på en konfronterende, verbal, linje? Det er vanskelig å si, men det faktum at han senere i talen presenterer en rekke praktiske forslag for hvordan man kunne løse situasjonen (Ibid.) forklarer kanskje hvorfor han var så omstridt, eller likt av noen, men av andre ikke. Gobat så behov for yterligere organisering av voldgift gjennom opprettelsen av en konvensjon hvis oppgave det skulle være å organisere de undertegnede av konvensjonen i grupper, som på forhånd skulle være nominert som mekler i en gitt konflikt. Gobat mente det fantes få stater med makt og ressurser nok til å føre krig, og at det derfor ikke var noe problem å utrede alle potensielle konflikter (Ibid.).

I dag vil man kanskje ha større betenkeligheter ved hvor lett det er å utrede alle mulige konflikter. Gobat synes meget optimistisk i sin tro på forhandlinger, i det han mener et slikt system ville forhindre fiendtlighet i å bryte ut, så sant partene kunne "listen to the voice of conciliation", høre på forsoningens stemme (Ibid.). Gobat ville også at Haag- konferansen skulle lage prosedyrer og regler for voldgift ved å ha en permanent domstol for voldgift til disposisjon. Ved Haag- konferansen i 1899 ble det opprettet en fast voldgiftsdomstol, men denne var i virkeligheten verken fast eller permanent. Den hadde et kontor, men fungerte ikke som en domstol fordi meglerne ikke oppholdt seg samlet i Haag eller et annet sted. De hadde derimot en liste over medlemmer oppnevnt av hver stat som kunne stå til disposisjon som meglere. Denne tidlige Haag-domstolen kan sies å ha bidratt mye til ideen om internasjonal rettspleie (Store Norske Leksikon 2009). Den internasjonale domstolen i Haag ligger antageligvis ikke langt unna hva Gobat hadde i tankene med en permanent voldgiftsdomstol.

4.3 Fredrik Bajer

Den danske fredsvennen og nobelprisvinneren Fredrik Bajer ble født på Syd-Sjælland i 1837. Bajer var av embetsmannsslekt og vokste opp i et borgelig og konservativt miljø. Som 11-åring ble han sendt til det prestisjefylte Sorø Akademiet, hvor han gikk i seks år før han valgte å avbryte skolegangen for å tjenestegjøre i det danske forsvaret (Stenersen 2001). Der fungerte han i flere år som offiser, og han ble forfremmet til premierløytnant etter sin innsats i krigen mot Østerrike og Preussen i 1864 (Abrams 2001). Bajer uttalte senere at "Krigstjenesten var en forberedelse til fredstjenesten" (Bajer i Stenersen 2001: 57) fordi hans overdrevne forventninger til forsvaret ble skuffet gang på gang. Han hadde kritiske holdninger, blant annet til deres bruk av straffemetoder, det førte ifølge ham selv til at han til slutt ble suspendert. Likevel viser flere av hans skriftlige arbeider at han tok med seg betydelig lærdom fra sine år i militæret, og brukte dette i sitt virke som fredsarbeider (Bajer 1909).

Krigen mot Østerrike og Preussen og utviklingen i etterkrigstiden førte til en betydelig radikalisering av Bajers politiske ideer (Pharo 1988). Fra sin tradisjonelle, konservative og sterkt nasjonalistiske bakgrunn gikk han gradvis over til å bli liberal republikaner og internasjonalist. Samtidig vokste troen på et skandinavisk samarbeid og en felles skandinavisk arv. Danmarks, samt resten av Skandinavias, nøytralitet var blant hans hjertesaker, og førte til stiftelsen av Nordens Fristats-Samfund.

Bajer kom i kontakt med fredsbevegelsen gjennom den franske fredsforkjemperen Fredric Passy og begynte kort tid senere å distribuere hans skriftlige materiale i Norden. Han lot seg inspirere av Passys nyopprettede franske fredsforbund, og han var en av de sentrale organisatorene da den første fredsforening i Danmark, Foreningen til Danmarks Nøytralisering (senere Danmarks Fredsforening), ble opprettet i 1882 (Abrams 2001). Bajer ble en velkjent skikkelse i det frivillige fredsmiljøet internasjonalt ved å holde aktivt kontakten med sine kolleger fra andre land, samt å delta fast på de Internasjonale kongressene. Hans var valgt til Folketinget, og det gav ham anledning til å delta på de Interparlamentariske konferansene. På begge arenaene var han opptatt av å organisere fredsbevegelsen på tvers av landegrenser og forene det frivillige og interparlamentariske fredsengasjementet. Han var blant de første til å foreslå å stifte et internasjonalt fredsbyrå som kunne binde fredsbevegelsen tettere sammen. Flere gir derfor Bajer æren for at IPB ble opprettet. Dette skjedde i 1881-82. (Abrams 2001, Josephson m.fl. 1985, Løvland 1908). Selv fungerte han som den første presidenten for byrået og ble etter sin avgang utnevnt til den første ærespresidenten.

Bajers arbeid innenfor nasjonal og internasjonal fredsbevegelse ble belønnet med Nobels fredspris i 1908. Da hadde han vært nominert samtlige år siden prisens begynnelse og vært blant de mest aktuelle kandidatene fra 1905. Tildelingen av Nobelprisen betydde mye for ham, og det er blitt sagt at han selv aktivt forsøkte å sikre seg prisen ved å sende inn sine kvalifikasjoner (Stenersen 2001). Bajer fortsatte sitt fredsarbeid i de påfølgende årene, men utbruddet av første verdenskrig kom som et stort sjokk på ham. Før sin død i 1922 fikk han derimot oppleve opprettelsen av Folkeforbundet som hadde en pakt som inneholdt mange av de ideer som han, og mange av hans kolleger innenfor fredsbevegelsen, hadde kjempet for (Abrams 2001).

Nøytralitet og skandinavisme

Fred og nøytralitet var tett sammenvevet i Bajers tenkning. Som nevnt tidligere var store deler av Bajers arbeid konsentrert om skandinavisk nøytralitet og samarbeid. I boka *Hvad Dansk*

Fredsforening bør og ikke bør fra 1903, gir han uttrykk for sine tanker om små staters nøytralitet, og Skandinavias viktige rolle som initiativtaker i denne sammenheng. Som vi skal se kan tankene og argumentene hans rundt nøytralitet sees i sammenheng med og forklares ut i fra en realistisk retning.

Bajer var på sin tid, i likhet med mange av sine kolleger innenfor fredsbevegelsen, opptatt av stormaktenes rustningskappløp og trusselen dette utgjorde for verdensfreden. Gjennom tiårene med væpnet krig før første verdenskrig var internasjonal politikk et økende farlig spill for stormaktene og «dødelig» for små land. De mektige nasjonene forsøkte å overleve gjennom deres opprustning av forsvaret og balanserende allianser, mens de svake håpet på å trekke seg ut av spillet, blant annet ved å føre en nøytral politikk (Perti Luntinen i Jukka Nevakivi 1993). Bajer hevdet at fredsforeningen burde arbeide for å minimere utgiftene til militære formål, og at de ”små stater imellom stormagter bør erklære seg vedvarende nevtrale” (Bajer 1903:4). Dette innebar imidlertid ikke en total avvæpning i Bajers øyne. Han mente at det var utopi å avskaffe alle våpen og hevdet at et nøytralt land måtte ha rett til å forsvare seg med våpenmakt. Han var altså fredsvenn, men ikke pasifist (Stenersen 2001).

Bajers vektlegging av et væpnet forsvar kan sees som et realistisk trekk. Hovedargumentet mot total avvæpning var at dette ville gjøre de nøytrale statene sårbare og utsatt for invasjon av de omkringliggende stormaktene. I påvente av den perfekte fredelige verden var man nødt til å tilpasse seg den uperfekte (Pharo 1988). De nøytrale statene måtte konstatere⁵ sin nøytralitet ved å ha nok maktmidler til gjøre motstand og til at det utgjorde en fare å innvadere dem.

”Virkelig anerkjendt og respektert bliver nevtraliteten under de nuværende usikre internationale forhold, og så længe folkeretten ikke er bedre grundfæstet, - først da, når en krigsførende magt afstår fra at krænke nevtraliteten, fordi faren den løber derved, overgår fordelen ved krænkelsen.” (Bajer 1903: 4).

Det var viktig at disse maktmidlene var tilstede allerede i fredstid og at de var tilpasset forholdene. Det betydde at de ikke måtte være så små at de ble betydningsløse, men heller ikke så store at de utgjorde noen form for trussel mot stormaktene. Da ville de nøytrale statene allikevel ende opp som en del av rustningskappløpet. Her var Bajer inne på det som i dag er kjent fra klassisk statsvitenskaplig teori som det såkalte «sikkerhetsdilemmaet». Jo mer en stat rustet seg opp i sikkerhetens navn dess mer føler ens naboer seg truet, og dess mer er de

⁵ I forhold til å *forsvare* nøytraliteten sin, noe Bajer mente småstatene ikke var i stand til.

tilbøyelig til angrep. Bajer innså at denne tilpassingen var vanskelig og foreslo bruk av utenforstående kvalifiserte personer til å gjøre undersøkelser og avveininger (Ibid.).

Videre hevdet Bajer at faren for invasjon ville avta synkront med fredssakens økende oppslutning. Her kommer de liberale trekk inn ettersom han hevdet at fredsmidler, som internasjonal rett og voldgift, kunne avløse krig og gjøre det mindre nødvendig med militære maktmidler. Bajers konklusjon var at den eneste måten folket og fredsbevegelsen aktivt kunne arbeide for å minske militærutgiftene, var ved å gjøre fredsmidlene best mulige og anvende dem ved enhver mulighet (Ibid.). Hans bøker, artikler og forslag avdekker stor tro på det rasjonelle mennesket. Han var svært optimistisk med tanke på å oppnå fornuftige løsninger på politiske uenigheter dersom gamle hierarkier, forsvar og gamle interesser ble fjernet. Dette viser stor tillitt til formelle internasjonale avtaler og til at rasjonelle menn i restrukturerte stater, og i en restrukturert verden, ville være i stand til å oppnå gjensidig aksepterte løsninger på politiske spørsmål. Dette kan i dag virke svært naivt (Pharo 1988).

Det var gjennom språkstudier at Bajer fattet interesse for likhetene mellom de skandinaviske landene og derfra så muligheten for et skandinavisk samarbeid (Josephson 1985). Som ung mann hadde Bajer vært tilhenger av en sterk kongemakt, men i denne sammenheng var han overbevist om at Skandinavias harmoni best ville opprettholdes dersom alle tre land var republikker. Han stiftet Nordens Fristats-Samfund med den hensikt å etablere en skandinavisk føderasjon (Stenersen 2001). Bajer promoterte en nordisk nøytralitetsliga, som en modell, og et startpunkt, for et økende låst system av samarbeidende nøytrale land. Gjennom dette samarbeidet håpet han å etablere en styrke som kunne opprettholde vedvarende fred (Pharo 1988).

Bajers ideer sprang ut av bekymring for Danmarks utsatte geopolitiske posisjon, en sterkt a priori oppfatning av effektiviteten av formelt internasjonalt samarbeid, og omfattende studier av nordisk nøytralitetspolitikk i fortiden (Ibid.). Vi kan se at hans proskandinaviske holdninger hadde en realistisk forankring ved at de var basert på Danmarks posisjon i den historiske konteksten i Europa. Bajer var tydelig bekymret for fremveksten av det tyske riket i sør, og for den urettmessige kontinentale stormaktsinnflytelsen i Skandinavia. Av den grunn var skandinavisk samarbeid et mål i seg selv. Samarbeidet kunne promotere og sikre dansk og skandinavisk nøytralitet i eventuelle stormaktskonflikter, samt sikre den størst mulige selvstendighet og motstandskraft for Danmark mot det tyske riket.

Nøytralitetsspørsmålet var på langt nært unikt for Bajer eller den danske fredsbevegelse i denne perioden. I likhet med regjeringene i flere mindre europeiske land, for eksempel Norge, Sverige, Belgia og Sveits, så det danske folketinget på nøytralitet som en

god vei ut av Danmarks vanskelige forsvars og geopolitiske situasjon. De arbeidet med en «viljestyrt» nøytralitet som ville pålegge stormaktene å respektere deres selvstendighet (Perti Luntinen i Jukka Nevakivi 1993). Haag-konferansene i 1899 og 1907 var et stort steg mot den fullstendige lovfestede anerkjennelsen av nøytrale staters rettigheter og plikter, fordi det da ble utarbeidet et juridisk system som var akseptert, om ikke ratifisert, av alle stormaktene (Ørvik 1971).

Det er tillegg blitt hevdet at Danmarks ønske om nøytralitet ikke kun lå på et politiske plan, men i tillegg dreide seg om å spare utgiftene til forsvar og utenrikspolitikk. Fokuset på å sikre danske interesser, noe som står sentralt i den realistiske forklaringen, gjør at Bajer kan sees like mye som en realpolitiker som en fredspolitiker. En dobbelt rolle, som kombinerer nasjonale hensyn med en pasifistisk tankegang, delte han med flere av sine kjente kolleger innenfor fredsbevegelsen i samme periode. Den kanskje mest omdiskuterte var italieneren Ernesto Teodoro Moneta.

4.4 Ernesto Teodoro Moneta

Ernesto Moneta, født 20. september 1833, i en velstående familie i den norditalienske byen Milano. Italia var på denne tiden sammensatt av en rekke fyrstestater samt pavestaten, mens lombardiet var underlagt østerriksk styre. Tidlig i livet utviklet han et sosialt engasjement, inspirert av sin far, som igjen var påvirket av en paternalistisk beskyttelsesoppfatning overfor arbeidere. Industriarbeiderne hadde, i følge denne oppfattelse, ikke tilstrekkelige muntlige og skriftlige ferdigheter til å ivareta sine egne interesser, og burde derfor overlate beskyttelsen av dem til de borgerlige intellektuelle (Buse 1996). Dette var en tankegang som rådet i en viss sektor av det italienske aristokrati og den borgerlige overklassen i denne perioden. Samtidig var den unge Moneta påvirket av sin fars sterke patriotisme, som var forankret i økonomiske årsaker. Faren mente at Østerrike med vilje hindret Italias industrielle fremvekst gjennom høy beskatning (Ibid.).

I 1848 fant det sted en folkelig oppstand mot det østerrikske styre som har gått inn i historien som de «cinque giornate» (fem dagene). 14 år gammel deltok Ernesto Moneta sammen med faren og sine to brødre i kampene mellom lokalbefolkningen og østerrikske soldater. Denne hendelsen gjorde så sterkt inntrykk på ham at det antas å ha vært den enkeltopplevelsen som fikk Moneta til å avsky vold og krig. Flere år senere og allerede en frontfigur i internasjonal fredsbevegelsen, beskrev Moneta denne erfaringen på følgende måte: "When I ... saw three Austrians struck by bullets under the window of our house and then saw them again two hours later ... on the piazza ... with contorted eyes and noticed that

one of them was still alive and gasping, I felt the blood turn cold in my veins ...” (Buse, 1994: 96).

Da Ernesto Moneta fylte 16 år, ble han student ved det Militære Akademiet i Ivrea. Noen år senere sluttet han seg til Garibaldi's armé som frivillig, og deltok i det berømte felttoget for å frigjøre Sicilia. Etter noen år forlot han militæret for å bli fulltids journalist, et yrke han fortsatte med resten av livet. I 1907 ble han tildelt Nobels Fredspris.

Pasifisme og nasjonalisme

Monetas pasifisme var av en spesiell art fordi det kan virke vanskelig å forene hans engasjement for pasifisme med hans patriotisme. Patriotismen var mange ganger så ekstrem at den lignet mer på sjåvinisme enn noe annet. Av den grunn kan det være forvirrende å lese hvordan Moneta påpekte mangel på «reelle resultater» (Haberman 1972) oppnådd gjennom krig og militarisme, for så å lese hans appell for å forene hele Italia og beskytte dets suverenitet, om nødvendig med makt. Selv om Monetas oppførsel som pasifist inneholdt motsigelser, samarbeidet han med store pasifister som Bertha von Suttner og Alfred Fried. Sammen med dem stiftet han også den østerriksk-italienske Komiteen for Forståelse, som hadde som hensikt å forebygge krig ved å overkomme irredentismen⁶ i begge land.

Den nasjonalistiske tankegang karakteriserer, som vist hos Bajer, denne epoken og Monetas samtidige kollegaer i Europa. Nasjonalismen var spesielt sterk i Tyskland, i Habsburgs Østerrike og Frankrike både under Napoleon III og senere. Nasjonalismen var ikke den eneste felles karakteristikk for europeere generelt, men som Ute Buse forklarer, de fleste fredsaktivister hadde til felles deres sosial opprinnelse:

“Bourgeois Italian pacifism had a number of things in common with the other European peace movements of the 19th century, both with respect to its organizational structure, which corresponded to that of typically bourgeois associations, and with regard to the methods of propagating the idea of peace. Thus, the Italian pacifists were firmly convinced of the effectiveness of «indirect means of achieving peace», such as upbringing, school and national education. In their opinion, war and peace were a result of subjective acts of will. This view can be substantiated by numerous articles written by Moneta (...). This sociological composition of the Italian peace societies also shows great similarity to other European countries. The Italian peace supporters belonged, without exception, to the middle and upper class with specific values so that the «questione sociale», which had become more and more pressing due to advancing industrialization, did not assume the primary function in Italian pacifism. Rather, the question of ownership became a taboo, thus increasing the gap between peace movement and labour movement” (Buse 1994: 98–99).

⁶ En irredentist er en person som strever for at eget land skal få tilbake sine tidligere territorier (Oxford American Dictionaries 2008).

Som de fleste av hans samtidige fredsaktivister hadde Moneta troen på at uavhengighets- og selvforsvarskriger var berettiget og legitime. Han var til og med bekymret for den italienske armeen, som på denne tiden hadde problemer med å organisere seg. I følge Frederick Habermans samlede *Nobel Lectures*, Moneta;

“contended that the lengthy basic training of recruits and conscripts was wasteful and inefficient, that organized athletics, target practice, and civilian drills in the villages could drastically cut down the time needed to train recruits, that militarism could be de-emphasized, yet the effective strength of the army actually increased” (Haberman 1972: 1).

Som tidligere nevnt, forsøkte Moneta å forene pasifisme og patriotisme på en spesiell måte. Eksempelvis stod fred for ham som den beste metoden for å beskytte Italia og italienere på. Freden var nødt til å spres rundt i verden med spesiell fokus på Tyskland, Frankrike og Østerrike. I et intervju, etter å ha blitt tildelt Nobels Fredspris i 1907, forklarte Moneta hvorfor han var blitt pasifist slik han var: “the recognition that Italy is not a belligerent nation and that consequently the idea of supporting peace must be spread all over the world in order to protect his own country.” (Buse 1994: 100).

Senere stod Moneta bak den første alvorlige splittelsen innenfor IPB, og den europeiske fredsbevegelsen, da krigen mellom Italia og Tyrkia brøt ut i 1911. Årsaken til dette var at han ikke bare nektet å fordømme Italias angrep mot Tyrkia, men også rettferdigjorde Italias aggresjon ved å slutte seg til Italias offisielle holdning i saken. Han mente at den italienske regjering hadde blitt tvunget til å intervenere av andre europeiske nasjoner for å gjenreise ”den ødelagte balansen i middelhavsregionen”. Samtidig var den italienske intervensjonen ment å skulle bringe ”til det afrikanske kontinentet de velsignelsene som følger av den europeiske kultur” (Ibid.: 102-103).

Hendelsen skapte indignasjon blant mange europeiske pasifister. Eksempelvis forlangte Bertha von Suttner, Monetas tidligere samarbeidspartner, at han skulle fratas alle sine rettigheter og sitt ansvar i IPB. Suttner forlangte til og med at Moneta skulle fratas fredsprisen (Buse, 1994). Moneta representerte da ikke bare en splittelse mellom fredsaktivister i Italia og resten av Europa, men la grunnlag for en sterk kritikk og diskusjon om hvorvidt Nobels Fredspris overhode var relevant for fredsbevegelsen. Diskusjonen har fortsatt til dags dato, og er en del av den kritikken som er blitt rettet mot Nobelkomiteen av flere fredsaktivister verden over. Monetas holdning forble den samme da første verdenskrig brøt ut og da Italia entret krigen i 1915. Ute Buse (1994) oppsummerer Monetas tenkning i to hovedtendenser:

“on the one hand a sense of nationalism oriented to the Risorgimento and inspired by Giuseppe Mazzini and, on the other hand, a pacifism characterized by bourgeois-liberal

principles (...). He stood up for a democratic state, which, however, was to be headed by an elite to lead the people to harmonious relations with one another through example and education” (Ibid.: 105).

Moneta var overbevisst om at det fantes ”rettferdige kriger”, og var derfor ikke på linje med absolutte pasifister.

4.5 Henri Marie La Fontaine

Henri La Fontaine, født i Brussel, der han senere studerte juss ved Université Libre de Bruxelles, og der ble han ansatt som professor i Internasjonal rett. Samtidig som han også arbeidet som advokat var han politiker og fredsaktivist. I 1894 ble han senator for sosialist partiet, og et år senere medlem av den Interparlamentariske Union. Hans fredsengasjement var så sterkt at han ofte ble kritisert og til tider gjort narr av. Disse angrepene økte så kraftig at han vurderte å avbryte sine fredsaktiviteter for å kunne fortsette advokatpraksisen. Siden han først og fremst så på seg selv som fredsarbeider, fortsatte han med sin fredsaktivisme både i Belgia og internasjonalt. I 1907 tok han over IPBs presidentskap etter Fredrik Bajer, en stilling han beholdt frem til sin død i 1943. Som medlem av både IPB, IPU og den Sosialistiske Fredsbevegelsen hadde han et privilegert ståsted og han fungerte ofte som bro mellom de forskjellige strømmingene som preget fredsbevegelsen på den tiden.

Da Henri La Fontaine ble tildelt Nobels Fredspris i 1913 skrev Rangvald Moe, den daværende Nobelkomiteens sekretær, følgende om La Fontaine i sin presentasjonstale: ”There is no one who has contributed more to the organization of peaceful internationalism, and his outstanding talent for administration has been invaluable to the peace movement” (Haberman 1972: 2). Det kan virke som om det ikke fantes noen annen som kunne vært en bedre kandidat enn ham. For mange var La Fontaine en ”ekte leder av den europeiske fredsbevegelsen” (Abrams 2001: 82). Ofte ble han kalt for en ”virkelig internasjonal mann [...] en av de best informerte fredsarbeiderne [...] som har best og mest bidratt med å organisere en fredelig internasjonalisme” (Ibid.: 83). Jubelen rundt hans nominasjon og pristildeling, blant andre fredsarbeidere og kolleger, var som ventet stor.

Internasjonalisme

La Fontaine var den eneste sosialisten blant IPU's fredsaktivister. Han hørte imidlertid ikke til de revolusjonære, snarere var han en moderat sosialist. Arbeidet i IPU passet ham bra fordi hans moderat sosialistisk engasjement ikke kolliderte mot hovedstrømmen innenfor internasjonal fredsbevegelsen. Hvor høyt La Fontaine holdt IPB kan beskrives slik:

“to La Fontaine the Union was an embryo world parliament, the precursor of a world government. An enthusiastic member, he was chairman of its Juridical Committee prior to World War I and a member of two of its important commissions –that on preparation of a model world parliament and that on drafting a model treaty of arbitration” (Haberman 1972: 2).

Gjennom hele sitt liv som fredsarbeider, og som suksessfull advokat i Brussel, fremmet han ideen om å opprette en internasjonal forening av nasjoner (*International Society of Nations*) som skulle sørge for at lover og regler mellom nasjonene ble ivaretatt. Han var også tilhenger av å danne et nettverk av internasjonale organisasjoner som kunne øke gjensidig avhengighet mellom nasjonene (Lubelski-Bernard 1994). La Fontaine trodde at fred best kunne bevares gjennom et internasjonalt lovsystem som var stand til å regulere, megle og avgjøre når en internasjonal konflikt oppsto. Han ga derfor full støtte til dannelsen av en internasjonal organisasjon for megling. Han foreslo i tillegg at Folkeforbundets Institutt for Intellektuelt Samarbeid skulle bli ”en verdensskole og universitet, et verdensparlament og en internasjonal domstol” (Encyclopædia Britannica 2009). Han stod derimot ikke for en «Verdensstat» fordi han mente at denne ideen aldri kunne bli en realitet (Haberman 1972).

Det går an å trekke noen likhetslinjer mellom La Fontaines syn på gjensidig avhengighet og det forfremmet av Norman Angell i boken sin *The Great Illusion*. Likhetene ligger i tanken om å skape tettere bånd mellom nasjonene for å forebygge krig. I midlertidig skiller La Fontaines forslag seg fra Angells i hva de selv la vekt på bak denne ideen. For Angell var en gjensidig økonomisk avhengighet kjernen i fredsforebygging og et mer harmonisk europeisk samarbeid, mens La Fontaine var ikke så opptatt av det økonomiske avhengighetsaspekt som en forutsetning til fredsforebygging. Det La Fontaine var opptatt av – pga hans akademisk bakgrunn–, var dannelse av et universelt rettsystem med nok myndighet til å hindre krig.

La Fontaine arbeidet hardt for at IPB skulle fordømme Italias eroblingskrig mot Tyrkia i 1911. Han arbeidet også engasjert og uavbrutt for å ”bruke rettens regler, for å få disse reglene til å bli fulgt og respektert, og for å beskytte de svake mot de sterke” (Lubelski-Bernard 1994: 124). Derimot hadde IPB knapt noen makt til å bli hørt. Dets makt var utelukkende moralsk og med liten innflytelse på statene. IPB hadde det Joseph Nye kaller for «soft power»⁷. Etter Første Verdenskrig ble La Fontaine utnevnt til å representere Belgias regjering i Folkeforbundets første forsamling i 1920-1921 (Abrams 2001).

⁷ «Soft power» og «hard power» er begreper utviklet av Joseph S. Nye, tidligere dekan ved den Harvard Kennedy School. Soft power refererer til oppnåelse av det man ønsker gjennom overtalelseskraft eller

4.6 Samarbeid og stridigheter i IPB

På bakgrunn av et mangfold av ulike fredstilnærminger innenfor IPB fra begynnelsen av oppstod det tidlig diskusjoner og utfordringer for samarbeidet. Debatten rundt opprettelsen av IPB kan trekkes frem som et eksempel på noen av de utfordringene en stod ovenfor.

Opprettelsen av IPB skjedde ikke uten problemer. Rundt etableringen var det flere motstridende ønsker innenfor fredsbevegelsen. En av forkjemperne for et internasjonalt fredsbyrå var belgiske Charles Lemonnier som mente at et nærmere samarbeid mellom fredsorganisasjonene var ønskelig, samtidig som det var urealistisk å forvente noe mer. Lemonnier hadde deltatt på den internasjonale fredskonferansen i Genève i 1867 og ble leder for organisasjonen Ligaen for fred og frihet, som kom i kjølvannet av konferansen. Briten Hodgson Pratt, en av grunnleggerne til den internasjonale forening for voldgift og fred, så derimot behovet for en felles føderasjon for alle fredsorganisasjonene. Dansken Frederik Bajer var enda mer ambisiøs og foreslo en internasjonal paraplyorganisasjon for alle fredsorganisasjonene med de interparlamentariske konferansene som øvre nivå og fredsorganisasjonene som nedre folkelige nivå (Abrams 2001).

Forslaget ble møtt med en del motstand da det ble klart at de såkalte fredsvennene, som ofte var ute av stand til å løsrive seg fra sine sosiale, politiske og kulturelle verdier i egen nasjon, var vanskelige å samle. Det var med andre ord ofte ulike meninger om fremgangsmåten for fred, noe som gjorde et internasjonalt samarbeid vanskelig (Van Den Dungen 1988). Parlamentariker William Randal Cremer, grunnlegger av det permanente sekretariatet for *Workmen's Peace Association and International Arbitration League*, ville gjerne holde det parlamentariske og det folkelige nivå atskilt da han anså førstnevnte gruppen som praktiske, men den sistnevnte som drømmere. Cremer gikk så langt som til regelrett å sabotere Bajers forslag ved den interparlamentariske konferansen i Roma i 1891. Bajer trodde parlamentarikerne hadde godtatt forslaget, men Cremer greide å få inn i loggen at ingen offisiell avstemming hadde funnet sted, og at saken hadde blitt utsatt. Bajer anså denne oppførselen som lite verdig en fredsforkjemper (Abrams 2001).

Verre var det at den eldste og største fredsorganisasjonen London Peace Society, var i mot noen form for internasjonal organisering. De fryktet at deres ikke-voldelige linje, som var fundamentet i deres religiøst motiverte fredsarbeid, ville lide. Det var uaktuelt å inngå et kompromiss angående dette. Daværende sekretær av London Peace Society, Evans Darby, gjorde alt han kunne for å stoppe Bajers forslag, men nedverdiget seg ikke til slike metoder

tiltrekningskraft snarere enn gjennom bruk av tvang eller vold, det som i hans terminologi heter «hard power». (Guernica Magazine 2008).

Cremer hadde benyttet. Darby prøvde så godt han kunne å overtale viktige personer til ikke å støtte det reviderte forslaget om en paraplyorganisasjon bare for den folkelige fløy, men til ingen nytte. Lemonnier hadde for eksempel brukt sin innflytelse i kraft av sitt lederskap til å få Ligaen for fred og Frihet sine delegater til å støtte forslaget som lett gikk gjennom på kongressen i Roma.

5.0 HISTORISKE HENDELSER

Som beskrevet i innledningen er medlemmene av IPB ”barn av sin tid”, det vil si at de er påvirket av den ytre historiske kontekst. Før vi går over til å se nærmere på IPB fra 1989 og frem til i dag vil vi av denne grunn gå igjennom noen sentrale historiske hendelser i tidsrommet 1914 til 1989. Valget av hendelsene er basert på historisk litteratur, men også på intervjuer med våre representanter for dagens IPB. De ble spurt om hvilke historiske hendelser i perioden de mente har hatt størst innvirkning på fredsbevegelsen. Noen av svarene som gikk igjen var blant annet første og andre verdenskrig, opprettelsen av FN og den kalde krigen med kampen mot atomvåpen og Vietnamkrigen. Flere av informantene la også stor vekt på at hendelser innenfor vår andre periode, som 9/11 og kampen mot terror, Afghanistan krigen og Irak krigen, har hatt stor påvirkning på deres arbeid. På grunna av oppgavens vinkling skal vi ikke gå videre inn på disse.

5.1 Første verdenskrig

Første verdenskrig er en av de blodigste krigene som er blitt utkjempet i Europa med over 15 millioner drept. Krigen varte fra august 1914 til november 1918, og førte til vesentlige endringer på Europakartet. Nye stater oppsto etter nasjonalitetsprinsippet, Østerrike-Ungarn ble erstattet av en mengde mindre sentraleuropeiske stater, Tyskland mistet land i øst og ble omformet fra monarki til republikk, og Sovjetunionen oppsto på ruinene av Russland. Den første krigen er i store deler av Europa kjent som «Den store krigen», men må ikke forveksles med russernes «den store fedrelandskrig», som sikter til andre verdenskrig. Første verdenskrig anses også som en av de utløsende faktorer til den russiske revolusjonen.

Første verdenskrig var en dramatisk hendelse i hele verdens, og særlig fredsbevegelsens, historie. Fredsaktivister flest var sjokkert og skuffet over krigens omfang, og flere mistet sin utopiske optimisme med tanke på å oppnå varig fred i verden. Håpet om en ny og bedre start på det nye århundre forsvant, og de som kjempet i krigen har gjerne blitt kalt ”Den tapte generasjonen”. Enkelte mennesker følte krigen betydde nærmest slutten på den verdenen de kjente, og sammenbruddet av kapitalisme og imperialism (Store Norske Leksikon 2009).

I ettertid kan vi si at mange land var preget av verdenskrigen både sosialt, økonomisk og politisk. Dette gjaldt også enkeltindivider. Mange utviklet et stort traume etter den blodige krigen. Soldatene som kom hjem fra frontene var merket av de blodige kampene de hadde sett, særlig i skyttergravene på vestfronten, og mange utviklet posttraumatiske stresslidelser. Det sosiale trauma blant folk utviklet seg på forskjellige måter. Noen gjorde opprør mot nasjonalisme, og dens resultater, og begynte å arbeide for å skape en mer internasjonalistisk verden. Dette bidro til opprettelsen av internasjonale organisasjoner som Folkeforbundet, som ble opprettet med håp om å forhindre liknende konflikter i framtiden og gav pasifismen ny grobunn. Andre fikk motsatte reaksjoner, og følte behov for en sterk militærmakt for å holde orden i en kaotisk verden. Oppgangen i nazistiske og fascistiske ideologier, revitaliserte for eksempel nasjonalistisk tankegang. Teorien om forræderi fikk en oppblomstring blant tyskere som følte seg som offerere for Versailles-freden (Ibid.).

5.2 Andre verdenskrig

Andre verdenskrig var en fortsettelse av maktkampen som ikke fikk noen løsning med første verdenskrig. Tyskere på 1930 tallet brukte urettferdighetene etter første verdenskrig som rettferdiggjørelse av internasjonal aggresjon (Encyclopædia Britannica 2009). Ifølge Versailles-freden måtte Tyskland ta på seg hele ansvaret for krigen, nedruste, gi bort deler av sitt territorium og betale erstatning til flere land. Krigen brøt ut 1. september 1939 med tysk invasjon av Polen, noe som førte til at Storbritannia og flere land i det britiske samveldet erklærte krig mot Tyskland og Frankrike. Noen av de største hendelsene i denne krigen var slaget om Stalingrad, angrepet mot Pearl Harbor, Barbarossa Operasjonen,⁸ og kampen mellom Kina og Japan.

Andre verdenskrig var en global militær konflikt som involverte de fleste av verdens nasjoner. Krigen mobiliserte mer enn 100 millioner militærpersonell. Mange stater plasserte alle sine økonomiske, industrielle og vitenskaplige ressurser til krigstjenesten og grensene mellom de militære og de sivile ressurser ble visket ut. Mer enn 70 millioner mennesker ble drept direkte og indirekte som følge av krigen.

Etter krigen fremstod Sovjetunionen og USA som verdens stormakter. De delte det europeiske kontinentet mellom seg med det såkalte jernteppet, som gikk gjennom Tyskland og Østerrike. Korea ble også delt i to okkupasjonssoner, en under sovjetisk og en under amerikansk kontroll, mens Japan ble okkupert av USA (Trachtenberg 1999). Økende konflikt

⁸ Invasjonen av Sovjetunionen

mellom USA og Sovjetunionen førte siden til dannelsen av NATO og etablering av Warszawa-pakten.

Aksept av nasjonal selvvråderett førte til avkolonisering i Asia og Afrika. Grunnen til dette var kolonimaktens økonomisk utmattelse etter krigen, endret ideologi og økende krav fra de undertrykte folkeslagene. For det meste gikk denne prosessen fredelig for seg, med vesentlige unntak for land som Indokina, Madagaskar, Indonesia og Algerie (Conteh-Morgan 2004).

Den økonomiske gjenreisningen etter krigen var for det meste positiv. Vest-Tyskland ble raskt gjenoppbygget og doblet produksjonstallene fra før krigen brøt ut. Italia kom ut av krigen i en veldig dårlig økonomisk forfatning, men oppnådde mot 1950-tallet stabilitet og økonomisk vekst. Ved slutten av krigen produserte USA 50 prosent av verdens industrielle produksjon (Store Norske Leksikon 2009).

5.3 Internasjonale organisasjoner:

De første internasjonale fredsavtaler mellom nasjonalstater oppstod prinsipielt etter Krimkrigen⁹ og den amerikanske borgerkrigen¹⁰ som et sett av atferdsregler for krigføring, sammen med avtaler for å beskytte krigsfanger og sivilister og for å hjelpe sårede i kampen. Dette ble formalisert gjennom den første Genève Konvensjon i 1864.

Da første verdenskrigen brøt ut i 1914 ble det klart for internasjonister at det var vanskelig enn først antatt å holde tilbake stormaktens ønske om herredømme og ekspansjon. Internasjonister innså at krigen blant annet skyldes mangel på effektive metoder og regelverk, internasjonale organisasjoner og institusjoner, og felles diskusjonsarenaer der konfliktene kunne løses på fredelige måter.

I 1915 kom flere ledere fra politikken, næringslivet, og utdannings- og rettssystemet sammen i Philadelphia for å prøve å organisere en etterkrigskonferanse, der alle konflikter mellom nasjonene skulle gis videre til en internasjonal domstol. På denne samlingen ble det ideen om å hindre senere krig ved tvungne forhandlinger lansert (Cortright 2009).

⁹ Krig utkjempet hovedsakelig på Krim-halvøya mellom russere og briter, franskmenn og ottomansk tyrkere, med støtte fra Sardinia-Piedmonte. Krigen oppstod av konflikten mellom de store maktene i Midtøsten og var mer direkte forårsaket av russiske kravene til å beskytte medlemmer av den ortodokse kirke under den ottomanske sultanens makt. En annen viktig faktor var uenigheten mellom Russland og Frankrike over de respektive privilegier som den russiske ortodokse og katolske kirker skulle ha i de hellige steder i Palestina (Encyclopædia Britannica 2009).

¹⁰ Også kalt krigen mellom Statene, den amerikanske borgerkrigen var en fire års krig (1861-65) mellom den føderale regjeringen i USA og 11 sørlige stater som hevdet sin rett til å løsrive seg fra Unionen, de konfødererte statene (Encyclopædia Britannica 2009).

Folkeforbundet

Det var først etter at USAs president Woodrow Wilson engasjerte seg i saken, at ideen om et Folkeforbund ble mer konkretisert. Han oppfordret til opprettelsen av en internasjonal organisasjon som skulle gjøre det umulig å starte en ny katastrofal verdenskrig (Wilson, Woodrow, i DiNunzio 2006). Wilsons appell gjorde lite inntrykk på statsledere i Europa, i følge Cortright "they dug in their heels to resist Wilson's vision, especially on the question of self-determination for former colonies" (Cortright 2009: 56). Kolonienes rett til selvbestemmelse var et viktig punkt innenfor Wilsons fire grunnleggende prinsipper for fred, men antagelig var det også et punkt de europeiske maktene ikke syntes var noe særlig tiltrekkende.

Etter at krigen tok slutt i 1918, traff seierherrene hverandre i Versailles for å bli enige om forutseningene for fred. Wilson trodde dette øyeblikket ville gi anledning til å avskaffe kolonialismen, men møtet i Versailles ble ikke noe annet enn en batalje om å få beholde egne kolonier og fordele Tysklands tidligere besittelser. Kampen om å få flere områder, gjenspeilet, i følge Wilson, "a fundamental lack of faith in the League of Nations" (Wilson i Cortright 2009: 57).

I lys av de vanskelige omstendighetene Folkeforbundet ble yil under, kan vi si at det var dømt til å mislykkes. Det ble dannet av seiernasjoner med den hensikt å bevare privilegier og maktposisjonen, og det var tydelige forskjeller mellom hvordan seiernasjoner sikret egne interesser og hvordan de beseirete nasjoner ble behandlet. Folkeforbundet ble født av Versailles-traktaten som hadde blitt preget av trangen om hevn og gjengjeldelse mot de sentrale maktene. Versailles-traktaten ble betraktet som høyst urettferdig av Tyskland og dets allierte under krigen, fordi den påla ekstremt harde betingelser, og skapte dermed et ønske om hevn i den tyske befolkningen. Det såkalte Versailles-diktatet, "preserved the imperial privileges of Britain and France, rejected the nationalist aspirations of colonized peoples, and exacerbated underlying economic and social tensions" (Ibid.: 58). Til tross for at USAs president Wilson hadde vært den sterkeste pådriveren til dannelsen av det Folkeforbundet, så ratifiserte senatet aldri traktaten. USAs fravær svekket Folkeforbundets styrke og effektivitet, og dette ble åpenbart allerede før den andre verdenskrig startet i 1939.

De Forente Nasjoner¹¹ (1946 – d.d.)

I USA og andre land ble det klart at USAs fravær fra Folkeforbundet hadde vært en feil, siden fred etter krigen var avhengig av USAs deltakelse og engasjement i en effektiv internasjonal organisasjon (Cortright 2009). Allerede før slutten av annen verdenskrig, startet interessen i USA og blant de andre allierte statene om å etablere en ny internasjonal organisasjon.

Planlegging av denne nye organisasjon skjedde først og fremst i den amerikanske administrasjon, men også blant andre allierte staters regjeringsapparater. Internasjonalister, fredsvenner og andre mer eller mindre organiserte grupper og profesjoner – for eksempel jurister– engasjerte seg i de nye planene, og ble konsultert under opprettelsen av FN.

Denne gangen var det ikke snakk om en arena der nasjonene bare kunne legge frem sine uenigheter. Man snakket om å bruke militærmakt mot den nasjonen som skulle true verdensfred med sin aggressivitet. Det virker som om nederlaget med Folkeforbundet hadde gitt både allierte og fredsaktivister verdifull innsikt.

Selv om USAs og Storbritannias regjeringer var de to viktigste initiativtakerne til FN, var de ganske vage når det gjaldt detaljene for hvordan organisasjonen skulle se ut. President Roosevelt forestilte seg for eksempel et ”fire politimenn” skjema, der bare USA, Storbritannia, Sovjetunionen og Kina skulle jobbe sammen for å sikre freden. Churchill snakket derimot om en mer løs allianse basert på regionale forsamlings som skulle ivareta stormaktenes privilegier. Etter at det offentlige involverte seg mer og mer i saken, og sivilgrupper forfremmet en mer strukturell og inkluderende organisasjon, måtte regjeringene justere planene etter mer universelle prinsipper (Ibid.).

Fredsgrupper fra forskjellige fronter¹² støttet aktivt opprettelsen av en slik type organisasjon under den såkalte San Francisco konferansen, der FN ble offisielt opprettet i 1945. Disse fredsorganisasjoner mente blant at FN skulle være basert på universelle prinsipper som lik status mellom alle nasjoner. De fryktelige handlingene begått av nazistene før og under annen verdenskrig, fikk involverte i FNs opprettelse, til å tenke på rollen organisasjonen skulle ha for å opprettholde verdensstabilitet. Fredsbevegelsen fremmet ideen om å lage en sivil- og menneskerettighets kommisjon, og utførte mye lobbearbeid for menneskerettighetserklæringen, og dens rolle i FN-pakten, i 1948 (Leland Goodrich i Cortright 2009).

¹¹ Dagens FN har 192 medlemsland, etter data fra 2006 (The United Nations, 2009).

¹² Ledere fra ulike fagforeninger, afroamerikanske grupper, feminist organisasjoner, religiøse fredsbevegelse var blant de 42 organisasjoner som deltok invitert som ”konsulenter” til FNs dannelsesdag i 1945.

I midlertidig betydde ikke opprettelsen av FN at de store maktene hadde planer om å gi avkall på sine egne interesser. I følge Cortright var FNs struktur ”a compromise between *realpolitik* of great power domination and the public desire for democratic internationalism” (Ibid.: 114). Tross alt fikk USA og Storbritannia oppfylt ønsket om å ikke miste kontrollen over organisasjonen ved å reservere retten til veto for seg selv og de andre tre permanente sikkerhetsrådets medlemmer.¹³ Dette skjedde delvis fordi det amerikanske senatet i motsatt fall ikke hadde godkjent USAs deltakelse i FN, og delvis fordi et samarbeid med Sovjetunionen hadde vært umulig. Som Cortright legger til, ”peace advocates were supportive, but were concerned about the flawed design of the new organization. The veto power would prevent the United Nations from constraining aggressive acts by the great powers or intervening in conflicts that directly affected their interest” (Ibid.: 114). Siden de fleste stormaktene hadde nasjonale interesser over nesten hele verden, betydde det at FN ville få store problemer med å gripe inn, mange steder på kloden. Disse bekymringene har blitt bekreftet i mange anledninger. De første eksemplene ser vi under den kalde krigen der amerikanerne og russerne førte krig i forskjellige land, uten at noen av de andre tre permanente medlemmene av FNs sikkerhetsråd var villige eller i stand til å stoppe dem. Det siste eksempelet finner vi i USAs og dets alliertes invasjonen av Irak i 2003. Irak krigen kan ses som den kanskje største utfordringen FN har blitt konfrontert med i de siste årene.

5.4 Den kalde krigen

Fredsbevegelsens drøm om at verdenssamfunnet utviklet seg på en naturlig måte mot fred endte da annen verdenskrig var over. Frem til krigens ende hadde den *Politiske realismen* vært den gjeldende filosofi for politikere og statsledere. Verdenssamfunnet kunne ikke lenge akseptere verken totalitarismen eller *realpolitikken* som metode for å skape internasjonale relasjoner. Erfaringen fra annen verdenskrig overbeviste de fleste om nødvendigheten av å ha en militærmakt som kunne anvendes mot aggressive nasjoner for å kunne bevare freden. For USAs politikere var fred proporsjonalt på størrelsen med USAs militær- og maktapparat.

”The intensifying struggle against Soviet communism justified the creation of a national security state and the expansion of the of US military intervention around the world. Similar militarist tendencies were evident in the Soviet Union, France, and Britain (...)” (Cortright 2009: 110).

¹³ Også kjent som de «store fem». Klubben av de med vetorett bestod av USA, Sovjet Unionen, Stor Britannia, Frankrike og China.

Behovet for å både hindre en ny verdenskrig og beholde egne privilegier førte til at alle stormaktene opptrede militaristisk overfor hverandre og dermed begynte et nytt kappløp: et rustningskappløp. Sovjetunionen fryktet også at FN skulle bli en organisasjon av hovedsakelig provestlige medlemmer der Sovjet Unionen til slutt kunne bli isolert. Det fantes gode grunner fra Sovjets side til å være skeptisk til FN og senere samarbeid. FN-pakten hadde hentet sin inspirasjon fra liberalistiske og demokratiske idealer. Idealene som ikke var i tråd med Sovjetunionens regjeringspraksis, og spesielt ikke under Stalins diktatur (Armstrong 1996). Man kan i tillegg påstå at den kalde krigen var en ideologisk krig mellom to systemer: den demokratiske kapitalisme og den kommunistiske sosialismen.

Allerede ved de første FN møtene ble det tydelig hvilke problemer FN ville måtte jobbe med. Vetoretten ble brukt av USA og Sovjetunionen som et sabotasjeverktøy som gjorde det umulig for organisasjonen å håndtere enhver konflikt som dukket opp. Gjennom hele den kalde krigen ble vetoretten brukt 279 ganger (Ibid.), noe som understreket den manglende tilliten mellom supermaktene. Den aller første konflikt oppstod etter at Sovjetunionen ikke trakk seg ut av Iran slik USA og Storbritannia hadde gjort etter 2. verdenskrig var over¹⁴.

Den kalde krigen ble et konsolidert faktum i 1947-48, der de fleste vesteuropeiske land forble under USAs innflytelsessfære gjennom Marshallplanen, samtidig som USSR åpenbart opprettet satellittstater ved å installere kommunistiske regjeringer i øst-europeiske land. Konflikten spisset seg mellom 1948 og 1953 spesielt etter følgende hendelser: 1) Sovjetunionens mislykkede blokkering av Vest-Berlin mellom 1948-49; 2) NATOs dannelse i 1949 som strategi for å hindre Sovjetunionens videre ekspansjon i Europa; 3) Sovjetunionens vellykket atombombesprenning i 1949, som gjorde slutt på USAs atombombemonopol; 4) Den kommunistiske revolusjonen i Kina samme år og 5) Korea krigen som startet i 1950 og varte fram til 1953 (Encyclopædia Britannica 2009). Stalins død markerte en nedgang i intensiteten på den kalde krigen, men konflikten vokste igjen mellom 1958-1962, og nådde igjen en alarmerende intensitet med den såkalte *Kuba-krisen*. I denne perioden hadde USA og Sovjetunionen utviklet interkontinentale raketter, samtidig som USSR i hemmelighet begynte å installere raketter i Kuba som kunne brukes til å angripe USA med atomvåpen.

For fredsbevegelsen dreide den kalde krigen seg hovedsakelig om trusselen som atomvåpener utgjorde for menneskeheten. På den andre siden, viste den Kubanske-krisen at ingen av de to supermaktene var klare til å bruke atomvåpen mot hverandre siden dette ville

¹⁴ Iran hadde blitt okkupert av de allierte i 1941 og USA og Stor Britannia trakk seg ut i 1946.

bety hverandres totalødeleggelse. Det intensive diplomatiske arbeidet og president Kennedys press fikk Nikita Krutschev til å trekke rakettene ut av Kuba i 1963. Denne hendelsen ble sett av Sovjetunionen som et nederlag og utløste både Krutschevs fall og den største opprustningsperiode for de to landene gjennom hele den kalde krigen (Ibid.).

Det skulle gå over 40 år før den kalde krigen sluttet. Den kalde krigens ende ble akselerert først og fremst av to hendelser: USSRs krigsengasjement i Afghanistan, og økonomiske- og politiske reformer utført under regjeringen til Mikhail Gorbatsjev. Nedleggelse av det autoritæriske systemet ledet blant annet an til at regjeringene i de sovjetiske satellittene kollapset en etter en. I februar 1989 offentliggjorde sovjetiske myndigheter en full tilbaketrekning fra Afghanistan. I juni samme år tapte kommunistene valget for Lech Walesas parti Solidaritet i Polen. 10. september åpnet ungarske myndigheter grensen til flyktninger fra Øst-Tyskland, og noen uker senere erklæres Ungarn som en parlamentarisk republikk (Ibid.).

Den mest symbolske hendelsen skjedde etter fallet av Berlinmuren 9. november 1989, to dager etter at den kommunistiske regjeringen i Øst-Tyskland hadde gitt opp makten i landet. Reaksjonskjeden nådde andre land omtrent rundt samme dato. Bulgarias kommunistiske parti ble avskaffet 10.11.1989; Tsjekkoslovakia fulgte etter 20.-28. november og til slutt ble Romanias president Ceausescu tatt til fange 25. Desember og henrettet samme dag (Ibid.).

Vietnamkrigen og media

Vietnamkrigen som varte fra 1957 til 1975 startet som et opprør mot statsleder Ngo Dinh Diem i Sør-Vietnam, og utviklet seg videre til en borgerkrig mellom Nord- og Sør-Vietnam, for deretter å bli en amerikansk intervensjonskrig. (Store Norske Leksikon 2009).

Vietnamkrigen er en av de første krigene som ble dekket kontinuerlig via tv. Hele verden fikk se slagmarken hjemme i sin egen stue (Spencer 2005). Medias rolle er en av faktorene ved Vietnamkrigen som kan være av spesiell interesse for fredsbevegelsen. Gjennom tv fikk journalistikken mulighet til å rapportere den lidelsen krig forårsaker, blant sivilbefolkning så vel som de militære styrkene. Det kan tenkes at tv har vært med på å påvirke enkeltes syn på krig, og det kan være interessant å se dette i lys av den første perioden i neste kapittel.

Journalistikk i kjølvannet av Vietnamkrigen kan sies å ha vært preget av en viss grad patriotisme (Hallin 1986). I løpet av Vietnamkrigen endret dette seg i den grad at journalistene ble mer kritiske til myndighetene, det ble for eksempel blant journalistgrupper

snakket om at bombingene burde tre til side for fredstaler. Medias definisjonsmakt og innvirkning på folkeopinionen kom under Vietnamkrigen tydeligere frem (Spencer 2005).

Kampen mot atomvåpen

Historiens første atomprøvesprengning ble utført i USA i New Mexico 16. juli 1946. Den største detonasjon av atomvåpen fant sted i Sovjetunionen i Sibir 30. oktober 1961. I 1963 signerte alle atomnasjoner og en rekke andre nasjoner, under *Treaty Banning Nuclear Weapon Tests in the Atmosphere, in Outer Space and under Water*, ofte forkortet til LTBT. Traktaten forbyr testing av atomvåpen og alle andre atomsprengninger, også for fredelige formål, i atmosfæren, verdensrommet og havet. Avtalen regulerer ikke prøvesprengninger under jorden, så lenge sprengningene ikke fører til radioaktivt nedfall utenfor eget territorium (Store Norske Leksikon 2009).

Frankrike fortsatte allikevel med prøvesprengning i atmosfæren frem til 1974, og Kina frem til 1980. USAs siste prøvesprengning ble foretatt under jorden i 1992, i Sovjetunionen i 1990 og Storbritannia i det påfølgende år, og til sist Frankrike og Kina i 1996. Etter å ha vedtatt prøvestansavtalen i 1996 mot alle typer kjernefysiske prøvesprengninger lovet alle statene å stoppe atomvåpentesting (Ibid.).

6.0 IPB 1989- I DAG: ENDRING OG KONTINUITET

Fredsengasjementet i dag er preget av et større mangfold av organisasjoner og tilnærminger til fredssaken. Ikke alle som jobber for fred er nødvendigvis en del av fredsbevegelsen, som i dag gjerne omtales som den tradisjonelle fredsbevegelsen. I dette kapittelet ser vi nærmere på IPB og fredsbevegelsen i perioden 1989 og frem til i dag.

For denne perioden har vi hatt mulighet til å intervju fredsaktivister. Dette har gitt oss anledning til å stille konkrete spørsmål angående deres engasjement i fredsbevegelsen. Informantene vi har benyttet oss av, har eller har hatt, sentrale posisjoner innenfor IPB i perioden. Informantenes høye posisjon innenfor IPB har gjort det mulig å til en viss grad skape et likt analytisk grunnlag mellom første og andre periode, siden vi også tok for oss lignende personer i første tidsperiode. Til tross for lignende posisjoner i IPB vil det nødvendigvis også være enkelte forskjeller. Variasjonen er gjerne forankret i historiske hendelser mellom våre to tidsperioder, samt den ulike tidsånden. Vi ønsker blant annet å se videre på de hjertesaker omtalt i første periode, og se dem opp mot både historiske hendelser i femte kapittel og dagens engasjement slik det eksemplifiseres gjennom våre informanter. I tilfelle med Monetas fokus på nasjonalisme, vil vi ikke gå nærmere inn på dette i kommende

kapittel fordi vi i løpet av prosjektet har funnet det vanskelig å følge tråden frem til dagens fredsbevegelse.

6.1 IPBs skikkelser i dag: bakgrunn, inspirasjon og motivasjon

Blant representantene for første og andre tidsperiode er det visse likheter i deres sosiale bakgrunn, som blant annet akademisk utdanning og høyt kunnskapsnivå og politisk engasjement. Sistnevnte er en sannhet med modifikasjoner da det i første periode var et frivillig fredsengasjement blant parlamentarikere, altså yrkesaktive politikere. Fredsaktivister i dag har gjerne også et politisk engasjement i varierende grad, men trer ut av sin rolle i fredsbevegelsen i de tilfeller hvor deres yrke er representativt partipolitisk arbeid. Dette grunnet dagens skille mellom statlig og frivillig fredsengasjement, hvor en overlapping av roller i disse to kategoriene i visse sammenhenger er vanskelige å forene og enkelte ganger kan skape problemer med hensyn til inhabilitet. Problematikken løses gjerne ved å disponere rollene periodevis. Den sosiale bakgrunnen til representantene i dagens IPB kan bidra til deres engasjement for fred, men vi ser ingen direkte forbindelse. I første periode var det i større grad personer med et solid økonomisk grunnlag, noe som tillatte dem å opprettholde det frivillige fredsengasjementet

Alle mennesker er preget av sine personlige erfaringer. Representantenes bakgrunn av personlige erfaringer, og inspirasjon og motivasjon, er derfor ofte knyttet opp mot hverandre både i første og andre tidsperiode. I første tidsperiode ser vi hvordan hjertesaken til, for eksempel Bertha von Suttner, er påvirket av både personlige erfaringer og inspirasjonskilder. Hennes syn på krig og ønske om nedrustning er blant annet påvirket av å ha sett krig på nært hold og av å være i kontakt med krigsveteraner. Dette kan sies å ha vært, som nevnt tidligere, et typisk trekk for det frivillige fredsengasjementet på den tiden. Opplevelsen av krig førte til en oppblomstring i fredsbevegelsen. I dag må Europa sees som et langt fredeligere kontinent selv om opplevelsen av for eksempel andre verdenskrig fremdeles preger fredsbevegelsen. En av våre informanter opplevde ikke selv krig, men derimot det stigmatiserende ved å være barn av en tysk soldat. Under barndommen strevde hun for å bevise at det ikke var noe galt med familien. Hennes motivasjon i dag er at hun ikke vil la sin sønn ikle seg uniform eller adlyde militære ordre. Det kan tenkes at hun ikke ønsket at sønnen skulle møte samme skjebne som sin morfar fordi hun selv følte på kroppen hvordan dette kunne føre «skam» over henne.

6.2 Fredstilnærminger og hjertesaker

Synet på krig, fred og varig fred

IPB er en paraplyorganisasjon og har medlemmer fra forskjellige politiske og sosiale kretser, for eksempel, *Nonviolence International*, *The Sovereign Military Order of the Temple of Jerusalem*, og *International Buddhist Council* osv. Hver og en har sine mål og metoder, sin egen forståelse av hva de kjemper mot eller for, og sitt eget syn på krig og fred. Vi ba informantene våre om å forsøke å definere krig, fred og varig fred med egne ord.

En av informantene problematiserte den «offisielle» definisjonen av krig som militær aktivitet som resulterer mer enn 1000 personers dødsfall. Problemet med denne definisjonen var at den er for smal, og ikke innlemmer nye historiske faktorer i dagens samfunn. I en definisjon av krig trenger vi i dag å basere oss på flere faktorer. For eksempel kan terrorhandlinger føre til krig eller være del av en krig. Det er også problematisk når mennesker frarøves elementære behov som mat, vann og utdanning, i det hele tatt alt som kjennetegner fredelig liv. I denne sammenheng er det mulig å definere nye typer krig i moderne samfunnet på bakgrunn av nye faktorer. For eksempel nevner historiker Øyvind Tønnesson at internasjonale kriger i dag kan skilles mellom mellomstatlige, og gruppe mot stat. Et tilfelle av sistnevnte er som nevnt terrorgruppers krigføring mot stater (9. september 2001). Grensene mellom slike definisjoner er veldig vage og kan med hell diskuteres og drøftes blant politikere og fredsaktivister.

Angående en definisjon av fred, lå dette nært knyttet opp mot krig som et motstykke. En informant sa at fred først og fremst er fraværet av krig” mens en annen sa at ”krig og fred er to sider av samme mynt”. De fleste vi spurte var enige i at fred er en prosess som mange folk i verden bør jobbe med. Fred kan ses på som et minimum av vold, et velfungerende demokrati, rettferdighet, likestilling, menneskerettigheter. ”Fred er en tilstand, en prosess og analyse for å sikre seg at de grunnpilarene som er nødvendig for at fredskultur opprettholdes” (Øyvind Tønnesson i intervju 28. april 2009).

Da vi spurte om varig fred er mulig, svarte mange ja, og at de håper det er mulig. Det finnes jo en del land i verden som lever i fred: Norge, Finland, Chile, Panama, Australia. Disse eksemplene gir håp til andre land og til mange fredsengasjerte mennesker. En informant uttalte at ”Det er realistisk å være optimist. Fordi kostnadene av alternativene er mye større”.

Som nevnt i foregående kapittel, var synet på krig i begynnelsen av 1900-tallet preget av et romantisert forhold til prangende uniformer, ære og berømmelse (Pick 2005). Krig var også akseptert av det internasjonale samfunn, og det var akseptabelt å benytte militærmakt både for nasjonens mål, og for å løse internasjonale konflikter (Rosenne 2001). Krig var i

tillegg legalisert gjennom grunntanken om at krig, og krigens utfall, var bestemt av Gud (Pick 2005). Etter opprettelsen av FN, hvis formål var å jobbe for varig fred, kan sies å ha hatt en innvirkning på dette (Store Norske Leksikon 2009). I følge FN pakten var De Forente Nasjoners folk ”bestemt på; å redde kommende slektledd fra krigens svøpe som to ganger i vår livstid har brakt usigelig sorg over menneskeheten” (FN-sambandet 2009). I følge pakten var det bare akseptabelt å benytte seg av militærmakt i selvforsvar, og da etter at Sikkerhetsrådet hadde foretatt tiltak for å forsøke å opprettholde internasjonal fred og sikkerhet (Ibid.). Opprettelsen av FN kan også sees som en indikasjon på at synet på krig hadde endret seg. Vi kan tenke oss at personlig opplevelse av krig, som de to verdenskrigene, kanskje skaper et mer realistisk og mindre romantiserende forhold til krig.

Uttalelser fra informantene kan brukes som eksempler på medias i sammenheng med synet på krig og fred. Flere av dem la stor vekt på hvordan medias rolle er med å påvirke «folk flest» syn på krig og fred. En uttalte at ”war is often glorified, as a way of maintaining troop morale”. En annen svarte at media fører til at det blir “for mye for folk. De mister motet og blir passive”. I forbindelse med den økende fremstillingen av krig i media er det ut i fra disse informantenes utsagn viktig å ha i bakhodet vinkling journalistikken har. Det blir påpekt at media generelt er veldig makttro og lite modige. ”Det er få som driver stor journalistikk og som går inn på årsakene, har et historisk perspektiv og skaffer til veie uavhengig informasjon” (Informant).

I følge Daniel C. Hallin (1986), *associate professor* i politikk og kommunikasjon ved *University of California*, hadde enkelte på 1950- og 60 tallet i USA et bilde av krig som maskulint. Krig gav en nasjon og dens menn mulighet til å vise at de dugde og hvor mye de tålte. Hvis dette skulle være tilfelle, så er det i så fall en viss likhet til det romantiserende synet på krig på begynnelsen av 1900-tallet. Under Vietnamkrigen fikk befolkningen i blant annet USA sett så godt som det samlede omfang av lidelser som forekommer i en krig gjennom bildene som fjernsynet formidlet. Vietnamkrigen skapte enorm aversjon og store protester og demonstrasjoner et helt tiår (Cortright 2009).

Nedrustning

IPB har en lang historie med arbeid for atomvåpennedrustning Etter andre verdenskrig var det relativt lite aktivitet å spore i IPBs organisasjon. I oktober 1950 døde IPBs generalsekretær Golay og organisasjonen eksisterte bare på papiret. Den ble offisielt oppløst i 1959. I 1961 ble IPBs ressurser overlat til ILCOP, som ble en offisiell etterfølger til den gamle organisasjonen. I mellomtiden ble *World Peace Council* (WPC) eller Verdens Fredsråd, dannet og ”they urged

the development of groups of "defenders of peace" in various countries" (Santi 1991).

Målsettingen deres var med andre ord liknende IPBs målsettinger, og førte blant annet kampen om nedrustning videre. I mars 1950 forårsaket WPCs kampanje «Stockholm Appeal» mot atomvåpen, store reaksjoner i hele Europa, og førte til en splittelse i fredsbevegelsen langs den kalde krigens grenser. Liberaltenkere og fredsaktivister i Storbritannia og USA var redd for å bli assosiert med internasjonale organisasjoner som hadde kommunistiske medlemmer. De var også redd for at fredsbevegelsen skulle følge Sovjetunionens utenrikspolitikk. Konflikten fortsatte videre da Verdens Fredsråd ble knyttet til kommunister på grunn av sine protester mot atombomber. Rådet ble ikke bare sett på, men var også på lang vei, et redskap for Sovjetunionen. Atomvåpens kritikken gikk også stort sett i en retning.

Motstandene mot atomvåpen hadde et felles kjennetegn- frykt. Dette var ikke et nytt fenomen. Utvikling av fredsbevegelser i både det 19. og 20. århundre sprang delvis ut av den store ødeleggende kapasiteten av nyutviklinger innenfor krigsvitenskap og teknologi. Atombomben vekket opp de populære tendensene til å søke alternativer til krig og forsterket freds og nedrustningsbevegelser (Wittner 1993), allikevel var atombomben i seg selv en så stor potensiell trussel at frykten for krig ble ekstra sterk.

Siden atomvåpenets opprinnelse var de nasjonale lederne bekymret for at deres fiender kunne ta i bruk atomvåpen for å ødelegge deres land. Dette var en helt fornuftig reaksjon etter alle de kriger menneskeheten har vært vitne til. Ovenfor denne vanskelige situasjonen hadde de bare to valg: den tradisjonelle måten som gikk ut på å følge etter i opprustningen, eller den alternative som var å endre strukturen i det internasjonale systemet. Etter Hiroshima og Nagasaki uttalte enkelte politiske ledere at de kunne tenke seg at det var mulig å seire i en atomkrig tross dets totalødeleggende potensialet. Opprustningen av atomvåpenet var allikevel i all hovedsak å avskrekking fienden, og ble ansett som en legitim taktikk. Folk flest lot seg også skremme og en av våre informanter var redd på sine barns vegne og deltok på *Womens strike for Peace* i 1961.

USA hadde monopol på atomvåpen mellom 1945 - 49, mens regjeringene i Storbritannia og Sovjetunionen var raskt ute med å lage sine egne atomvåpen. I løpet av en kort tid konkurrerte disse tre nasjonene om å utvikle hydrogenbomber, et våpen som er enda sterkere enn den som ødela for eksempel Hiroshima. Andre nasjoner fortsatte med deres såkalte «fredelige» produksjon av plutonium. Nasjonale ledere holdt taler mot atomkrigen, mens det kunne virke som om de på samme tid var med på å planlegge en slik krig. Det er med andre ord ikke overraskende at *Bulletin of the Atomic Scientists* i 1953, plasserte viserne på sin

verdenskjent «doomsday clock» på to minutter på tolv (Wittner 1993).

Fredsbevegelsen hadde på denne tiden stor oppslutning og støtte. Av den grunn er det naturlig å spørre seg hvorfor den hadde så tilsynelatende begrenset innflytelse på den tidens hendelser? Det finnes mange faktorer. For det første, kommunistisk propaganda og infiltrasjon. For det andre – frykt for total ødeleggelse – frykten som skapte oppslutning greide også å motarbeide bevegelsens krav om nedrustning. Det var vanskelig å skille faren ved atombomber fra internasjonal kontekst. Redselen for atombomben førte til at de ikke ville gi opp atomvåpen for nasjonens sikkerhet. Det virket kanskje lettere å følge denne gamle, men samtidig mer utsatte, utveien. Salvador de Madariaga fra Folkeforbundet påpekte også, ”It is hopeless to try to solve the problem of disarmament in isolation from the remaining problems of the world” (Ibid.: 337).

Nøytralitet

I den første tidsperioden så vi at IPBs første president Fredrik Bajer hadde nøytralitet som et av sine kjerneområder. Ingen av informantene våre, som er representanter for IPB i andre periode, nevnte nøytralitet som et spesifikt tema, kjerneområde, hjertesak eller noe de vektlegger for å oppnå varig fred i dag. Selv om vi ikke kan generalisere ut i fra vårt begrensede utvalg kan det sees som et tegn på at nøytralitet har mistet fokus innenfor IPB. Relevant faglitteratur styrker etter vår mening denne påstanden. Den viser at mye av bakgrunnen til nøytralitetens minkende aktualitet kan finnes i de historiske hendelsene nevnt i forrige kapittel.

Fredrik Bajer, den danske regjering som Bajer var en del av, samt flere mindre europeiske stater betraktet nøytralitet som hensiktsmessig ut i fra et realistisk perspektiv. Ørvik (1971) skriver, at på samme måte som Napoleons-krigene avlivet det foregående nøytralitetskonseptet, avlivet den første verdenskrig den nye lovfestede nøytraliteten. Det var denne Bajer i sin tid arbeidet for, og som Haag-konferansene fastsatte regleverket for. Han sier videre at første verdenskrig på mange måter beviste at nøytralitet ikke kunne gi tilstrekkelig beskyttelse i en stor og omfattende krig, selv om land som Norge, Danmark og Sverige holdt seg tilsynelatende nøytrale. Et av eksemplene på dette er USA. Siden 1700-tallet hadde de ført en politikk som gikk ut på å unngå europeiske konflikter og i stedet tjene på å handle med de krigførende landene. Motsetningene i denne politikken, som kombinerte økonomisk deltagelse med en politisk reservert holdning, førte til et sammenbrudd i deres nøytralitet og amerikansk deltagelse i første verdenskrig fra 1917 (Divine 1962). President

Woodrow Wilson erklærte samme året at nøytralitet ikke lenger var gjennomførbart eller ønskelig når det gjaldt å oppnå fred i verden.

Etter det amerikanske sammenbruddet var Wilson med på å lansere konseptet om kollektiv sikkerhet, som gikk ut på at alle verdens nasjoner i fremtiden skulle samarbeide for å løse konflikter på fredlige måter. Dette prinsippet kan knyttes til ”verdensstatskonseptet” som bygger på tanken om å oppløse de nasjonale statene til fordel for et universelt monarki. Dersom et land gikk til væpnet angrep var dermed USA, sammen med andre land, forpliktet til å delta for å stoppe aggresjonen. Krig var med denne forbindelse blitt illegitimt og nøytralitet var ikke lenger et alternativ. Utvikling av den kollektive sikkerheten ved signeringen av Kellogg-pakten¹⁵, opprettelsen av Folkeforbundet og deretter opprettelsen av FN forsterket denne trenden. Erkki Kouri (1993) skriver at Folkeforbundet og verdensdomstolen ikke bare fratok krig all legitimitet, men også benektet nøytralitetens legitimitet. I teorien lovet den kollektive sikkerheten å erstatte nøytralitet med kamp for å eliminere krig, men realiteten var en annen. Etter andre verdenskrig satte USA sammen en rekke kollektive sikkerhetsarrangeringer som nektet alle medlemmer retten til å ha en nøytral posisjon ovenfor Sovjets trussel. Et eksempel på dette er NATO som både Norge og Danmark i dag er medlemmer av.

Flere av informantene tok opp NATO-problematikken og ytret sterkt motstand til Norges deltagelse i NATO-oppgaver. En informant svarte at Norge helt klart er i krig i dag på grunn av denne deltagelsen. En annen mente at Norge bidrar til krig men ikke er i krig i tradisjonell forstand fordi det ikke er kamper på norsk jord. Derimot må begge sies å være enige i at Norge ikke lenger har noen form for nøytralitet. Noe av årsaken til at små nasjoner som Norge i mindre grad baserer seg på nøytralitet kan også ligge i slutten av den kalde krigen. Dersom man ser det fra et realistisk perspektiv har mindre spenning mellom øst og vest bremsset opprustningskappløpet og gjort det mindre nødvendig for de små statene å være nøytrale. Samtidig har forsvarsallianser som NATO gjort at de står sterkere med hjelp utenifra, men også at de er mer utsatt for å dras inn i konflikter de i utgangspunktet ikke er direkte berørt av. En av informantene våre forteller om uenigheter innad i IPB i forhold til NATO- spørsmålet. I forbindelse med at NATO nylig holdt sin 60 års markering i Strasbourg ble det holdt omfattende demonstrasjoner med Nei til NATO bevegelsen som hovedaktør. IPB

¹⁵ Kellogg-pakten ble sluttet i Paris i 1928 mellom USA, Storbritannia, Frankrike, Italia, Japan, Tyskland, Belgia, Polen og Tsjekkoslovakia. Disse landene forpliktet seg til å løse internasjonale stridigheter på fredelig vis og ikke å gripe til krig. Pakten ble senere tiltrådt av nesten alle stater og trådte i kraft i 1929, men ble raskt svekket.

kunne enes i punktene om å være mot NATO deltagelse i Afghanistan, mot atomvåpen og atomvåpen på europeisk jord. Derimot var det delte meninger om en total nedleggelse av NATO. Flere mente at det trengs en forsvarspakt og stilte spørsmål ved hva som eventuelt kan erstatte NATO.

Et siste historisk element som bør nevnes i forbindelse med nøytralitet er opprettelsen av EU. For Europas del har EU, med blant annet sitt politiske og økonomiske samarbeid, gjort krig mellom de europeiske statene mindre sannsynlig. Dermed kan det sies at ønsket om å være nøytral er svekket med tanke på realistiske hensyn. Sveits er et av de få europeiske land som fortsatt kan kalles nøytralt ved at det verken er medlem av NATO eller EU. Neal Jesse (2006) antyder at det ligger liberalistiske hensyn til grunn, det vi si at det er basert på prinsippet om suverenitet, blant annet fordi nøytraliteten er fastslått i den sveitsiske grunnloven. Innenfor EU er nøytralitet en potensiell utfordring. Maastricht-traktaten¹⁶ har lagt grunnlaget for kollektiv aksjon gjennom den felles utenriks- og sikkerhetspolitikken, og arbeidet med den europeiske sikkerhets- og forsvarspolitikken er kommet relativt langt (Europaveien.no)

Dersom vi ser mer spesifikt på IPBs utviklingen i forhold til nøytralitetsspørsmålet er det enkelte endringer det er verdt å merke seg. I tillegg til å være IPBs president var Fredrik Bajer sin tid parlamentariker og medlem av IPU. I dag har IPBs representanter i liten, eller ingen, grad denne samme delte rollen. Dette henger sammen med den nevnte splittelsen i statlig og frivillig fredsarbeid. I dag er det i hovedsak regjeringene og departementene som håndterer utenrikspolitikken og nøytralitet er dermed blitt et tema som det statlige tar seg av. Likevel er det klart at fredsbevegelsen ønsker å fungere som et korrektiv til denne politikken og kan ha indirekte innflytelse for eksempel gjennom lobbyvirksomhet.

Det er også verdt å merke seg at det under intervjuene kom frem meninger, som på mange måter samsvarer med Bajers tanker rundt nøytralitet. En av informantene våre svarte at IPB fortsatt arbeider mot opprustning, som har sin bakgrunn i hyper-nasjonalisme og som fører til konflikter mellom de store statene.

”Many of the issues are the same: over-militarisation, allied to different forms of hyper-nationalism; the determination to secure natural resources and territory, resulting in conflict between major states; lack of respect for human rights - almost everywhere; and enormous gaps between the haves and the have-nots. These are the threats to peace faced by the IPB both in 1910 and in 2010” (Informant).

¹⁶ Heimvernstanken: et lokalt forsvarsstyrke som kan mobiliseres raskt; til oppgavene hører nærforsvar, vakttjeneste og sikring av kommunikasjoner og viktige anlegg (Aschehoug & Gyldendals Store Norske Leksikon 1997)

En annen informant kom med tanker rundt det norske forsvaret som på mange måter ligner Bajers tankegang. Informanten fortalte at det innenfor den norske fredsbevegelsen i dag knapt er noen som er totalt i mot et norsk forsvar. I følge vedkommende er Norge nødt til å ha et forsvar men ikke i form av den militærmakten vi har i dag. Forsvaret må være defensivt innredet på et regionalt eller lokalt nivå. Det skal kun være snakk om selvforsvar og bør ikke operere utenfor de norske grensene. Norge må unngå å sitte på voldsmakt som gjør at vi er en trussel overfor naboene, poengterer informanten.

Måten forsvaret kan organiseres på er, i følge informanten, å følge den tradisjonelle heimvernstanken¹⁷. ”Man forsvarer seg mot forringing av menneskelig sikkerhet, noe som gjelder alt i fra Sovjetisk okkupasjon og flomkatastrofer til klimakrisen. Uavhengig av fiende har man bruk for en defensivt innrettet heimvern, men ikke nødvendigvis med våpen” (Informant). Informanten påpeker at heimvernet i den senere tid har utviklet seg i feil retning, for eksempel ved å bli sendt på utenlandsoppdrag og å drive med våpentrening. Som vi ser kan det trekkes linjer fra disse tankene til Bajers «tilpassede» forsvar. Derimot var det nærmest utenkelig for Bajer at forsvaret ikke skulle være bevæpnet. Dette hang sammen med den urolige internasjonale politikken, stormaktskappløpet og de små statenes pressede situasjon. På tross av at Bajer hadde total avvæpning som et langsiktig mål, var etter hans syn kun i en perfekt fredelig verden at våpen kunne avskaffes helt.

Dagens fredsbevegelse og internasjonalismen

Dagens fredsbevegelse finner noen av sine røtter blant de første internasjonalister, som organiserte dette arbeidet gjennom å bidra til opprettelsen av organisasjoner som IPB og IPU. Mange av International Peace Bureaus fredsforkjempere gjennom historien har dedikert seg til internasjonalistiske formål. De fleste fredsorganisasjoner i våre dager har en internasjonalistisk fremgangsmåte. Et eksempel på dette finner vi i lobbyarbeidet utført av fredsaktivister på hver kongress eller konferanse arrangert av FN eller NATO. I tillegg utøves det et stort press på statsledere og deres representanter på lokalt nivå, på de forskjellige etater og parlamenter i verden.

IPU er i tillegg en permanent observatør ved FNs kvartal i New York. I følge IPU's hjemmeside, inneholder den permanente observatørposten at de ”represents the IPU at

¹⁷ Heimvernstanken: et lokalt forsvarsstyrke som kan mobiliseres raskt; til oppgavene hører nærforsvar, vaktjeneste og sikring av kommunikasjoner og viktige anlegg (Aschehoug & Gyldendals Store norske leksikon 1997)

meetings of United Nations bodies in New York, monitors relevant United Nations debates and initiatives, and facilitates the presentation of IPU substantive positions before the United Nations General Assembly and its subsidiary organs”(IPU 2009).

Gjennom intervjuene utført for denne rapporten, meddelte informantene aktuelle bekymringer som kan ses i lys av den internasjonalistiske trend. Blant annet understrekte de nødvendighet av bredere, sterkere og bedre kontroll over våpenproduksjon og våpensalg i hele verden. De ønsker også å forsterke lovverket på internasjonalt nivå for å bygge en internasjonal plattform for samarbeid. Videre kom det frem at fredsbevegelsen også anså det som viktig å forbedre internasjonalt samarbeid for formidling av fred og fredssaker m.fl. gjennom utdanningssystemet i alle land. Det var også viktig å øke antallet av progressive, antikrigs kvinner i avgjørende posisjoner i systemet på lokalt og internasjonalt nivå. Ut ifra disse uttalelsene kan man si at mye av dagens fredsbevegelse i verden fortsetter å anse internasjonalisme som en grunnleggende metode i fredskampen.

Voldgift og megling

Tanken om voldgift er gammel, men måten den brukes på i dag har gjennomgått en del endringer. Før baserte man avtalene på prinsipper, mens i dag er de mer spesialiserte (Sohn 1990). Et eksempel på en potensielt prinsipiell voldgiftsavtale er fra 445 før Kristus, i forbindelse med Peloponneserkrigen, krigen mellom Athen og Sparta. Her inngikk de to partene en avtale hvor de lovet å ikke gå til krig hvis en av partene var villige til å gå med på voldgift (Sohn 1990). Det ble med andre ord bare lagt til rette for et prinsipp om voldgift. Ved Haag-konferansene i 1899 og 1907 ser vi noen av de første tegnene på at enkelte, i dette tilfelle fredsforkjempere, forsøkte å legge flere føringer utover det prinsipielle for hvordan man skulle løse internasjonale konflikter (Rosenne 2001). På Haag-konferansene av 1899 og 1907 ble voldgift kodifisert (Sohn 1990). Ved konferansen i 1907 ble det for eksempel utarbeidet et forslag til restriksjoner på militære aksjoner med unntak for visse hypotetiske situasjoner i forbindelse med voldgift. I forslaget fra Haag-konferansen i 1907 skulle det være lov å ty til militærmakt ”When the debtor state refuses or neglects to reply to an offer of arbitration, or, after accepting the offer prevents any compromise from being agreed on, or, after the arbitration, fails to submit to the award.” (Sohn 1990: 10). Dette kan sies å være en spesialisering eller detaljorientering godt utover et prinsipielt fokus.

Vi må huske på at krig på denne tiden var en legitim måte å opptre på i det internasjonale samfunn. Bruken av militærmakt var en akseptert metode for å nå en nasjons mål og for å løse internasjonale konflikter på (Rosenne 2001). Forslaget fra Haag var med

andre ord ganske nytenkende og kan i dag sammenlignes med artikkel 12 og 13 i FNs pakt, hvor medlemmene har avtalt at de ikke skal gå til krig før etter tre måneder i tilfeller hvor en voldgiftssak ikke er blitt fulgt (Sohn 1990)

I vårt intervju med historikeren Øyvind Tønnesson, poengterte han at Haag-konferansene var et vendepunkt i historien fordi representanter fra forskjellige staters regjeringer møttes og således laget et grunnlag for såkalt politisk korrekthet på den internasjonale arena. Han eksemplifiserte dette ved at voldgift anses som korrekt, mens krig er politisk ukorrekt, noe som kan være problematisk for stater og deres interesse for å opprettholde en viss fleksibilitet. Dersom stater ikke følger den internasjonale agendaen for korrekt oppførsel kommer de i den såkalte «skammekroken». Han viser her til fenomenet «name and shame» som er ”The publication of the identity of a person or group that is culpable in some anti-social act in order to shame them into remorse” (The Phrase Finder 2009). Det vil si at man ved å offentlig tilkjenne en person, gruppe, eller i dette tilfelle et land, anti-sosiale og politisk ukorrekte oppførsel, få landet gjennom skam og samvittighet til å angre og endre «oppførsel».

I Gobats takketale ved mottagelsen av nobelprisen er det kanskje en slik samvittighet på det internasjonale nivå han prøver å oppnå, da han allment og skarpt beklager seg over manglende vilje fra stater til å tilby seg som voldgiftsdommer.

”Civilization and morality have not yet influenced nations...ordinary citizens are obliged and, if need be, compelled by force to meet their commitments. But let higher obligations of an international order be involved, and governments repudiate them, more often than not with a disdainful shrug of the shoulders.” (Abrams 2004)

I dag kan det virke som om mekling er mer i bruk enn voldgift når det kommer til å løse internasjonale konflikter. Vi kan tenke oss at mekling kanskje anses som en mindre farlig forpliktelse da det innebærer at mekleren ikke har makt som en dommer og altså ikke kan bestemme et utfall. I så fall gir man ikke fra seg sin suverenitet. Det kan også tenkes at en meklerrolle er mindre risikabel enn en rolle som voldgiftsdommer. Jan Erik Smilden, journalist i Dagbladet, beskrev i 1996 flere tilfeller hvor land som USA, og Egypt m.fl. nærmest rivaliserte om å få meklerrollen i konflikten mellom Israel og Palestinas frigjøringsorganisasjon (Smilden 1996). Det kan synes som om mekling i dag har større aktualitet enn voldgift, og at det er mulig at mekling oppleves som mindre risikabelt enn voldgift for blant annet små signaturstater.

I følge Richard Perle har FN bare myk makt og dens rolle med voldgift har vist en såkalt tomhet og må dø (Hagtvedt 2003). I dag har vi med andre ord en situasjon hvor

mekling kanskje har erstattet voldgift i en viss grad. For de som har en stor tro på voldgift kan det være naturlig å spørre seg hvorfor vi ikke tatt steget ut til tvungen voldgift? Berndt Hagtvedt, professor i statsvitenskap ved universitet i Oslo, mener den nye formen for krig i regi av terrorgrupper er en indirekte årsak. Under den kalde krigen hadde atomvåpnene en avskrekkingseffekt, og det lå i stormaktenes interesser å unngå krig som kunne eskalere. Nå som fienden for enkelte er statløse terrorgrupper som ikke kan bekjempes med atomvåpen, eller selv true med det, har for eksempel USA muligheten til å gå til krig i Irak uten at det får store følger for USAs befolkning. På dette nivået er således FN blitt mindre viktig for supermakten. De gikk da også til krig mot Irak uten et FN-mandat. Veien frem til tvungen voldgift var med det et steg lenger unna (Ibid.). Er for øvrig voldgift og mekling nødvendigvis en god måte å løse internasjonale konflikter?

Internasjonal konfliktløsning har blitt delt inn i tre kategorier; forsoning og mekling, voldgift og domstol. Voldgift skulle dekke de politiske forholdene som lå utenfor juss. I mange politiske forhold og uenigheter har voldgift fått en økende rolle, for eksempel når det kommer til havområder og flytrafikk. (Sohn 1990). Voldgift brukes ellers også innad i et land, i for eksempel handel- og forsikringsbransjen, gjerne hvor fordi det ønskes en rask avgjørelse eller for å unngå offentligheten (Store norske leksikon). Det er allikevel ikke alle internasjonale konflikter med utspring i politiske forhold som best kan løses gjennom voldgift eller mekling.

Spesielt i tilfeller med diktaturer hvor maktbalansen er meget skjev, mener Gene Sharp, grunnlegger av *The Albert Einstein Institution*, at mekling og voldgift til og med kan gjøre vondt verre. I diktaturer er maktbalansen så skjev at befolkningen som regel ikke kan bruke voldelige opprør for å presse diktatoren som sitter med nærmest alle maktmidlene. Diktaturet vil som regel bare stramme tøylene enda mer hvis noen prøver å gjøre opprør. Befolkningen sitter da igjen med en følelse av håpløshet og at det er ingenting de selv kan gjøre. De vender seg gjerne til det internasjonale samfunnet og håper at noen utenfra skal hjelpe dem (Sharp 2008).

Hvis man skulle anvende mekling, for voldgift ville vel et diktatur neppe tillate, er det dessverre mange fall-lemmer ved dette, om det i det hele tatt er mulig. For det første mener Sharp at basisen for mekling er på dårlig grunn, i det man har en konflikt som går utover menneskers frihet og liknende elementære faktorer. Man kan ikke inngå et kompromiss om menneskers frihet (Ibid.). For det andre, i en situasjon hvor et opprør har kostet veldig mange liv, kan mekling føles som en utvei bare fordi flere tap er utålelig. Å gå til meklerbordet kan koste dyrt fordi diktaturet kan fremstå som om de er med på avtaler i favør demokrati og

innbyggerens elementære frihet, spesielt hvis et opprør har presset diktaturet i et hjørnet, for så å bryte avtalen en stund etter meklingen er over og opprøret er stagget. Deretter strammer de som regel også inn tøylen for å unngå liknende opprør. Dette poengterer igjen hvor viktig det er å huske at i en situasjon med et diktatur så er det et styre med nærmest total makt. De har derfor også makten til å gjøre hva de vil etter mekling og selve meklingen kan bare bli brukt som et spill for galleriet. I dette henseende er det viktig å huske at diktaturet ønsker å beskytte seg selv, og hvis de virkelig ønsket å gi sin befolkning elementær frihet og slutte å påføre vold på eget folk, så hadde de gjort det. De hadde ikke trengt mekling for dette (Ibid.).

Ut ifra dette kan vi tenke oss at mekling bare fungerer best hvis begge parter er noenlunde likeverdige, slik som relativt like stater mot hverandre, og ikke statsdiktaturer mot sin befolkning. Det er allikevel andre metoder som kan fungere i slike situasjoner, og da mener Sharp at ikke-voldelige metoder innenfor politisk ulydighet kan være vel så effektive da selv et diktatur trenger et minimum av oppslutning (Ibid.).

6.3 Nye fredstilnærminger

Når vi ser på fredsbevegelsen i dag har det vokst frem mange nye retninger og måter å engasjere seg på. De nye retningene legger ofte nye motivasjonsfaktorer til grunn for sitt fredsengasjement. Blant våre informanter kom det frem at fredsbevegelsen etter første verdenskrig gradvis har endret seg på den måten at enkelte har begynt å fremme egen sak gjennom fredssaken, og motsatt, innlemme fredsperspektivet i andre saker. Kvinnesaken ble brukt som eksempel på førstnevnte. Vi skal videre drøfte det feministiske perspektivet på fredsbevegelsen.

Feminismen og fredssaken

Dersom vi ser på de første eksemplene av feministisk involvering i fredsbevegelsen kan det virke som om fredsengasjementet hvilte på pragmatiske grunner. *The women's international league for peace and freedom* (WILPE) ble stiftet i kjølvannet av første verdenskrig. Dette skjedde i forbindelse med at *International Suffrage Alliance* måtte avlyse et av sine arrangement på grunn av krigen. Enkelte nederlandske medlemmer tok initiativet til en kvinnekongress for å protestere mot krigen og dette ble oppstarten til det som skulle bli WILPE (Santi 1991). Det kan virke som om fredsengasjementet vokste frem som følge av at krigen sto i veien for organiseringen av det feministiske arbeidet, heller enn på bakgrunn av å fronte kvinnesaken. På den andre siden kan begge disse synene sees som ukorrekte fordi feminister engasjerte seg i fredssaken også før WILPE ble dannet (Brock-Utne 1985). Det var

derimot ikke før første verdenskrig brøt ut at dette fredsengasjementet ble formalisert og institusjonalisert.

Kvinnesaken er for øvrig ikke bare en sak. Feminismen er forankret i en ideologi, det vil si at den omfatter et grunnsyn som tar for seg mange områder av en persons liv (Store Norske Leksikon). Å være motivert gjennom en ideologi kan sammenlignes med å være religiøst motivert, noe som også omfatter mange fasetter ved et menneskes liv. Vi kan tenke oss at slike motivasjonsfaktorer som ideologi og religion også kan omfatte meninger knyttet opp mot fredsengasjement, eller at de kan brukes som en måte å tilnærme seg fredssaken.

I følge Brock-Utne (1985) er det to hovedtrender gjennom historien hvor feminister har vist et engasjement for fred. I den første trenden har kvinner først jobbet for fredssaken og deretter opplevd at de har for få rettigheter, noe som har fått øynene opp for et videre arbeid mot undertrykkelse av kvinner. I den andre trenden jobbet kvinnene i utgangspunktet for egne rettigheter, noe som resulterer i en politisk orientering, og får ut av dette et videre engasjement for andre politiske saker som fredssaken.

To av våre informanter kan sies å ha et feministisk forankret fredsengasjement og kan fungere som eksempler på de feministiske trendene. Deres svar kan gi indikasjoner på at feminismen ikke benytter seg av fredssaken for å fremme egen sak. En av informantene sier at kvinner er trenet opp i kvaliteter som empati, gjennom for eksempel omsorgsarbeid. Deretter sier hun blant annet at det bør være større balanse mellom kvinner og menn i ledende posisjoner, og at hun har jobbet i mange år for kvinners betydning i fredssammenheng. Dersom vi forstår henne rett mener hun at kvinner i kraft av sine kvaliteter, ved å inneha ledende posisjoner sammen med menn, kan ha en betydning for fredssaken. Med andre ord at kvinner i kraft av sine kvaliteter i ledende posisjoner gagnar fred. Når det ligger en helhetlig ideologi til grunn, gjennomsyrrer det i disse tilfelle deres hjertesak i den grad at ideologien i seg selv tilsynelatende er hjertesaken. Det er kanskje mer korrekt å si at de metodene for fred, som er deres hjertesak, følger den feministiske ideologiens analytiske perspektiv. De har en tro på at den feministiske modellen gagnar fred, at kvinner gagnar fred.

Fredsbevegelse eller fredsrelatert arbeid

Det er likevel forståelig at den ene informanten mente at enkelte organisasjoner begynte å fremme sin sak gjennom fredssaken. I vår tid spiller organisasjoner gjerne på flere strenger slik at man fort kan få inntrykk av dette. Et eksempel er en organisasjonen som Juvente, som i utgangspunktet er kjent for å være mot rus, nå også involver seg i fredssaken og er medlem av Norges Fredsråd. På Norges Fredsråds egen hjemmeside oppfordres det til å melde seg inn

dersom man jobber med noe *fredsrelatert*. Det er med andre ord ikke nødvendig å være en organisasjon som jobber kun for fred, men man kan bli medlem hvis man jobber med noe relatert til fred. I tilfeller hvor en organisasjon i utgangspunktet har et annet fokus enn fred, men allikevel opplever at arbeidet indirekte relateres til fred, vil ikke dette nødvendigvis bety forsøker å benytte seg av fredsbevegelsen for å fremme egen sak. På den andre siden er det sannsynlig at organisasjoner, med et annet hovedfokus, for eksempel kan få ekstra PR fordi de blir synlige i flere miljøer.

Zygmunt Bauman (2001) omtaler at slike fenomener er typiske for dagens postmoderne tid som et preget av et slags «supermarkedsfenomen». Det betyr at man i samfunnet finner et stort utvalg forskjellige varer, man shopper etter identitet og har «flyktige garderobefellesskap». Fredsbevegelsen blir muligens gjenstand for en slik «felles garderobe» når et større spekter av fredstilnærminger får plass og fredsrelatert arbeid har fått utvidet betydning. ”Vi shopper på gaten og hjemme, på arbeidet og i fritiden, i våken tilstand og i drømme” (Baumann 2001: 94). I medias strøm av informasjon er det et hav av identitetsfaktorer og kategorier å velge mellom, og disse blir i større grad indirekte knyttet opp mot hverandre. Det betyr at merkelappene flyter over i hverandre, får løsere innhold, og åpner opp for at flere for eksempel kan kalle seg fredsarbeider. FN er et godt eksempel på dette fordi de ser områder som for eksempel klima, humanitært arbeid og menneskerettigheter i sammenheng med arbeidet for varig fred. Mens FN i første omgang ble dannet for å forsøke å sikre verden varig fred har arbeidet i dag utartet seg til å innebære som nevnt mange nye områder. FN har på mange måter tatt konsekvensene av det Baumann kaller den flytende modernitet ved å innlemme andre faktorer som er viktige gjennom sin indirekte påvirkning til en fredeligere verden.

På den ene siden kan vi tenke oss at et stadig større mangfold av fredsmotivasjoner og organisasjoner bidrar til å svekke fredsbevegelsen fordi engasjementet kan bli mer flyktig. I fredsrelaterte organisasjoner kan fredsengasjementet være mer flyktig. Dersom en organisasjon spiller på flere «strenger» er de ikke så avhengig av hver enkelt «streng». For eksempel kan vi tenke oss at det er lettere for Juvente å fokusere mindre på fredssaken i perioder fordi de har så mange andre områder å spille på, enn det er for Norges Fredslag hvis hovedforankring ligger i fredsengasjementet. På den andre siden ser vi også en slik flyktighet i forbindelse med den nye saksorienteringen som går ut på at det mobiliseres i forbindelse med enkeltsaker, slik som Nei til Atomvåpen, eller enkelthendelser som Irak krigen. Fredsengasjementet er ofte forankret fra sak til sak og kan gi en flyktig eller periodevis deltakelse i fredsbevegelsen utover kjernen, som er de stabile fredsarbeiderne vi gjerne finner

i IPBs og andre fredsorganisasjoners styre og ledelse. En av våre informanter gjorde oss klar over hvordan fredsbevegelsen fikk økt oppslutning når omstridte kriger bryter ut som for eksempel i Vietnam, men at det er en tendens til at oppslutningen daler når standpunktet til fredsbevegelsen når frem. Samlet kan vi derfor tenke oss at fredsbevegelsen opplever mer «gjennomtrekk» i dag, enn de gjorde for hundre år siden, muligens som følge av de moderne tendensene som saksorienteringens flyktighet og de fredsrelaterte organisasjonenes skiftende natur.

Fredsrelaterte nobelpriser

Mangfoldet, tross dets flyktighet, kan også være positivt for fredsbevegelsen i den forstand at fredsbudskap siver gjennom til større deler av befolkningen. Allikevel kan man spørre seg om fredsbudskapet blir noe utvannet når det stadig inntar nye områder. Dette gjelder for eksempel den omdebatterte fredsprisen tildelt Wangari Maathai, stifter av Grønnbeltebevegelsen, hvis hovedfokus er å plante trær for å forhindre spredningen av ørken og all den lidelse det ville ha medført. I følge leder for nobelkomiteen i 2004, Ole Danbolt Mjøs, er det å plante skog ”en ny dimensjon til fredsbegrepet, nemlig livsmiljøet på vår kjære jord” (NRK 2004).

Når fredsprisen tildeles miljøaktivister signaliserer det like fullt en utvanning av fredsbegrepet, som en ny dimensjon av fredsbegrepet. Nobels fredspris har gjennom sin berømmelse en definisjonsmakt og det er ikke uproblematisk hva slags effekt en tildeling av fredsprisen til for eksempel miljøaktivister kan ha å si for fredsbevegelsens arbeid. Når definisjonen av fred utvides betraktelig, vil det i Baumanns ånd være preget av forbrukersamfunnets shoppingmentalitet, hvor miljøaktivisme er fred den ene dagen og telefonselskaper den andre dagen.¹⁸

Heffermehl (2008), jurist, og tidligere leder av Norges Fredsråd, problematiserer tildelingen av Nobels fredspris i sin bok *Nobels vilje*. Her gjør han oppmerksom på at Nobel selv ikke beskrev prisen som en fredspris, men at han bare viste til visse kriterier. Heffermehl mener at å sentrere prisen rundt begrepet fred, og spesielt såkalte nye dimensjoner av fred, er å gå utover de kriteriene Nobel selv satte og som skal ligge til basis for utdelingen av prisen. Ut i fra hans syn kan nobelprisen, slik den tildeles i dag, kan sies å være preget av det Baumann omtaler som den flytende modernitet med dens tilsvarende utflytende definisjon på fred. Det er mulig at dette er en av grunnene til at fredsbevegelsen i dag, som kan sies å

¹⁸ Muhammad Yunus fra Grameen Phone mottok sammen med Grameen Bank Nobels fredspris i 2006 for sitt tiltak rettet mot å bedre kvinners økonomiske stilling

tilfredsstille de kriteriene Nobel satte, verken får den anerkjennelsen prisen gir, ei heller den økonomiske støtten, fordi prisen deles ut til fredsrelatert arbeid. I følge testamentvitnene opplevde de at Nobel ønsket å gi prisen, nå omtalt som fredsprisen, til drømmerne, ”disse edle og idealistiske poetene og oppfinnerne hvis lovende muligheter så ofte går tapt fordi de er upraktiske og mangler penger.” (Abrams i Heffermehl 2008: 37). Dette utsagnet indikerer at Nobel erkjente hvor lite inntektsgivende fredsarbeid er i seg selv og derfor ønsket å støtte nettopp disse økonomisk. Heffermehls syn må derimot sees som en del av en større debatt som har foregått i mediene i den senere tiden. Nobelkomiteen har kommet med motargumenter til Heffermehls syn som kritiserer hans tolkning av testamentet og blant annet hevder at fredsprisen må ta høyde for utviklingen i samfunnet for øvrig (Lundestad 2009).

Den moderne måte å tenke på, slik Baumann karakteriserer, kan med andre ord sies å påvirke fredsbevegelsen på flere områder. For det første er det flere som er bevisst fredssaken gjennom at de er klar over at deres arbeid har en indirekte relasjon til fredssaken. For det andre er fredsbegrepet blitt videre og kan trekke fokus bort fra de metodene som direkte omhandler fred, slik som nedrustning, voldgift internasjonalisme etc. For det tredje er nobelkomiteen påvirket av, og bidrar muligens til, en vid definisjonen av fredsbegrepet. Til slutt kan denne vide definisjonen av fred trekke oppmerksomheten bort fra drømmerne Nobel ønsket å hjelpe. Dette kan resultere i at fredsbevegelsen får mindre økonomisk støtte og mindre anerkjennelse enn de kunne fått ved å få den prestisjetunge prisen. I ytterste konsekvens kan prisdelinger til fredsrelatert arbeid svekke motivasjonen blant de som jobber innenfor det tradisjonelle fredsbevegelsen.

6.4 Dagens IPB: Samarbeid og stridigheter

Som vi så i kapittel fire var det forut for IPBs dannelse en god del uenighet rundt opprettelsen av en internasjonal organisasjon for fredsbevegelsen. Utgangspunktet for stridighetene lå i at det var for store forskjeller innad i fredsbevegelsen, til at den burde dannes, eller i at enkelte fraksjoner, som London Peace Society, fryktet at deres pasifistiske tilnærming skulle bli undergravet i et samarbeid med de deler av fredsbevegelsen med en mindre pasifistisk tilnærming. I følge en av informantene våre har pasifismedebatten i Norges Fredslag¹⁹ vært gjennomgående fra 1900-tallet og frem til i dag. Den totalpasifistiske linjen fikk en ny giv etter Mahatma Gandhis ikke-voldelig kamp for et fritt India (Store Norske Leksikon 2009). To av våre informanter nevner Gandhi som en inspirasjonskilde i deres engasjement for fred.

¹⁹ Norges Fredslag er tilknyttet IPB ved å være en av medlemsorganisasjonene under NFR.

En hevder at IPB har gått fra en pasifistisk til en mer humanistisk orientert fredsbevegelse. Bekymringene til London Peace Society har med andre ord vist seg å ikke være helt ubegrunnede.

Videre påpeker informanten at det er problematisk at IPB ikke lengre har et enhetlig pasifistisk grunnlag. Det er en enighet om at man må unngå krig, men det kan være vanskelig å få til et samarbeid og å skape en felles front når det ikke er enighet om metodene for å løse konflikter. Det er vanskelig å samarbeide om hva slags standpunkt man skal ta når det er ulike oppfatninger av hvordan man skal løse konflikter. Total pasifisme i den ene enden og militæraksjoner i regi av FN-mandater i den andre, er vanskelig å forene. FN, som representerer det mellomstatlige fredsengasjementet, står overfor likende problematikk. På grunn av globaliseringen, med dens økte handelen over landegrensene med mer, er det stadig viktigere å koordinere samarbeid på det internasjonale plan. Utfordringen ved et samarbeid på internasjonalt nivå er mange. Det er ulike oppfatninger om hvordan man skal løse konflikter blant forskjellige land, religiøse orienteringer ideologiske retninger og kulturer, men til tross for slike ulikheter er det mulig å enes i en viss grad. Innenfor fredsbevegelsen møter man også en lignende problematikk i forbindelse med ulike kulturer og religioner.

Etter den økte innvandringen til Europa har fredsbevegelsen fått nye potensielle meningsfeller og samarbeidspartnere. I følge en av informantene kan den ulike mentaliteten by på utfordringer. I og med at fredsbevegelsen er preget av en kulturell relativisme, som forsøker å se en kultur ut ifra dens eget ståsted, kan det bli vanskelig å ”komme til dem og tvinge på dem ting”, i følge informanten. Å forsøke å samarbeide har allikevel en verdi både i det statlige fredsinitiativet og i den tradisjonelle fredsbevegelsen. Som en av våre informanter påpekte: ”Å enes i en viss grad, er bedre enn å ikke enes i det hele tatt. Som det heter kan 50 cm på det internasjonale kartet. være en kilometer på nasjonalt plan”.

7.0 OPPSUMMERING

I løpet av denne rapporten har vi satt endring og kontinuitet i IPB, og den frivillige fredsbevegelsen for øvrig, i et historisk perspektiv. I vår komparative analyse av IPB i perioden 1891 til 1914 og 1989 til i dag har organisasjonen gjennomgått store endringer, men også i stor grad beholdt fredsengasjement og mange av sine tradisjonelle og godt utarbeidede metoder. Vi har sett nærmere på hvordan den frivillige fredsbevegelsen har vært påvirket av historiske hendelser, som for eksempel første og andre verdenskrig, opprettelsen av FN, og den kalde krigen, og andre historiske strømninger som til en hver tid former organisasjonen og deres representanter.

En viktig endringene må ses i lys av staters holdning til krig og det internasjonale samarbeidsklimaet. Det var forsøk på samarbeid mellom stater i den første perioden for å forhindre krig, men den nasjonalistiske tankegangen og konkurransen mellom stormaktene, virket hindrende. Det statlige samarbeidet i første periode er annerledes fra andre periode fordi den historiske utvikling har resultert i et mer inkluderende og gjennomgående fredsarbeid blant for eksempel stater i Europa og på mellomstatlige arenaer som FN. Det var allikevel et politisk og til dels statlig fredsengasjement i første periode, i form av at parlamentarikere engasjerte seg i IPU. Dette engasjementet var i lik stor grad av frivillig art, slik som også var tilfelle med medlemsorganisasjonene i IPB. Den frivillige fredsbevegelsen besto med andre ord av et engasjement blant en rekke forskjellige mennesker med ulik tilhørighet og dette inkluderte parlamentarikere. I løpet av historien ble derimot IPU en slags forløper til FF og FN, og det som vi har omtalt som et statlig fredsengasjement i dag. En viktig tradisjon med fredsmetodikk som i utgangspunktet tilhørte den frivillige fredsbevegelsen har således påvirket til dagens statlige fredsengasjement.

I det dagens statlige fredsengasjement deler likheter til det tradisjonelle fredsengasjementet vil kanskje enkelte mene at organisasjoner som IPB nærmest har utspilt sin rolle. Til tross for den store innsatsen som legges ned i statlige departementer og regjeringer, og organisasjoner som FN, mener vi denne rapporten viser at den frivillige fredsbevegelsen absolutt har et virkefelt også i dag. I forhold til de temaet og hjertesaker vi har gjennomgått i de to periodene er det tydelig at den frivillige fredsbevegelsen har tatt til seg og videreutviklet ideene og fredstilnærmingene fra den tidlige perioden. For eksempel har ny våpenteknologi, som atomvåpen, hatt en stor innvirkning på deres arbeidsmetode for nedrustning og blant annet resultert i økt kampanjevirkosomhet. På områder som voldgift og nøytralitet, som var store virkeområder for den frivillige fredsbevegelsen i første periode, er dette nå et statlig arbeid innenfor internasjonale organisasjoner som FN. I den tidlige perioden arbeidet for eksempel Gobat og La Fontaine for det som i dag delvis er en realitet med FN og regjeringers engasjement i fredssaken. Den frivillige fredsbevegelsen kan allikevel spille en rolle på disse områdene med lobbyvirkosomhet. Det som kanskje er fredsbevegelsens styrke er å utrede nye fredstilnærminger som kan bidra ytterligere til å skape en fredlig verden i forhold til dagens utfordringer. Et eksempel vi har gått inn på er den feministiske tilnærmingen som vektlegger kvinners rolle i en fredssammenheng. Videre har vi sett at de nye tilnærmingene til fred kan ha påvirket den tradisjonelle fredsbevegelsen i den grad at begrepet fred i dag brukes i en så vidt forstand at det kan være problematisk. Samtidig er det også et tegn på at

fredsbudskapet har spredt seg til flere områder og lag i samfunnet. Ved økt støtte omkring fredssaken kan dette resultere i økt innflytelse hos fredsbevegelsens

å I løpet av intervjuene møtte vi fredsaktivister med høy kunnskap om den tradisjonen de tilhørte og som på mange måter representerte hundre år med akkumulert innsikt i fredstilnærminger. Vi tror deres stemme er verdt å høre på og kan muligens fungere som et slags korrektiv til det statlige fredsarbeidet

LITTERATURLISTE

Bøker

- Abrams, Irving. "Christian L. Lange." In *The Nobel Peace Prize and the Laureates. The Meaning and Acceptance of the Nobel Peace Prize in the Prize Winners' Countries*. Redigert av Karl Holl og Anne Kjelling, 161-182. Frankfurt am Main: Peter Lang: Europäische Verlag der Wissenschaft, 1994.
- . *The Nobel Peace Prize and the Laureates: An Illustrated Biographical History 1901-2001*. Nantucket, MA: Irving Abrams and Watson Publishing International, 2001.
- Alver, Bente Gullveig og Ørjan Øyen. *Forskningsetikk i forskerhverdag. Vurdering og praksis*. Oslo: Tano Aschehoug, 1997.
- Andersen, Erling og Schwencke, Eva. *Prosjektarbeid. En veiledning for studenter*. Oslo: NKI forlaget, 2001.
- Armstrong, David, Lloyd Lorna, og John Redmon. *From Versailles to Maastricht: International Organisation in the Twentieth Century*. London: MacmillanPress LTD, 1996.
- Bajer, Fredrik. *Fredsbevægelsens organisasjon*. Stockholm: Boktryckeriet P.A. Norstedt & Söner, 1909.
- . *Fredsfølelse*. København: Schultz, 1913.
- . *Hva Dansk Fredsforening bør og ikke bør*. København: Gjellerups Forlag, 1903.
- Baumann, Zygmunt. *Flytende Modernitet*. Oslo: Vidarforlaget, 2006.
- Brock-Utne, B. *Educating for Peace: A Feminist Perspective*. New York: Teachers College Press, 1985.
- Buse, Ute. *Ernesto Teodoro Moneta (1833-1918) Leben und Werk eines italienischen Pazifisten*. Frankfurt am Main: Peter Lang. Europäischer Verlag der Wissenschaften, 1996.
- . *The Nobel Peace Prize and the Laureates. The Meaning and Acceptance of the Nobel Peace Prize in the Prize Winners' Countries*. Redigert av A.C. Kjelling K. Holl. Frankfurt am Main: Peter Lang GmbH, 1994.
- Chickering, Roger. *War, Peace and Social Mobilization in Imperial Germany: Patriotic Societies, the Peace Movement, and Socialist Labor*. Redigert av Charles
- Chatfield, Charles og Van den Dungen, Peter. *Peace movement and political cultures*. Knoxville: University of Tennessee Press, 1988.
- Conteh-Morgan, Earl. *Collective Political Violence: An Introduction to the Theories and Cases of Violent Conflicts*. New York: Routledge, 2004.
- Cortright, David. *Peace. A History of Movements and Ideas*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009.
- DeBenedetti, Charles. *The Peace Reform in American History*. Bloomington: Indiana University Press, 1980.
- Divine, Robert. *The Illusion of Neutrality*. Chicago & London: The University of Chicago Press, 1962.
- Encyclopædia Britannica. *American Civil War*. Chicago: Encyclopædia Britannica 2009 Ultimate Reference Suite, 2009.
- . *Cold War*. Chicago: Encyclopædia Britannica 2009 Ultimate Reference Suite, 2009.
- . *Crimean War*. Chicago: Encyclopædia Britannica 2009 Ultimate Reference Suite, 2009.
- . *Diplomacy*. Chicago: Encyclopædia Britannica 2009 The Ultimate Reference Suite, 2009.

- . *Henri-Marie La Fontaine*. Chicago: Encyclopædia Britannica Ultimate Reference Suite, 2009.
- . *Maroccan crises*. Chicago: Encyclopædia Britannica 2009 Ultimate Reference Suite, 2009.
- . *Maathai, Wangari*. Chicago: Encyclopædia Britannica 2009 Ultimate Reference Suite, 2009.
- . *Schiller, Friedrich von*. Chicago: Encyclopædia Britannica 2009 Ultimate Reference Suite, 2009.
- . *Worl War II*. Chicago: Encyclopædia Britannica 2009 Ultimate Reference Suite, 2009.
- Fetscher, Iring. *Modelle der Friedenssicherung*. Munich: R. Piper & Co. Verlag, 1972.
- Fontaine, Henri La. *The Great Solution. Magnissima Charta: Essay on Evolutionary and Constructive Pacifism*. Boston: Boston World Peace Foundation, 1916.
- Haberman, Frederick W. *Henri La Fontaine - Biography. From Nobel Lectures, Peace 1901 - 1925*. Amsterdam: Elsevier Publishing Company, 1972.
- . *Nobel Lectures, Peace 1901 - 1925*. Amsterdam: Elsevier Publishing Company, 1972.
- Hallin, D.S. *The uncensored war: The media and Vietnam*. Berkeley: University of California Press, 1986.
- Heffermehl, Fredrik. *Nobels vilje*. Oslo: Vidarforlaget, 2008.
- Hitchens, Christopher. *The Trial of Henry Kissinger*. New York: Verso Books, 2002.
- Josephson, Harold. *Biographical Dictionary of Modern Peace Leaders*. London: Greenwood Press, 1985.
- Kant, Immanuel. *Perpetual Peace: A Philosophical Essay*. London: Unwin Brothers, Limited Woking and London, 1917.
- Kouri, Erkki. *Comments i Neutrality in History - La Neutralite dans l' historie*. Helsinki: Jukka Nevakivi, 1993.
- Lubelski-Bernard, Nadine. *The Nobel Peace Prize and the Laureates: The Meaning and Acceptance of the Nobel Peace Prize in the Winners' Countries*. Redigert av Karl Holl/Anne C. Kjelling. Frankfurt am Main: Peter Lang: Europäische Verlag der Wissenschaft, 1994.
- Palmer, R. / Colton J. / Kramer, L. *A History of the Modern World. Since 1815*. New York: McGraw-Hill, 2002.
- Pharo, Helge. *Fredrik Bajer*. Oslo, 1988.
- Pick, Hella. *Bertha von Suttner. Living for Peace*. Wien: Austrian Federal Ministry of Foreign Affairs, 2005.
- Reed, Thomas C. og Stillman, Danny B. *The Nuclear Express*. Minneapolis: Zenith Press, 2009.
- Riall, Lucy. *The Italiain Risorgimento: State, society and national unification*. London: Routledge, 1994.
- Rosenne, S. *The Hague Peace Conferences of 1899 and 1907 and Internatilnal Arbitration: reports and documents*. Hague: Asser Press, 2001.
- Rønning, Mats. *Fredsfaar i gjentatt strid -historien om den folkelige fredsbevegelse i Norge før 1914*. Oslo: Institutt for arkeologi, konservering og historiske studier, Universitetet i Oslo, 2005.
- Santi, Rainer. *100 years of peace making. A history of the International Peace Bureau and other international peace movement organisations and networks*. Pax Forlag: International Peace Bureau, 1991.
- Sharp, Gene. *From Dictatorship to Democracy. A Conceptual Framework for Liberation*. East Boston: The Albert Einstein Institution, 2008.

- Sohn, L. B. "International arbitration in historical perspective: Past and present." I *International arbitration: Past and prospects*, av A. H. A. Soons. Martinus Nijhoff Publishers, 1990.
- Spencer, G. *The Media and Peace: From Vietnam to the "War on Terror"*. Houndmills: Palgrave MacMillan, 2005.
- Stenersen, Øivind. *Nobels Fredspris- hundre år for fred: prisvinnere 1901 - 2000*. Oslo: Cappelen, 2001.
- Stevenson, David. *1914 - 1918: The History of the First World War*. London: Penguin Books, 2004.
- Thagaard, Tove. *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Oslo: Fagbokforlaget, 1998.
- Trachtenberg, Marc. *A Constructed Peace: The Making of the European Settlement, 1945-1963*. Princeton: Princeton University Press, 1999.
- Van der Linden, W.H. *The International Peace Movement 1815 - 1874*. Amsterdam: Tilleul Publications, 1987.
- Widerberg, Karin. *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt: en alternativ lærebok*. Oslo: Universitetsforlaget, 2005.
- Wittner, Lawrence. *One World or None: a History of the World Nuclear Disarmament Movement through 1953*. Vol. 1. 3 vols. Stanford: Stanford University Press, 1993.
- Wittner, Lawrence S. *The Struggle Against the Bomb - Toward Nuclear Abolition: A History of the World Nuclear Disarmament Movement, 1971 to the Present*. Vol. 3. 3 vols. Stanford: Stanford University Press, 2003.
- Woodrow Wilson: "Essential Terms for Peace in Europe" (speech, US Senate, 22. januar 1919). *Woodrow Wilson: Essential Writings and Speeches of the Scholar President*. Redigert av Mario R. DeNunzio. New York: New York University Press, 2006.
- Ørvik, Nils. *The Decline of Neutrality 1914-1941*. London: Frank Cass & Co Ltd, 1971.

Tidsskrifter og aviser

- Bjørke, Harald. "Bertha von Suttner. I kamp mot våpene." *FMKs Fredspolitiske Skrifter* (FMK), 1989.
- Jesse, Neal G. "Choosing to Go it Alone: Irish Neutrality." *Theoretical and Comparative Perspective*, 2006: 7-28.
- Lundestad, Geir. "Hvordan tolke Nobel?" *Aftenposten Morgen* (Aftenposten), april 2009: 5.
- Nye, Joseph S. "U.S. Security Policy: Challenges for the 21st Century." Redigert av Leslie High. *U.S. Foreign Policy Agenda* (U.S. Information Agency) 3 (July 1998): 19-20.
- Sagflaot, Erik. "Kan et tre skape fred?" *Dagsavisen*, desember 2004: 2.
- Smilden, Jan-Erik. "Meklere i strid." *Dagbladet*, 2. oktober 1996: 2.
- Versto, Olav. "En tildeling i Nobels ånd." *Verdens Gang*, desember 2008: 2.

Url-adresser

- Baker, Kevin. *Stabbed in the back! The past and future of a right-wing myth*. 2009. <http://harpers.org/archive/2006/06/0081080> (lesedato 20. mai 2009).
- Chastain, James. "The Five Days of Milan." *Encyclopedia of 1848 Revolutions*. James Chastain. October 24, 2004. <http://www.ohio.edu/chastain/ip/milanfiv.htm> (lesedato 6. mars 2009).

- Eilertsen, W. A. *Fredsprisen til miljøaktivist*. oktober 8, 2004.
http://www.nrk.no/nyheter/nobels_fredspris/4156782.html (lesedato 25. Mai 2009).
- Europaveien.no. *Nøytralitet*. april 11, 2009.
http://www.europaveien.no/index.php?option=com_content&task=view&id=84&Itemid=193 (lesedato 25. mai 2009).
- FN-sambandet. *FN pakten*. http://www.fn.no:8080/fn/fn_avtaler/fn_pakten (lesedato 28. mai 2009).
- Guernica Magazine. "Guernica - A Magazine for Arts & Politics." *Guernicamag.com*. Oktober 2008. http://www.guernicamag.com/interviews/777/how_soft_is_smart_1/ (lesedato 23. april 2009).
- Hagtvædt, B. *Rovdryrmoral og forkjøpskrig i Irak*. april 14, 2003.
<http://www.aftenposten.no/meninger/kronikker/article529102.ece> (lesedato 9. mai 2009).
- Heffermehl, Fredrik. *Fredsprisen forlis*. 12 5, 2008.
<http://www.morgenbladet.no/apps/pbcs.dll/article?AID=/20081> (lesedato 12. februar 2009).
- Inter-Parliamentary Union. *Brief History - What's the IPU?*
<http://www.ipu.org/english/history.htm> (lesedato 13. mars 2009).
 —. *IPU Office in New York*. mai 20, 2009. <http://www.ipu.org/Un-e/un-opo.htm> (lesedato 26. mai 2009).
- Nobels Fredspris - Den Norske Nobelkomiteen. *Kunngjøring*. 12 10, 2007.
http://nobelpeaceprize.org/nb_NO/laureates/laureates-2007/announce-2007/ (lesedato 2. mai 2009).
 —. *Laureates*. desember 10, 2007. http://nobelpeaceprize.org/nb_NO/laureates/ (lesedato 4. mai 2009).
- Nobelprize.org. *The Development of the Hague Conventions of July 29, 1899*. 2009.
http://nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/1902/gobat-lecture.html (lesedato 15. april 2009).
- Norges Fredsråd. *Juvene - rusgiftfri utvikling*. 2009.
<http://norgesfredsrad.no/index.php?module=text&action=view&page=174> (lesedato 22. mai 2009).
- Phrases.org. *Meanings - Name and Shame*. 2009.
<http://www.phrases.org.uk/meanings/253750.html> (lesedato 9. mai 2009).
- Store Norske Leksikon. *Den annen verdenskrig*. mai 26, 2009.
http://www.snl.no/den_annen_verdenskrig (lesedato 29. mai, 2009).
 —. *Den første verdenskrig*. 2009. http://www.snl.no/den_f%C3%B8rste_verdenskrig (lesedato 20. mai 2009).
 —. *De forente nasjoner*. 2009. http://www.snl.no/De_forente_nasjoner (lesedato 25. mai 2009).
 —. *Feminisme*. 2009. <http://www.snl.no/feminisme> (lesedato 22. mai 2009).
 —. *Folkerettslig*. 2009. <http://www.snl.no/megling/folkerettslig> (lesedato 28. mai 2009).
 —. *Genèvekonvensjonene*. 2009. <http://www.snl.no/Gen%C3%A8vekonvensjonene> (lesedato 14. april 2009).
 —. *Haagdomstolen - faste voldgiftsdomstol*. 2009.
http://snl.no/Haagdomstolen/faste_voldgiftsdomstol (lesedato 16. april 2009).
 —. *Haagkonferansene*. 2009. <http://www.snl.no/Haagkonferansene> (lesedato 15. april 2009).
 —. *Ideologi*. 2009. <http://www.snl.no/ideologi> (lesedato 22. mai 2009).

- . *Kellogg-pakten*. 2009. <http://www.snl.no/Kellogg-pakten> (lesedato 27. mai 2009).
- . *Kjernevåpen*. 2009. <http://www.snl.no/kjernev%C3%A5pen> (lesedato 19. mai 2009).
- . *Krig*. 2009. <http://www.snl.no/krig> (lesedato 28. mai 2009).
- . *Megling*. 2009. <http://www.snl.no/megling> (lesedato 28. mai 2009).
- . *Nedrustning*. 2009. <http://www.snl.no/nedrustning> (lesedato 19. mai 2009).
- . *Vietnamkrigen*. 2009. <http://www.snl.no/Vietnamkrigen/historie> (lesedato 23. mai 2009).
- . *Voldgift*. 2009. <http://www.snl.no/voldgift> (lesedato 28. mai 2009).
- . *Voldgift i mellomfolkelige forhold*. 2009.
http://www.snl.no/voldgift/voldgift_i_mellomfolkelige_forhold (lesedato 28. mai 2009).
- . *Voldgift i private tvistemål*. 2009.
http://www.snl.no/voldgift/voldgift_i_private_tvistem%C3%A5l (lesedato 18. mai 2009).
- The United Nations. *Member States*. july 03, 2006.
<http://www.un.org/en/members/index.shtml> (lesedato 24. mai 2009).
- United Nations Office at Geneva. *Library /Archive: Before the League of Nations*. 2009.
[http://www.unog.ch/80256EE60057D930/\(httpPages\)/B5B92952225993B0C256F2D00393560?OpenDocument](http://www.unog.ch/80256EE60057D930/(httpPages)/B5B92952225993B0C256F2D00393560?OpenDocument) (lesedato 16. mars 2009).

Project description: Norwegian Peace Council and HumPro

Spring 2009

Background

The Norwegian Peace Council (NPC) was founded on October 25th 1945 as a political umbrella by seven Norwegian peace organizations. The NPC was an important arena for peacework in Norway in the postwar period and during the Cold War.

Today the NPC is a common arena for peacework. A meeting ground where federates and antagonists can meet to discuss viewpoints and exchange experiences. A meeting ground where people can meet and listen to each other. A space to follow and develop new approaches in peacework and scientific debate.

As an umbrella organization the NPC is working to create synergies and to improve the proficiency and use of competencies within the Norwegian peace movement. It is focused on strengthening cooperation between member- and partner organizations and to advocate for peace policies in the public debate.

Generally the NPC works to improve the overall conditions for peacework in Norway.

The secretariat is responsible for running NPC on a daily basis, including contact with the members, information tasks, coordination of activities and organizing seminars. The secretariat is composed of 7 employees who share offices with the United Nations Association of Norway in Storgata 33.

NPC is a member of the The International Peace Bureau (IPB) which has won the Nobel peace prize as an organization once, while 13 of their officers have been recipients of the prize. Today IPB represents over 250 organizations all over the world.

What we want the students to do: Write a comparative analysis between IPB in 1910 and IPB today, organization and milieu

In 2010 it is 100 years since IPB received the Nobel peace prize as an organization, and NPC will mark the occasion with an event in Oslo: An exhibition will be held at the Nobel Peace

Center and a publication will be distributed. NPC wishes, in cooperation with Humanistic Project semester, to start the work with this publication.

With the publication NPC hopes to reach readers also outside the peace movement, especially because we will use this opportunity to investigate the peace organizations (in other words: our own) activities with a self-critical eye. Above all the aim is to make an important publication which actually will be read. NPC also wishes that the publication is made in a format that makes it interesting for pupils and teachers.

The students are going to write a part of the publication.

More specific about the students work

NPC wishes the students to write a comparative analysis between IPB in 1910 and IPB today: organization and milieu. Questions that could be asked:

- In what way have the challenges for IPB changed?
- Has the organization taken the consequences of these changes?
- Is it more difficult to promote IPBs aims today than a hundred years ago?
- Are the peace cause less discussed in media now than then? If so, what does that mean?
- IPB received the peace prize four years before world war one, what challenges do IPB and the peace movement face today?
- How optimistic (or not) are the leaders of IPB today in comparison with the IPB-leaders in 1910 when it comes to achieve the goals of the organization?

These questions can be developed in cooperation between NPC the students and the professional responsible supervisor.

NPC will help the students with getting the necessary interviewee, both among IPB and also other relevant persons. Other sources: Nobel institute, books, Internet, pamphlets ... It is possible that some traveling will be necessary in connection with the work.

The students will write in Norwegian, and the text will later be translated into English.

When the students have finished their work, the plan is to put together an event – a seminar or similar – where they can present their work.

Office for the students

The students will have the opportunity to use one of NPCs offices twice a week. Additional, it is possible to use the offices outside regular working hours.

Organizing

Employer:

Norwegian Peace Council
Visiting address: Storgata 33, Oslo.

Contact:

Hedda Langemyr
Contact information:
hedda@norgesfredsråd.no
Telephone: 48 19 40 32

Geir S. O. Ulstein
Contact information:
geir@norgesfredsråd.no
Telephone: 99 52 07 63

Employee:

The professional work will be accomplished by a group of students at the Humanistic Project semester, University of Oslo.

Professional responsible supervisor:

Professor Helge Pharo
Contact information:
helge.pharo@iakh.uio.no
Telephone: 22 85 68 74

Project responsible:

Associate professor Berit Thorbjørnsrud
Contact information:
b.s.thorbjornsrud@ikos.uio.no
Telephone: 22 85 67 21

Project coordinator Kari Andersen
Contact information:
kari.andersen@ikos.uio.no
Telephone: 22 85 84 68

VEDLEGG 2

Questionnaire

Personal involvement

1. When did you first get involved in the peace movement?
2. Have you been committed periodically or continuously since the start?
3. During your involvement, how much time did/do you spend on peace related activities?
4. How much does your commitment influence your personal life? (In regards to friendships, social life etc.)

Motivation

5. What was the main reason for your involvement in the peace movement?
 - a) What keeps you motivated at the present time?
6. Are there any specific people that have inspired you? What about cases?
7. Are there any cases you are specifically devoted to? If so, why this one?

The peace movement in a historical view

8. In 1910 the IPB received the Nobel Peace prize. How familiar are you with the peace movements work, and especially IPB's, at this time compared to the early days:
 - a) Is IPB engaged in any of the same cases methods or areas of work?
 - b) What kind of differences in the peace movements' work would you say are the most significant?
9. What methods do you use in IPB's work use to achieve peace today?
10. What do you think are the main historical incidents that have shaped the peace movement as it is today?

Mapping out views on war and peace

11. Conflicts occur between people, groups and states or nations etc. At what level would you define conflicts as war?
 - a) If one of the members of NATO deploys their armed forces in another country, are they engaged in a war? Any examples?
 - b) Can you further elaborate on your definition of war?
12. How do you feel war is portrayed in today's society (for example through media, movies, commercials etc.)
13. What does peace imply concerning the different layers of society?
14. Is it possible to achieve lasting peace? If so, how? What do you think are the most suitable methods? Can you mention some examples that are successful
15. What are the main challenges regards lasting peace?

IPB and the popular peace movement

16. What challenges did you face or do you face in coordinating IPB's variety of organizations? Would you like to share some examples? In that case, how did you handle it?
17. How is IPB affected by the modern focus on specific cases within the peace movement?
18. In what cases, or in what areas, do you think IPB has, or have had, an important impact in today's society? Can you mention some examples?
19. In what way has the governmental peacekeeping and international governmental based organization like the UN affected the popular peace movement?

